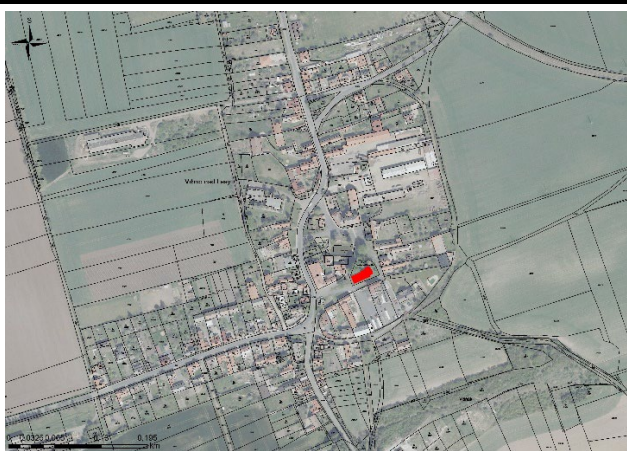

Část obce:	Vrbno nad Lesy
Obec:	Vrbno nad Lesy
Název:	Kostel Nanebevzetí P. M.
Okres:	Louny
Kraj:	Ústecký
Parcelní číslo:	73
Kat. území:	Vrbno nad Lesy
Číslo ÚSKP	43219/5-1481

Anotace

Ves se nachází přibližně 9 km jihovýchodně od Loun v tzv. staré sídelní oblasti osídlené dlouhodobě a kontinuálně lidmi od pravěku. Jádru vsi doložené písemnými prameny již ve 12. století tvoří obdélná náves s kostelem v jejím jihovýchodním koutě. O tomto pevném vymezení vsi nás k roku 1340 informují písemné prameny týkající se části majetku vlastněné strahovským klášteřem.

Kostel má plochostropou loď na obdélném značně protáhlém půdorysu, před jejíž severní vstup je předsazena obdélná předsíň. Východním směrem na loď navazuje odsazený mírně obdélný, žebrovou klenbou opatřený presbytář, k jehož severnímu boku přiléhá hranolová věž se sakristií v přízemí.

Nejstarší fázi středověkého kostela můžeme přiřadit presbytář a východní polovinu lodi tvořící dohromady půdorys charakteristický pro raně gotické kostely. Stavbu zřejmě iniciovali páni ze Žirotiny před rokem 1321, z tohoto roku pochází také první písemná zmínka o kostelu. Z doby jeho výstavby pochází vítězný oblouk, klenba presbytáře a v 19. století upravovaný východní okenní otvor. V následujícím období jsme schopni postihnout až výstavbu věže v polovině 70. let 15. století. Ta obsahovala v přízemí sakristii a vrcholila zvonovým patrem otevřeným málo obvyklými obdélnými zvukovými otvory dělenými latinským křížem. Společně s věží bylo zhotoveno sedile na jižní straně presbytáře, kde byly v 15. století realizovány fragmentárně dochované nástěnné malby. V roce 1511 byla do kostela pořízena cínová křtitelnice, z téže doby pochází i obraz Assumpty.

Na samém počátku 30. let 17. století byla realizována zásadní přestavba zahrnující zvýšení věže o současné zvonové patro a prodloužení lodi západním směrem. Nově přistavěná část nebyla výškově přizpůsobena středověké lodi, kterou výrazně převyšovala, což zachycuje zaměření kostela před jeho přestavbou na počátku 20. století. Ta zahrnovala nadezdění východní poloviny lodi včetně štítu, čímž došlo k jejímu výškovému sjednocení. Východní polovina lodi, presbytář a věž dostaly nové krovy. Upraveny byly okenní otvory lodi a fasády. Tím získal kostel svůj nynější vzhled a jeho zásadní stavební proměny byly ukončeny.

Popis¹

Jaroslav Skopec

Poloha a sídelní kontext Vojtěch Peksa	<p>Ves se nachází přibližně 9 km jihovýchodně od Loun. Vrbno rozložené na rozmezí Lounska a Slánska náleží do tzv. staré sídelní oblasti Čech osídlené dlouhodobě a kontinuálně lidmi od pravěku. Samotné středověké počátky vsi, jejíž existenci nám dokládají již ve 12. století písemné prameny,² archeologicky podchycené zatím nemáme. Jádrem vsi tvoří obdélná návěs s mírnou nepravidelností v severním rohu. O tomto pevném vymezení vsi nás k roku 1340 informují písemné prameny týkající se části majetku vlastněné strahovským klášteřem.³ V té době již stojící kostel se ocitl v jihovýchodním koutu návsi. Kostel dnes nalezneme uprostřed nepravidelného obdélného prostoru hřbitova vymezeného ohradní zdí, která na severu přechází v zeď opěrnou vyrovnávající výškový rozdíl k severu se svažujícího terénu.</p>
Charakteristika	<p>Kostel má loď na obdélném značně protáhlém půdorysu, před jejíž severní vstup je předsazena obdélná předsíň. Východním směrem na loď navazuje odsazený mírně obdélný presbytář se sakristií v přízemí věže přiložené k severnímu boku presbytáře.</p>
Rozměry a materiál zděných konstrukcí	<p>Loď je dlouhá 21,5 m, široká na západě 7,4 m a na východě 6,8 m. Severní a jižní zdivo východní poloviny lodi má tloušťku 1,1 m, severní se však směrem k východu zužuje na 0,95 m. Západní polovina lodi má zdivo tlusté kolem 1 m, úseky napojující se na východní polovinu lodi dosahují pouze 0,8 m. Presbytář má půdorysné rozměry 5,5 x 5 m, odečteme-li však šíři vítězného oblouku jedná se téměř o čtverec o straně 5 m se zdivem širokým 1,1 m. Předsíň s délkou 1,9 m a šířkou 1,35 m má stěny s tloušťkou pohybující se kolem 0,6 m. Věž má přízemí o straně přibližně 3,3 m s šíří zdiva 1,15 m. V prvním patře je prostor mírně rozšířen a jeho strana dosahuje 3,6 m se zdivem tlustým 1 m. Druhé a třetí patro o straně přibližně 4 m má stěny s tloušťkou kolem 0,8 m. Zdivo kostela je tvořeno lomovým opukovým kamenem, který je v nárožích presbytáře a v jihovýchodním nároží lodi vázán pískovcovými kvádry nesoucími na povrchu stopy po opracování dvojšpicem a plošinou se špičatými zuby. Opukové kameny věže a horní části východní poloviny severní stěny lodi byly přisekávány do podoby hrubších kvádrů tvořících pravidelnější řady.</p>
Interiér	<p>Plochostropá loď s dvojicí štukových zrcadel a výrazným fabionem vyrůstajícím z profilované římsy je osvětlována celkem šesti okenními otvory se segmentovými záklenky. Ve východní polovině severní stěny a v ose stěny západní se nacházejí vstupy s obdélnými kamennými portály. Před severním je vystavěna českou</p>

¹ Text kapitoly Popis a interpretace, včetně vybraného obrazového materiálu uvedeného v kartě byl publikován v Jaroslav SKOPEC A KOL., *Středověké venkovské kostely okresu Louny*, Ústí nad Labem 2022.

² K roku 1143 je v zakládací listině strahovského klášteřa pro Vrbno uvedeno šest pozemků (dílů země) a orač Srn (CDB I, č. 156, s. 157–161; Tomáš PETRÁČEK, *Nevolníci a svobodní*.

³ Zdeněk BOHÁČ, *Vesnice v sídelní struktuře předhusitských Čech*, *Historická geografie* 21, 1983, s. 37–89; Rostislav NOVÝ, *Strahovský urbář z r. 1410*, *Zápisky československých dějin a archivního studia* VII, Praha 1973, s. 47–51; Vratislav ŠMELHAUS, *K vývoji vesnických plužin na Slánsku (Metodické principy regionálně historického studia)*, Třebíz 1981.

plackou zaklenutá obdélná předsíň s půlválcovými nikami v bočních stěnách a s půlkruhovým vstupem na severu. Přibližně v polovině délky lodi se na severní i jižní stěně nachází ve zdivu pravoúhlé ústupky. Po jejich západní straně jsou stěny lodi členěny výrazně předsazenými lizénami. Západní část lodi zaujímá plochostropá kruchta, jejíž čelní zděná stěna je vynášena dvojicí hranolových pilířů, na které je sklenuta trojice půlkruhových oblouků čelní arkády. Poprsnice kruchty je uprostřed půdorysně segmentově rozšířená. Kruchta je přístupná po točitém schodišti situovaném v jihozápadním koutu lodi. Na východě propojuje loď s presbytářem hrotitý vítězný oblouk, jehož ostění je v patách záklenku podchyceno kružbovými pásovými konzolami. Ostění je na straně lodi profilováno segmentovým výžlabkem uprostřed širokého okosení a na straně presbytáře má hranu opatřenou výžlabkem.

Presbytář je zaklenut jedním polem křížové žebrové klenby s klínovými žebry s vyžlabenými boky, které vyrůstají z koutových kružbových konzol a stýkají se ve vrcholu v kruhovém svorníku obíhaném polovičním profilem žebra. Čelní hrotité oblouky jsou opatřeny přízedními žebry o polovičním profilu, diagonálu tvoří půlkruh. Interiér od jihu osvětluje oboustranně špaletovaný okenní otvor se segmentovým záklenkem. Pod ním se nachází široká obdélná nika se segmentovým záklenkem, která je rámována ostěním profilovaným šikmou stezkou s navazujícím půlkruhovým oblounem a odsazeným mělkým výžlabkem. Na profilovanou část navazuje na stojkách jednoduše okosená hrana. Na východě je otevřen hrotitý oboustranně špaletovaný okenní otvor s vnější nikou rámovanou pískovcovým ostěním s neprofilovanými špaletami. Vlastní profil okenního otvoru je tvořen šikmou stezkou s navazujícím oboustranným předsazeným výžlabkem s mezilehlou polodrážkou pro zasklení. Otvor je dále dělen středovým kamenným prutem na dva díly, které jsou zakončené hrotitými oblouky, pod nimiž jsou umístěny čtyřlísty spočívající na mniškách. Zbylou část v záklenku vyplňuje kružba v podobě čtyřlístu vepsaného do kruhu. Na rozdíl od exteriérové strany nebyly v interiéru trojúhelné cvikly svírané kružbou a hrotitými oblouky realizovány. Špalety interiérové okenní niky mají odhalené, patrně středověké, malby s kosočtverečnými poli s květy uprostřed. Další malby, představující 14 hlav světců či proroků, jsou vyhotoveny na vítězném oblouku, na jižní straně presbytáře se nachází malba Assumpty a v neposlední řadě jsou žebra a konzoly opatřené polychromií.

Ve východní polovině severní stěny presbytáře se nachází výklenek sanktuáře a v západní polovině obdélný vstup do sakristie situované v přízemí věže. Otvor je rámován sedlovým portálem s koutovými konzolemi, které jsou profilovány výžlabkem uprostřed okosení. Ostění je opatřeno profilací prakticky shodnou s jižní nikou, obohacenou pouze o drobné okosení hrany svírané výžlabkem a přímou stezkou za oblounem. Za výžlabkem navíc následuje drobné zkosení hrany, které je pozůstatkem širšího okosení redukovaného pod sedly. Nika vstupu překlenutá segmentem má směrem do interiéru sakristie nepravidelně rozevřené špalety, z nichž západní navazuje přímo na západní stěnu sakristie. Do portálu jsou osazeny jednokřídlé dřevěné svlakové dveře pobité na líci obdélnými plechovými šablonami různých velikostí uchycenými pomocí kovaných hřebů. Zavěšeny jsou na trojici kovaných pásových závěsů, z nichž

horní a dolní mají ukončení ve tvaru lilie, střední je ukončen vidlicovitě a doplněn v ploše o dva páry vidlic. Dveře jsou uzavíratelné pomocí zámku s odkrytou mechanikou na lichoběžném podkladním plechu.

Čtvercová sakristie je přístupná též z exteriéru, a to obdélným oboustranně špaletovaným dveřním otvorem, nad nímž je otevřen obdélný okenní otvor rámovaný pískovcovým ostěním a s exteriérovými špaletami částečně vyzděnými z pískovcových kvádrů. Vysoký prostor sakristie je zaklenutý segmentovou valenou klenbou s jedním párem protilehlých trojbokých výsečí nad půlkruhovými oblouky lunet.

První patro věže je přístupné točitým schodištěm, v rizalitu umístěném v koutě svíraném severní stěnou lodi a západní stěnou věže. Vstup na schodiště je veden od západu obdélným pískovcovým portálem obracejícím se polodrážkou pro osazení výplně do exteriéru. Na interiérové straně je opatřen jednoduchým okosením vyrůstajícím z čelně sklopeného trojúhelného náběžního štítu s čelní vodorovnou hranou. Přibližně v polovině výšky je od západu prostor schodiště přisvětlován šterbinovým okenním otvorem rámovaným pískovcovým ostěním bez profilace a majícím do interiéru rozevřené špalety s přímým překladem. Dřevěné schodiště je ukončeno pod úroveň stávající podlahy prvního patra věže a na poslední stupeň navazuje vykonzolované kamenné zdivo podpírající v půdoryse trojboký kvádr. Vstup ze schodiště do věže je veden obdélným otvorem s přímými špaletami se segmentovým záklenkem, na který navazuje dřevěné žebříkové schodiště překonávající výškový rozdíl mezi točitým schodištěm a podlahou prvního patra věže. To bylo od severu osvětlováno dnes zazděným obdélným okenním otvorem rámovaným pískovcovým ostěním. Na jihu je otevřen obdélný vstup do podkroví nad presbytářem, který je na straně podkroví rámován pískovcovým ostěním profilovaným jednoduchým okosením ukončeným diagonálně sklopeným trojúhelným náběžním štítkem. Prostor je uzavřen trémovým stropem s dvojicí druhotně využitých starších trámů.

Prostor druhého patra je od severu osvětlován obdélným okenním otvorem s pískovcovým ostěním s okosenou hranou. Shodné otvory na východě a západě jsou dnes zazděny. Druhé patro je opět opatřené trémovým stropem.

Třetí patro věže je vyplněno vzpěradlovou konstrukcí zvonové stolice a na všech čtyřech stranách je otevřeno zvukovými otvory se stlačenými oblouky v záklenku.

Krov nad presbytářem je vaznicové soustavy s dvojicí podélných stojatých stolic. Na východě i západě prostor uzavírají trojúhelné štíty vyzděné z lomového opukového kamene. Západním štítem na úrovni podlahy prostupuje obdélný otvor opatřený na zadním líci cihelnou zazdívkou. Další otvor, prolomený ve vrcholu štítu, zpřístupňuje podkroví lodi. Od jeho prahu výše je již štít vyzděn z pálených cihel. Západní polovina konstrukce krovu lodi je hambalkové soustavy se dvěma úrovněmi hambalků a s ležatými stolicemi v plných vazbách, východní polovinu pak tvoří kleštinový krov s dvojicí podélných stojatých stolic.

Exteriér

Fasády kostela mají z velké části ponechány pohledově prezentované režné opukové zdivo kombinované s omítanými vystupujícími prvky, jako jsou pilastry,

lizény, šambrány okenních otvorů a korunní římsy. Kostel stojí na předsazeném soklu, který je u lodi a předsíně tvořen kamennými deskami, u věže a presbytáře je zděný z lomového opukového kamene a završený pískovcovými kvádry s převodkou. Pouze západní průčelí lodi a severní a západní průčelí zvonového patra věže jsou ponechána plně omítaná s imitací nárožního armování. Věž je ukončena profilovanou korunní římsou, která je v ose stěn půlkruhově zvýšena v důsledku umístění hodinových ciferníků. Západní průčelí lodi je ze stran vymezeno na mírně předsazených hladkých polích umístěnými dvěma páry rustikovaných lizén, na nichž se zalamuje korunní římsa ve tvaru kladí, jejíž architráv a vlys jsou ve střední části průčelí přerušeny. Vstupní portál, nad nímž se nachází okřídlený segmentový fronton, je opatřen jednoduchou profilací s obvodovým páskem a ušima se zavěšenými kapkami. Nad korunní římsou vystupuje zděný štít s konkávně projmutými bočními křídly a trojúhelným nástavcem, který je podpírán lizénami s rustikou. Střední plochu štítu s půlválcovou nikou vymezuje lizénový rámeček.

Stavební proměny kostela

Jaroslav Skopec, Václav Zeman, Vojtěch Vaněk

Středověký kostel a jeho stavební proměny

Nejstarší fázi středověkého kostela můžeme přiřadit presbytář a východní polovinu lodi. Rozsah lodi určují interiérové ústupky, které se nacházejí přibližně v ose severní a jižní zdi. Jim na vnějším líci odpovídají vertikální spáry s pravidelněji rozmístěnými kapsami, do nichž je zavázáno zdivo západní části lodi. Za fragment západní zdi lodi lze považovat nejvýchodnější interiérovou lizénu jižní strany lodi, která nemá na severní straně opozitum. Plány kostela pořízené na počátku 20. století na tomto místě ještě zaznamenávají výrazné severní a jižní části někdejší západní zdi, které byly při následné přestavbě odstraněny.⁴ Je tedy zřejmé, že středověká loď byla dlouhá 9,2–9,4 m. Toto zjištění objasňuje při současné délce lodi zdánlivě nelogické umístění severního vstupu lodi, který se u kratší středověké lodi nacházel tradičně v ose její delší strany. Je tedy nanejvýš pravděpodobné, že stávající barokní portál využívá místa staršího středověkého vstupu orientovaného k zástavbě. Dle armování jihovýchodního nároží se zdá, že presbytář se dochoval v původní výšce zvětšené pouze o stávající korunní římsu, která nahradila středověkou římsu kamennou, k jejímž fragmentům lze snad přiřadit horní nižší kvádr v nároží. Navýšení korunní římsy si vyžádalo i nadezdění štítu přibližně v rozsahu stávajícího omítkového pásu, přičemž přesné rozhraní je pozorovatelné v krovu. Za původní součást presbytáře je možné považovat také jeho východní štít, čemuž odpovídá charakter jeho zdiva i sklon střechy 60°, který je pro středověk charakteristický. Výška lodi byla patrně shodná s presbytářem, což lze odhadovat na základě polohy posledního viditelného pískovcového kvádru jihozápadního nároží lodi. Shodnou výšku zachycují i plány na přestavbu kostela z počátku 20. století.⁵ Na zmíněný poslední kvádr jihozápadního nároží lodi se navíc váže šikmý ustupující líc východního zdiva lodi patrný nad rovinou střechy presbytáře. Spodní ustupující část zdiva

⁴ SOA v Litoměřicích, Velkostatek Libochovice, složka plánů ke kostelu ve Vrbnu nad Lesy.

⁵ Tamtéž.

s největší pravděpodobností náleží staršímu štítu mezi lodí a presbytářem, na němž bylo na počátku 20. století nadezděno východní zdivo lodi společně se současným štítem. Ze staršího štítu, u něhož nepanuje jistota, zda náležel prvotní stavbě (viz níže), se dochovaly spodní dvě třetiny s obdélným vstupem propojujícím dříve podkroví presbytáře a lodi.

Kostel se svým měřítkem a půdorysnou skladbou řadí do skupiny kostelů, jejichž výskyt je obecně spjat s raně gotickým obdobím a dobou vzniku nejčastěji kladenou mezi poslední třetinou 13. století a počátek 14. století. S tím se shoduje i názor dosavadní literatury, která datuje vznik kostela do konce 13. století.⁶ Výstavbu kostela však bude možné patrně klást až na samý konec raně gotického období před první zmínku o kostelu z roku 1321.⁷ Této době vyhoví nejenom celkový půdorys kostela, ale též architektonický aparát presbytáře. Přestože nelze jednoznačně vyloučit druhotné vložení jeho prvků, které se mělo dle jiných badatelů uskutečnit před polovinou 14. století,⁸ nelze jej ani prokázat. Na základě povrchového průzkumu druhotnému vložení klenby, vítězného oblouku ani východního okenního otvoru do prostoru presbytáře minimálně nic nenasvědčuje. Naopak při srovnání s kostelem v Dobroměřicích, jehož nejstarší stavební fáze lze klást před rok 1331, se jednotnost půdorysu a architektonického aparátu jeví jako opodstatněná. V presbytáři dobroměřického kostela byla totiž stejně jako ve Vrbně užitá přízvední a klenební žebra křížové klenby se západními výběhy spočívajícími na konzolách srostlých s pásovými konzolami vítězného oblouku. U výběhů žebel však v Dobroměřicích již odpadají podpory, což je možné považovat za pokročilejší formu danou o něco mladší dobou vzniku korespondující i s desetiletým odstupem nejstarších zmínek o kostelech v písemných pramenech. Odlišný je i půdorys lodí a kvadratických presbytářů. V obou případech bylo ale užito nejen shodného schématu, ale dokonce i identických profilů klenebních žebel a vítězných oblouků, což může poukazovat na shodný inspirační zdroj. Obdobnou paralelu lze nalézt též v kostele v Běsně, opět s čtvercovým presbytářem, který v klenbě užívá žebel velmi blízkého profilu. Naznačenému časovému horizontu neodporuje ani kružba východního okenního otvoru presbytáře, která užívá ještě klasických obrazců.⁹ Kružbový obrazec je koncepčně velmi blízký mladší kružbě východního okenního otvoru kostela v Černochově odvozené z kružby severozápadního okenního otvoru studniční kaple oseckého kláštera, která je datovaná nejpozději do první třetiny 14. století.¹⁰ Shodný okenní otvor se

⁶ B. MATĚJKA, *Soupis památek historických sv. II*, s. 90. Z. WIRTH, *Umělecké památky Čech*, s. 859. E. POCHE A KOL., *Umělecké památky Čech 4*, s. 274. Jako raně gotický jej označuje i D. LÍBAL, *Katalog gotické architektury*, s. 551.

⁷ RBM III, s. 303, č. 742.

⁸ Z. WIRTH, *Umělecké památky Čech*, s. 859. E. POCHE A KOL., *Umělecké památky Čech 4*, s. 274. D. LÍBAL, *Katalog gotické architektury*, s. 551.

⁹ Zcela hladký povrch kamenných prvků kružby, včetně nerealizovaných dutých cviklů po stranách kružby na interiérové straně, však vzbuzuje pochybnosti o autentičnosti prvků a není vyloučeno, že jsou až výsledkem úprav kostela z počátku 20. století. Nicméně ve shodném tvaru je kružba zaznamenána již před přestavbou na konci 19. století, kdy byl otvor do výše kružby patrně zazděn. B. MATĚJKA, *Soupis památek historických, sv. II, Politický okres Lounský*, s. 91. Z počátku 20. století pochází středový prut a boční profily otvoru přiložené k ostění na spáru. Kružba je tedy buď kopií středověké předlohy, či středověkým originálem, který byl výrazně očištěn.

¹⁰ D. LÍBAL, *Katalog gotické architektury*, s. 308.

s největší pravděpodobností nacházel i na jižní straně presbytáře, avšak byl v barokní době upraven, takže na středověké stáří upomíná pouze jeho půdorysný profil shodný s východním otvorem a malé úseky pískovcového ostění patrné na bocích šambrány.¹¹ Na základě uvedeného lze tedy považovat za věrohodnou i variantu, kdy uvedené půdorysné schéma odpovídající raně gotickým kostelům na daném území může přetrvávat ještě do 20. a 30. let 14. století, ovšem již s použitím pokročilejších forem architektonického aparátu.¹²

Lze předpokládat, že z doby výstavby pochází i zachovaná oltářní menza a zřejmě i na konci 19. století ještě dochovaná socha Panny Marie s Ježíškem datovaná do 14. století.¹³

Za stavebníky kostela je možné pokládat patrně Plichtu ze Žirotína s jeho bratry Jarkem a Habartem, kteří roku 1321 darovali patronátní právo ke kostelu ve Vrbně klášteru klarisek v Panenském Týnci založeném již dříve jejich otcem Habartem ze Žirotína.¹⁴ Patronátní právo nad kostelem náleželo týneckému klášteru, který byl obnoven po husitských válkách, hluboko do novověku.¹⁵ Týnecké klarisky je vykonávaly obvykle společně s pány ze Žirotína. Vlastnické poměry Vrbna však byly komplikovanější, neboť druhá část Vrbna je roku 1233 doložena v majetku kláštera sv. Jiří na Pražském hradě,¹⁶ kterému náležela ještě v druhé polovině 16. století.¹⁷ Třetí díl patřil strahovskému klášteru, z jehož zakládací listiny z roku 1143 pochází i první zmínka o Vrbně.¹⁸ Klášter tento díl vlastnil až do husitských bouří, po nichž jej získali Míčanové z Klinštejna.¹⁹

V následujícím období jsme schopni postihnout až výstavbu věže, v jejímž přízemí byla jistě situovaná sakristie tradičně přístupná pouze z presbytáře a osvětlovaná od východu. Zde se nachází obdélný okenní otvor mající společně s jeho exteriérovou nikou částečně dochované pískovcové ostění umožňující vznik otvoru zařadit do doby výstavby věže. Věž byla dvoupatrová a vrcholila zvonovým patrem otevřeným obdélnými zvukovými otvory, které byly členěny středním sloupkem a v horní třetině příčnickem. Doklad tohoto řešení je dnes

¹¹ Na podélném řezu presbytáře s pohledem k jihu, který byl zhotoven pro návrh barevnosti interiéru na počátku 20. století, je vykreslen hrotitý okenní otvor s kružbou shodnou s východním okenním otvorem presbytáře. Bude se však s největší pravděpodobností jednat o záměr úpravy barokního otvoru, neboť na ostatních plánových výkresech je zachycen okenní otvor současného tvaru. Ani v půdorysech nejsou u tohoto otvoru, na rozdíl od jiných otvorů, nijak barevně zaznamenány plánované úpravy. Navíc by B. Matějka jistě případný jižní okenní otvor neopomenul zaznamenat, obzvlášť když věnoval větší pozornost okennímu otvoru východnímu. B. MATĚJKA, *Soupis památek historických, sv. II, Politický okres Lounský*, s. 91.

¹² Potvrzení může do budoucna přinést archeologický výzkum, který se kostela ani jeho okolí zatím nedotkl.

¹³ B. MATĚJKA, *Soupis památek historických, sv. II, Politický okres Lounský*, s. 91.

¹⁴ RBM III, s. 303, č. 742. Srov. A. SEDLÁČEK, *Hrady VIII*, s. 220; Milan SÝKORA, *Počátky hradu Žirotín/Žerotín a jeho stavební podoba*, in: Poohří 9, Paměť a tradice, Louny 2020, s. 77–114; Martin OLLÉ, *Marginálie k datu založení a osobě zakladatele kláštera klarisek v Panenském Týnci*, in: Poohří 9, Paměť a tradice, Louny 2020, s. 115–134.

¹⁵ A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník historický Království českého*, s. 982; Tereza HEJDOVÁ, *Majetky kláštera klarisek v Panenském Týnci od jeho založení do počátku 17. století*, in: Poohří 6. Města a společnost, Louny – Žatec – Kadaň, s. 19–31.

¹⁶ CDB III/1, s. 38, č. 40. Srov. též falsum z pokročilého 13. století, kde je Vrbno v majetku kláštera uvedeno rovněž: CDB II, s. 421, č. 378.

¹⁷ F. ŠTĚDRÝ, *Farní osada vrbenská*, s. 65. Urbáře z let 1546 a 1568 jsou uloženy: NA Praha, Archivy českých klášterů zrušených za Josefa II., inv. č. 2569, 2462.

¹⁸ CDB I, s. 161, č. 156.

¹⁹ DRC, s. 272–273.

patrný pouze u parapetního dílu ostění západního otvoru, v jehož středu se nachází fragment výběhu sloupku. Bezprostředně na překlady otvorů navazovala kamenná korunní římsa, která byla v souvislosti s barokním zvýšením věže odsekána. Vertikální komunikaci zajišťovalo točité schodiště umístěné z velké části v rizalitu na západní straně věže. Po vzoru Obory a Smolnice nelze vyloučit, že schodiště, z něhož se dochoval pouze poslední kamenný stupeň, mohlo být původně přístupné z interiéru sakristie.

Na základě odhaleného interiérového zdiva lze částečně rekonstruovat i postup ve výstavbě věže a jejího schodišťového rizalitu. Věž byla do výše korunní římsy staršího presbytáře stavěna standardně na půdorysu písmene U, tedy bez vlastní jižní zdi, kterou zastoupila severní zeď presbytáře. Překvapující však je, že jižní zdivo věže nad korunou zdiva presbytáře je k západnímu zdivu přiloženo na spáru, naopak východní zdivo je přiloženo na spáru ke zdivu jižnímu. Nestandardní situaci lze vysvětlit tak, že západní, severní a východní zdivo bylo vyžděno minimálně do současné výše podlahy druhého patra a až nakonec byla vyžděna zeď jižní. Jelikož je jižní zdivo přiloženo na spáru k západnímu zdivu a zároveň k východnímu štítu lodi naskýtá se možnost situaci interpretovat i tak, že západní zdivo věže bylo zděno zároveň se štítem, který by tak nutně nemusel náležet prvotní stavbě. Jistotu však mít nemůžeme, neboť případný vzájemný vztah obou zdív není pozorovatelný a ani místy viditelná struktura zdiva nehovoří přesvědčivě pro žádnou z variant. Od počátku výstavby bylo také počítáno s přístupem do patra věže pomocí točitého schodiště umístěného v západním rizalitu, jak to dokládá autentické armování niky vstupu do prvního patra a zakřivení špalet navazujících plynule na křivky tubusu schodiště. Výstavba rizalitu však byla realizována až s jistým časovým odstupem, doložitelným omítkovou vrstvou ve spáře mezi zdivem věže a rizalitu.²⁰ Poměrně výrazný výškový rozdíl mezi vstupem do prvního patra věže a do krovu nad presbytářem je pak dán výškovým rozdílem vrcholnic kleneb sakristie a presbytáře. Anomální je pravoúhlý ústupek v jihozápadním nároží věže, který je však vysvětlitelný jeho polohou nad severovýchodním koutem lodi, jehož zdivo půdorysně kopíruje.

Dle architektonického aparátu je možné vznik věže hledat v pozdně gotickém období, jemuž odpovídá i charakter jejího zdiva, které je tvořeno drobnými opukovými kvádříky kladenými do jednotlivých řad svazovaných v nárožích pravidelně opracovanými pískovcovými kvádry.²¹ Vnější plášť schodišťového rizalitu však byl patrně při barokní přestavbě kostela upravován, jak naznačuje užití pískovcových desek v soklu a nepravidelně rozmístěné armovací kvádry nároží profilované výžlabkem. Problematický je i vstupní portál obrácený profilací do schodiště a zároveň profil severní stojky nenavazuje na profil překladu, který se váže k širšímu otvoru. Portál tak byl při stavebních úpravách zúžen, či přenesen odjinud. Naopak za autentický lze považovat portál z patra věže do krovu nad presbytářem nesoucí na povrchu

²⁰ Vyždění rizalitu až po výstavbě věže mohlo být například výhodné z hlediska jednodušší instalace lešení a vstup do prvního patra tak mohl být zároveň využit pro pohodlnější dopravu stavebního materiálu.

²¹ Shodný charakter zdiva můžeme nalézt například na věži kostela v Oboře, Břvanech, Smolnici, Rané, Bitozevsi a zejména pak na kostele sv. Petra a sv. Mikuláše v Lounech.

stopy po opravování plošinou s plochými zuby, jehož náběžní štítek ve tvaru diagonálně sklopené trojúhelné plošky neumožňuje bližší časové zařazení. Pozdně gotický vznik věže podporuje i fakt, že veškeré věže po severních stranách presbytářů dostávají kostely na Lounsku až v pozdní gotice, přičemž nejbližší analogií je zejména kostel v Oboře, který rovněž disponuje točitým schodištěm umístěným částečně do západního rizalitu.

Užití obdélných zvukových otvorů dělených latinským křížem je nejen na Lounsku, ale i v celém severočeském regionu ojedinělé a společně s portálem do podvěží ještě navazuje na předhusitskou dobu.²² Tyto prvky dosud nenesou známky typické pro mladší období pozdně gotického slohu stejně jako jižní výklenek presbytáře, který lze této etapě přiřadit na základě jeho shodné profilace s portálem sakristie. Tomu odpovídá i rok kácení jedlového dřeva v sezoně 1475/6 použitého na druhý a patrně též na čtvrtý trám od západu stropu druhého patra.²³ Tyto trámy se však nenacházejí v autentické poloze, ale byly při barokní úpravě sekundárně použity. Není však důvod pochybovat, že se jedná o trámy z doby výstavby věže, stejně jako v případě druhotně užitých trámů prvního patra (s výjimkou třetího trámu od severu), které jsou dubové a pocházejí s největší pravděpodobností ze zvonové stolice.²⁴

Intenzivní využívání kostela na konci 15. a počátku 16. století dokládá také dochované vybavení. Předně se jedná o cínovou křtitelnicí z roku 1511, na níž se nachází nápis s nejstarším dokladem o zasvěcení kostela Panně Marii.²⁵ Z doby výstavby věže patrně mohou pocházet i dveře do sakristie, minimálně však jejich zámek s otevřenou mechanikou na lichoběžném podkladním plechu, který je v dané době obvyklý. V roce 1509 byl pro kostel ulit zvon zavěšený ještě na konci 19. století ve věži²⁶ a z počátku 16. století měla pocházet i socha Panny Marie s Ježíškem.²⁷ V době před polovinou 16. století byla zhotovena trojice náhrobníků osazených v lodi²⁸ a jeden nedochovaný.²⁹ V neposlední řadě jsou v presbytáři a na vítězném oblouku torzovitě dochované nástěnné malby, které mohou představovat hlavy světců nebo proroků, pocházejí patrně z 15. století.³⁰ Po východní straně jižního okenního otvoru presbytáře je dále dochována malba s postavou neznámého světce či světice a na žebrech klenby a ve špaletách a záklenku interiérové niky východního okenního otvoru presbytáře se nacházejí šablonové malby patrně z téže doby. Obraz Assumpty z doby po roce 1500, který

²² Analogické zvukové otvory se podařilo nalézt až v kostele Všechných svatých v Horšově (okr. Domažlice). Za upozornění děkuji Mgr. Michalu Panáčkovi.

²³ Veškeré uvedené dendrochronologické datování a odběr vzorků provedl v roce 2019 Ing. Tomáš Kyncl. S touto aktivitou patrně bude souviset jinak nepodchycená oprava kostela po roce 1480, kterou zmiňuje E. POCHÉ A KOL., *Umělecké památky Čech 4*, s. 274.

²⁴ U dvou z trámů jsou pozorovatelné dlaby po sloupcích s patními vzpěrami. Bohužel se dendrochronologickou analýzou nepodařilo určit dobu jejich skácení.

²⁵ Přepis nápisu na křtitelnicí, stejně jako v případě níže uváděného zvonu, přináší B. MATĚJKA, *Soupis památek*, sv. II, s. 92–93.

²⁶ SOKA Louny, FÚ Vrbno nad Lesy, inv. č. 1, f. 10v.

²⁷ B. MATĚJKA, *Soupis památek*, sv. II., s. 91.

²⁸ K nim více V. HONYS – P. HRUBÝ, *Šlechtické sepulkrální památky Lounska*, s. 199–203.

²⁹ SOKA Louny, FÚ Vrbno nad Lesy, inv. č. 1, f. 9v.

³⁰ J. KLÍPA – M. OTTOVÁ (edd.), *Bez hranic*, s. 110.

	býval středem nedochované oltářní archy, se zachoval v přemalovaném stavu a dnes je součástí bočního oltáře v lodi. ³¹
Stavební proměny v novověku	<p>V 70. letech 16. století se uvádí, že fara i s kostelem zpustla a roku 1577 dokonce vyhořela farní budova.³² Z roku 1597 pocházel ve věži zavěšený zvon, který se však nedochoval.³³ V pobělohorské době měla být fara po delší dobu neobsazena.³⁴ Situace se patrně změnila až v polovině 60. let 17. století, kdy došlo k obnově duchovní správy,³⁵ s níž je spojována přestavba kostela v roce 1665.³⁶ Dochované konstrukce však přesvědčivě dokládají, že se tak stalo až později a s rokem 1665 tak budeme muset spojit jen základní opravu kostela spojenou s obnovou mobiliáře.³⁷</p> <p>Zásadní přestavba zahrnující prodloužení lodi západním směrem a zvýšení věže o současné zvonové patro byla realizována na samém počátku 30. let 17. století. Dochované písemné prameny přestavbu nijak nezaznamenávají, dokládá ji však provedený dendrochronologický průzkum dřevěných konstrukcí západní poloviny krovu nad lodí, stropních trámů druhého patra věže a zvonové stolice, pro něž bylo káceno dřevo v letech 1729 až 1731. Tuto stavební aktivitu potvrzuje i letopočet 1733 vytesaný na zvonové stolici a také nápis informující o přestavbě a obnově kostela s letopočtem 1730.³⁸ Nově přistavěná část lodi nebyla výškově přizpůsobena středověké lodi, kterou výrazně převyšovala, což zachycuje již kresba kostela na plánu z druhé poloviny 18. století³⁹ a zaměření stavu kostela z počátku 20. století před jeho přestavbou. Z plánů je rovněž zřejmé, že při barokní přestavbě byly na severní a jižní straně středověké lodi realizovány dvojice obdélných okenních otvorů se segmentovými záklenky, stejný otvor vznikl úpravou středověkého otvoru na jižní straně presbytáře a společně s ním mohl být zřízen i východní vstup do sakristie s konečnou úpravou z počátku 20. století. Po zvýšení věže o nové zvonové patro byly zrušeny středověké zvukové otvory a odsekána korunní římsa věže. Stavebně upravován byl i schodišťový rizalit věže a nejpozději v této době byla realizována klenba sakristie a také přezděna volná část vnějšího líce severní stěny presbytáře společně se severovýchodním nárožím, které má na rozdíl od jihovýchodního nároží nepravidelné nárožní armování. Odstraněné středověké kamenické články byly patrně využity v roce 1737 při přestavbě farní stodoly,⁴⁰ v jejímž areálu se nacházejí kamenné středové okenní sloupky a patrně fragment okenní kružby</p>

³¹ Jan ROYT, *Gotické deskové malířství v severozápadních a severních Čechách*, Praha 2015, s. 61, 162.

³² František ŠTĚDRÝ, *Farní osada Vrbenská*, Sborník Historického kroužku 7, 1906, s. 68.

³³ Přepis přináší B. MATĚJKA, *Soupis památek, sv. II*, s. 93; SOKA Louny, FÚ Vrbno nad Lesy, inv. č. 1, f. 10v.

³⁴ F. ŠTĚDRÝ, *Farní osada*, s. 68.

³⁵ F. ŠTĚDRÝ, *Farní osada*, s. 70.

³⁶ Jako rozšíření o západní přístavbu chrámové lodi ji počátkem 20. století interpretoval E. Fiala. Srov. SOA v Litoměřicích, Velkostatek Libochovice, karta č. 230, sign. XIV M, složka Kirche zu Vrbno, komentář Ed. Fialy k opravám kostela na počátku 20. století. Soupis památek z roku 1897 uvádí, že v tomto roce byl kostel obnoven a v 17. prodloužena loď. B. MATĚJKA, *Soupis památek, sv. II*, s. 90–91. Informaci pak přejímá E. POCHE A KOL., *Umělecké památky Čech 4*, s. 274.

³⁷ Dokládají se kostelní lavice ze stejného roku. SOKA Louny, FÚ Vrbno nad Lesy, inv. č. 2.

³⁸ Přepis nápisu objevený v roce 1904 na jižní straně lodi uvádí F. ŠTĚDRÝ, *Farní osada*, s. 70.

³⁹ SOKA Louny, FÚ Vrbno nad Lesy, inv. č. 1, f. 21r.

⁴⁰ SOKA Louny, FÚ Vrbno nad Lesy, inv. č. 1, f. 31r.

dvoudílného okenního otvoru zazděný v jejím západním průčelí.⁴¹ V roce 1739 byl areál doplněn o kostnici,⁴² před polovinou 18. století je doložena v kostele krypta⁴³ a z roku 1774 pochází zvon zavěšený ve věži.⁴⁴ Kostnice je zaznamenána ještě na mapě stabilního katastru v roce 1841, stejně jako severní předsíň, kterou písemné prameny zcela pomíjejí. S ohledem na její plackovou klenbu lze s její výstavbou snad počítat na až konci 18. století, či na počátku století následujícího. Nicméně její starší jádro nelze zcela vyloučit.

Do počátku 20. století se stavební aktivita soustředila především na udržovací práce. Zásadní přestavba, která vtiskla kostelu současnou podobu, byla zahájena roku 1904. K přestavbě se dochoval soubor plánů vyhotovených architektem Emilem Prücknerem.⁴⁵ Z plánů a ze stavby samotné vyplývá, že došlo k nadezdění východní poloviny lodi včetně štítu, a tedy k výškovému sjednocení celé lodi. Východní polovina lodi a presbytář dostaly nové krovy, na něž bylo použito borové dřevo kácené v sezóně 1901/02. Shodné dřevo bylo použito i na nový krov věže, která byla mírně navýšena. Dále byla dvojice jižních okenních otvorů východní poloviny lodi zvětšena a severní dvojice nahrazena jediným rozměrným okenním otvorem, tvarově shodným s otvory západní poloviny lodi.⁴⁶ Úseky západní zdi středověké lodi byly odstraněny a v presbytáři byly zakonzervovány odhalené fragmenty nástěnných maleb. Plánovaná úprava jižního okenního otvoru presbytáře, který měl dostat podobu otvoru východního, nebyla nakonec uskutečněna. Nerealizována zůstala i varianta střech s valbami na východě, které jsou znázorněny na všech plánech. V rámci přestavby byla zřejmě realizována i současná úprava fasád, které následně byly opravovány v roce 1933.⁴⁷

⁴¹ Kružby si povšiml již E. POCHE A KOL., *Umělecké památky Čech 4*, s. 274.

⁴² SOKA Louny, FÚ Vrbno nad Lesy, inv. č. 1, f. 31r.

⁴³ SOKA Louny, FÚ Vrbno nad Lesy, inv. č. 1, f. 9v–r.

⁴⁴ Přepis jeho nápisu podává B. MATĚJKA, *Soupis památek, sv. II*, s. 93.

⁴⁵ SOA v Litoměřicích, Velkostatek Libochovice, složka plánů ke kostelu ve Vrbnu nad Lesy.

⁴⁶ Zajímavostí je, že na rozdíl od jižní strany bylo na straně severní na zazdívku a nadezdívku použito opukových kvádříků a zdívo tak má charakter odpovídající zdívu pozdně gotickému.

⁴⁷ NA Praha, Státní památková správa, Praha, karton č. 598, koncept dopisu z 23. 5. 1933.

Celkový pohled od jihovýchodu. Foto: Marta Pavlíková 2019.

Detail armování jihovýchodního nároží lodi v pohledu od jihovýchodu. Foto: Jaroslav Skopec 2019.

Celkový pohled od jihozápadu. Foto: Marta Pavlíková 2019.

Detail zdí v ose jižního průčelí lodi s méně zřetelnou vertikální spárou mezi dvojicí středních pilastrů. Foto: Jaroslav Skopec 2019.

Západní průčelí lodi v pohledu od západu. Foto: Marta Pavlíková 2019.

Jižní průčelí lodi v pohledu od severovýchodu. Foto: Marta Pavlíková 2019.

Detail zdiva v ose severního průčelí lodi se zřetelnou vertikální spárou mezi pilastry. Foto: Jaroslav Skopec 2011.

Věž a východní část severního průčelí lodi v pohledu od severozápadu. Foto: Marta Pavlíková 2019.

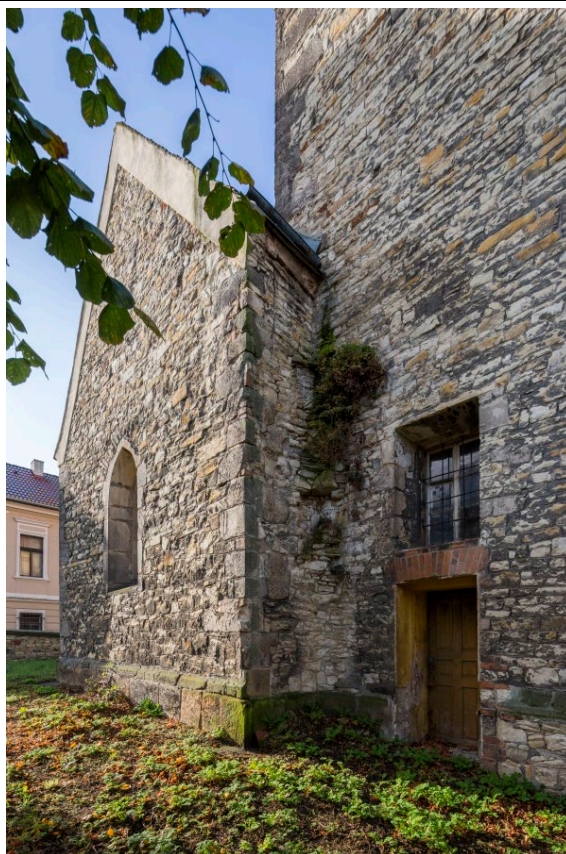
Detail bývalého středověkého zvonového okna na západním průčelí věže. Foto: Marta Pavlíková 2019.

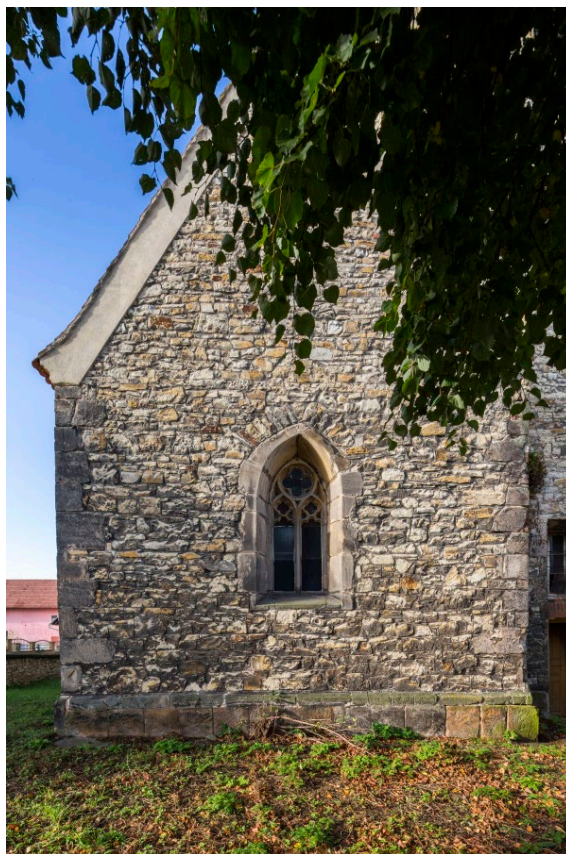
Severní průčelí věže v pohledu od severu. Foto: Marta Pavlíková 2019.

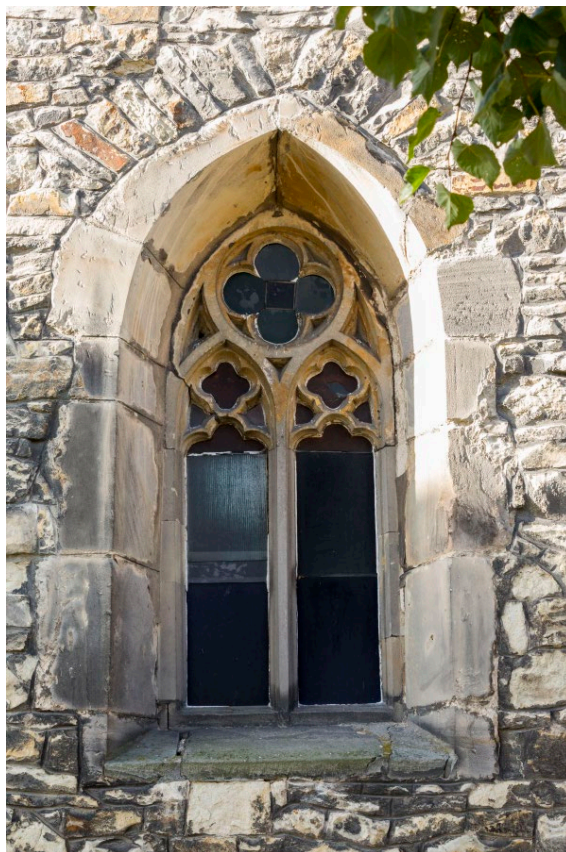
Detail zazděných severních okenních otvorů 1. a 2. patra věže. Foto: Marta Pavlíková 2019.

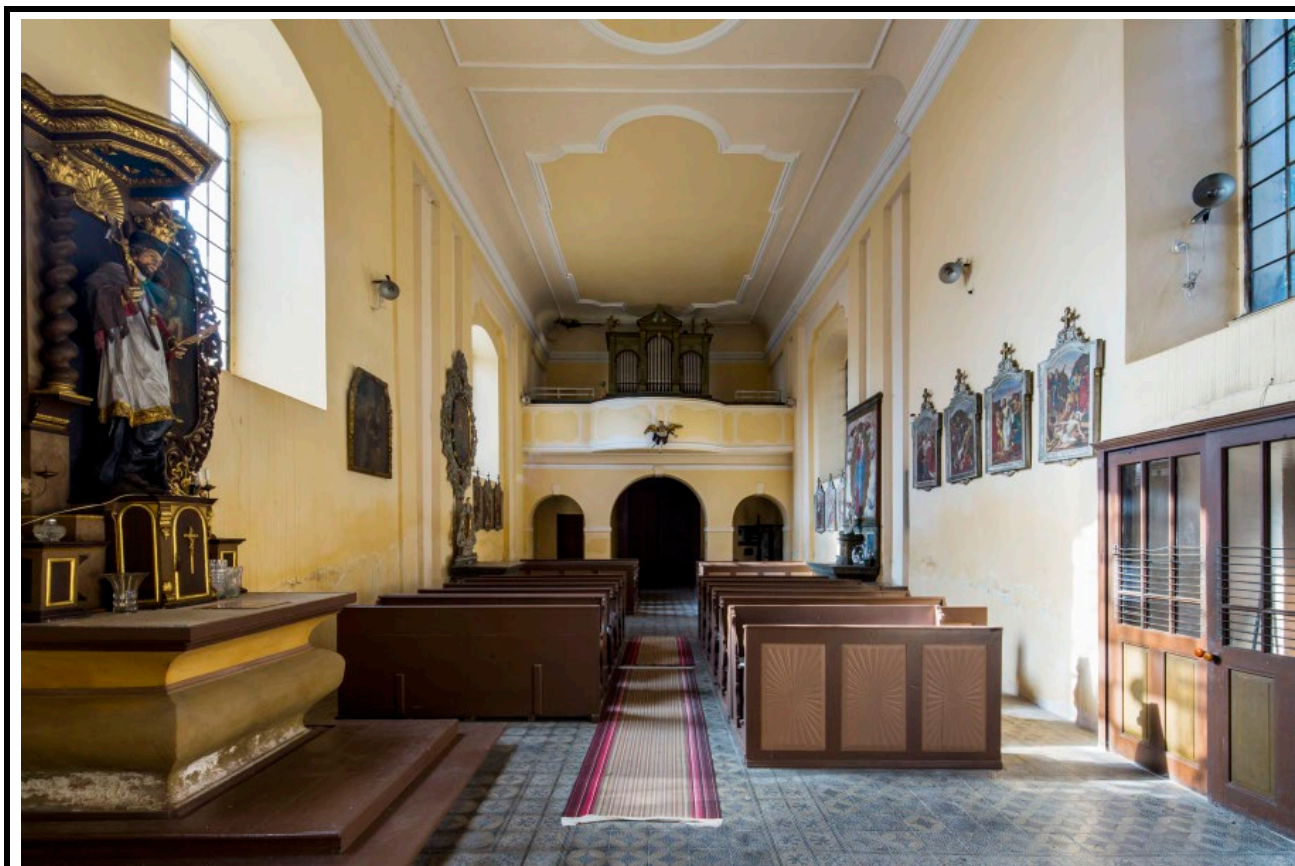
Presbytář v pohledu od severovýchodu. Foto: Marta Pavlíková 2019.

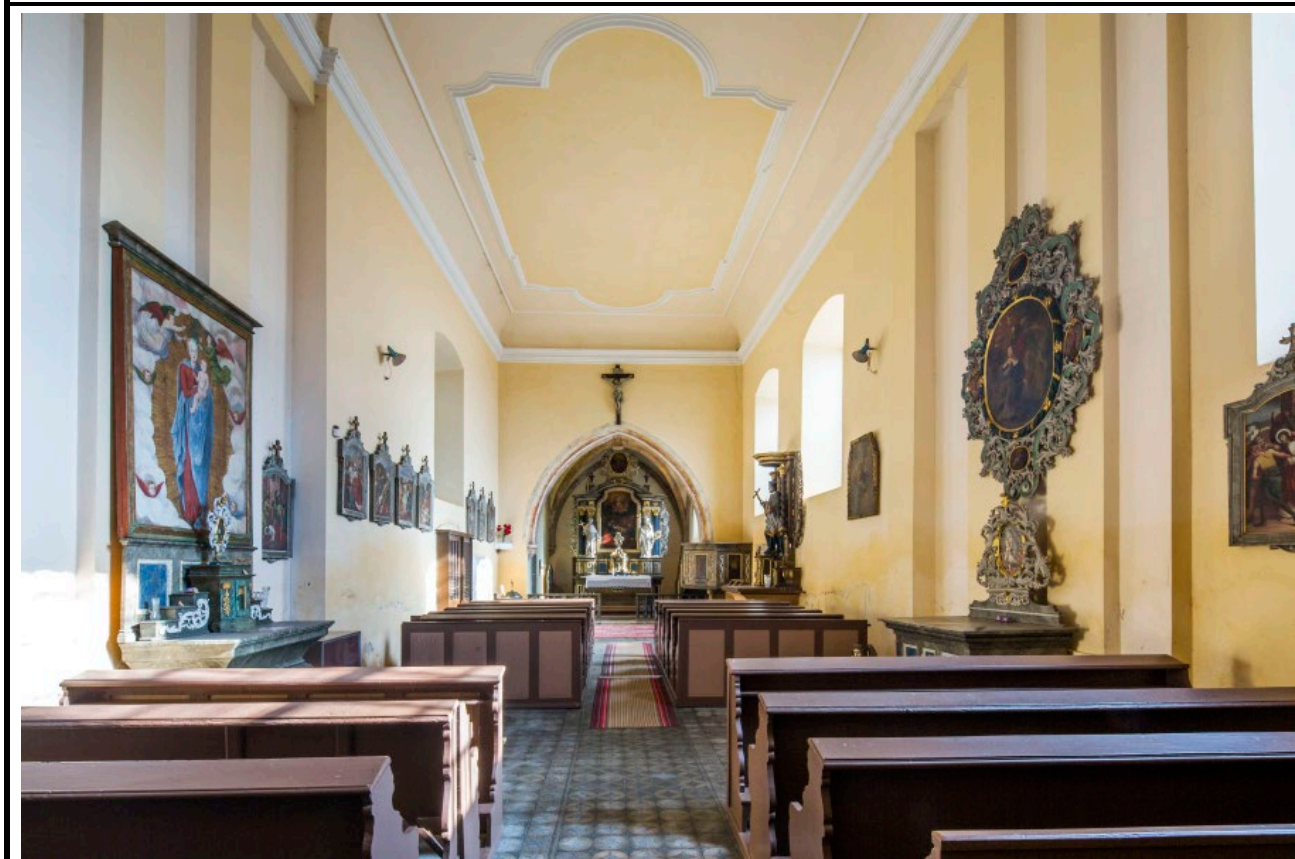
Východní průčelí presbytáře v pohledu od východu. Foto: Marta Pavlíková 2019.

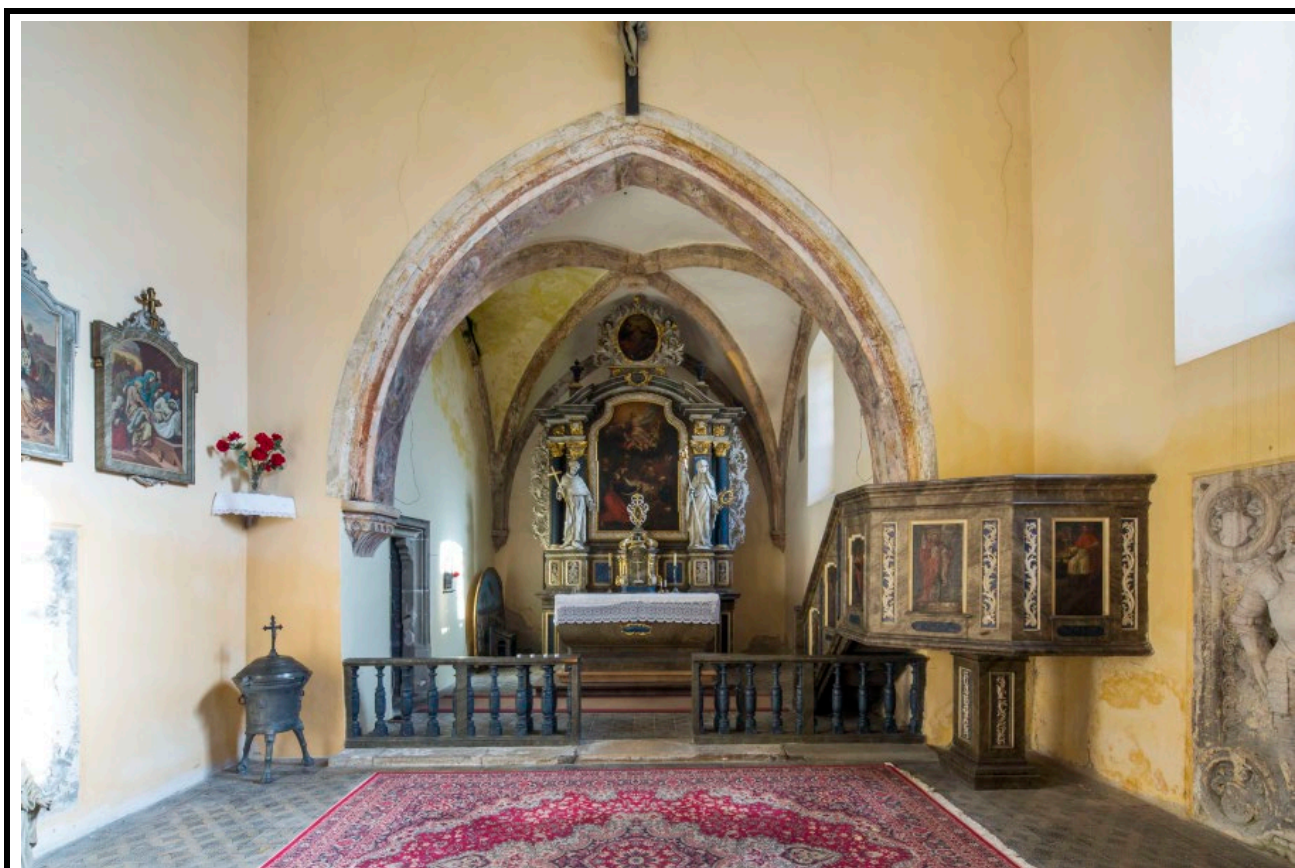
Detail východního okenního otvoru presbytáře v pohledu od východu. Foto: Marta Pavlíková 2019.

Pohled do interiéru lodi směrem k západu. Foto: Marta Pavlíková 2019.

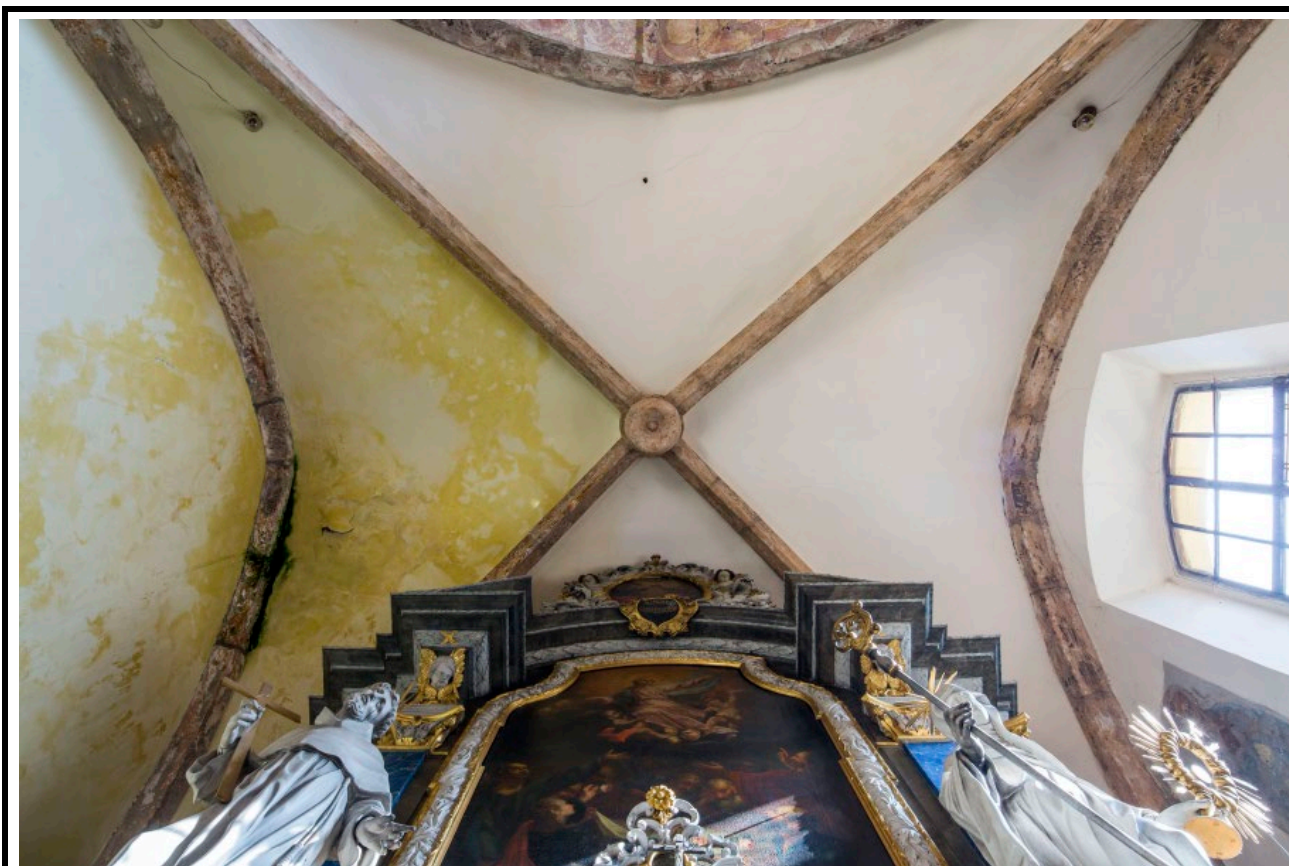
Pohled do interiéru lodi směrem k východu. Foto: Marta Pavlíková 2019.

Východní strana lodi s průhledem do presbytáře. Foto: Marta Pavlíková 2019.

Interiér presbytáře s pohledem k východu. Foto: Marta Pavlíková 2019.

Klenba presbytáře v pohledu. Foto: Marta Pavlíková 2019.

Detail svorníku klenby presbytáře v pohledu. Foto: Marta Pavlíková 2019.

Detail jižní konzole vítězného oblouku a jihozápadní konzole presbytáře v pohledu od severu. Foto: Marta Pavlíková 2019.

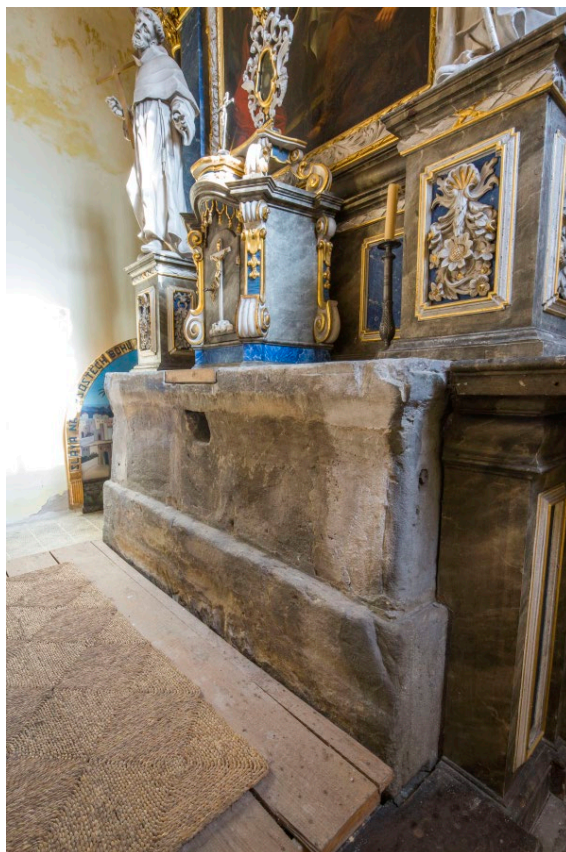
Detail severní konzole vítězného oblouku a severozápadní konzole presbytáře v pohledu od severu. Foto: Marta Pavlíková 2019.

Detail severovýchodní konzole presbytáře v pohledu od jihozápadu. Foto: Marta Pavlíková 2019.

Detail jihovýchodní konzole presbytáře v pohledu od severozápadu. Foto: Marta Pavlíková 2019.

Středověká kamenná menza hlavního oltáře v pohledu od jihozápadu. Foto: Marta Pavlíková 2019.

Nika v jižní stěně presbytáře v pohledu od severu. Foto: Marta Pavlíková 2019.

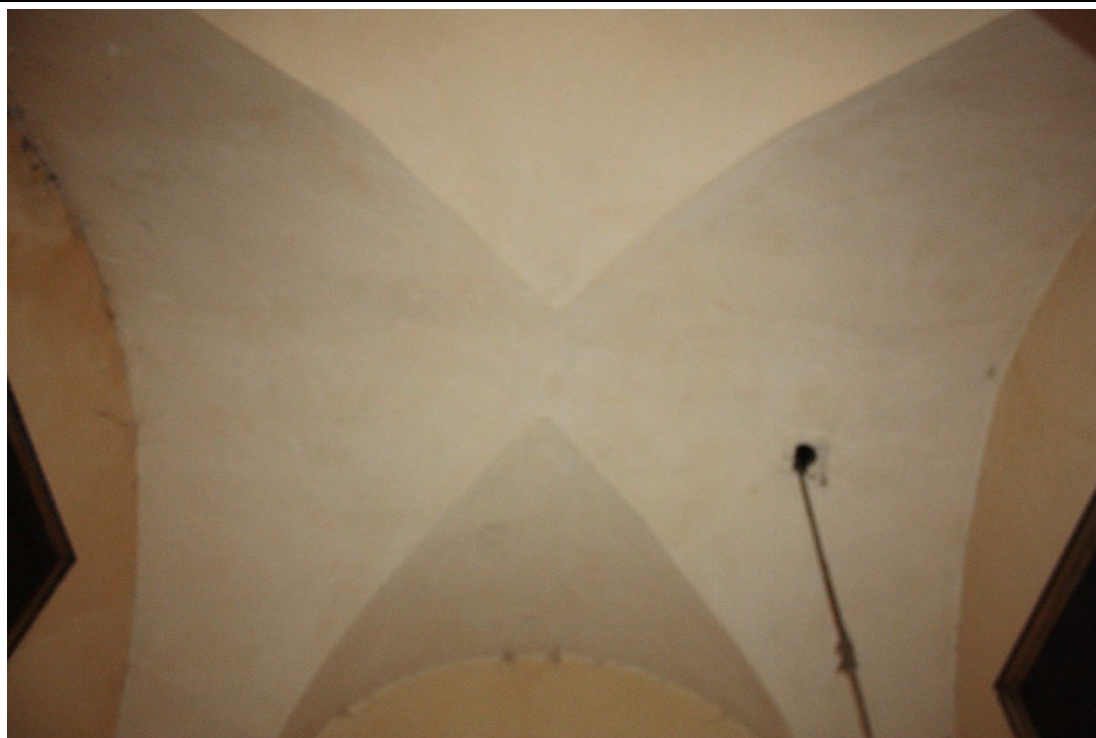
Východní okenní otvor presbytáře v pohledu od západu. Foto: Marta Pavlíková 2019.

Čelní pohled od jihu z presbytáře na portál zpřístupňující sakristii. Foto: Marta Pavlíková 2019.

Čelní pohled od jihu na křtitelnici umístěnou nyní v severovýchodním koutu lodi. Foto: Marta Pavlíková 2019.

Klenba sakristie v podhledu. Foto: Lucie Radová 2011.

Detail zámku dveří vstupu z presbytáře do lodi. Foto: Lucie Radová 2011.

Pohled na klenbu presbytáře od západu. Foto: Jaroslav Skopec 2014.

Pohled do interiéru lodi směrem k západu. Foto: Jaroslav Skopec 2014.

Pohled na klenbu presbytáře od západu. Foto: Jaroslav Skopec 2014.

Pohled do interiéru lodi směrem k západu. Foto: Jaroslav Skopec 2014.

Pohled na klenbu presbytáře od západu. Foto: Jaroslav Skopec 2014.

Pohled do interiéru lodi směrem k západu. Foto: Jaroslav Skopec 2014.

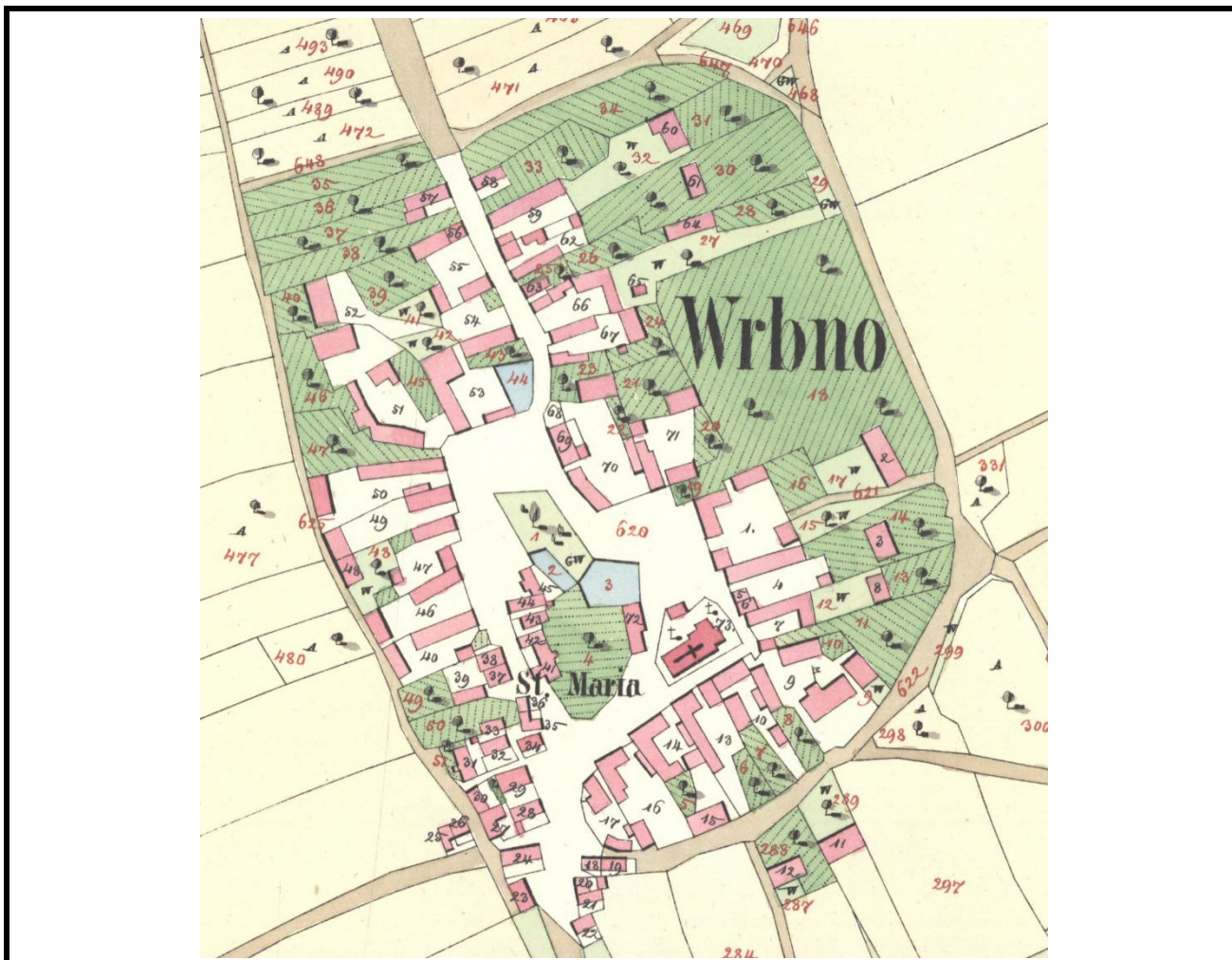
Pohled na klenbu presbytáře od západu. Foto: Jaroslav Skopec 2014.

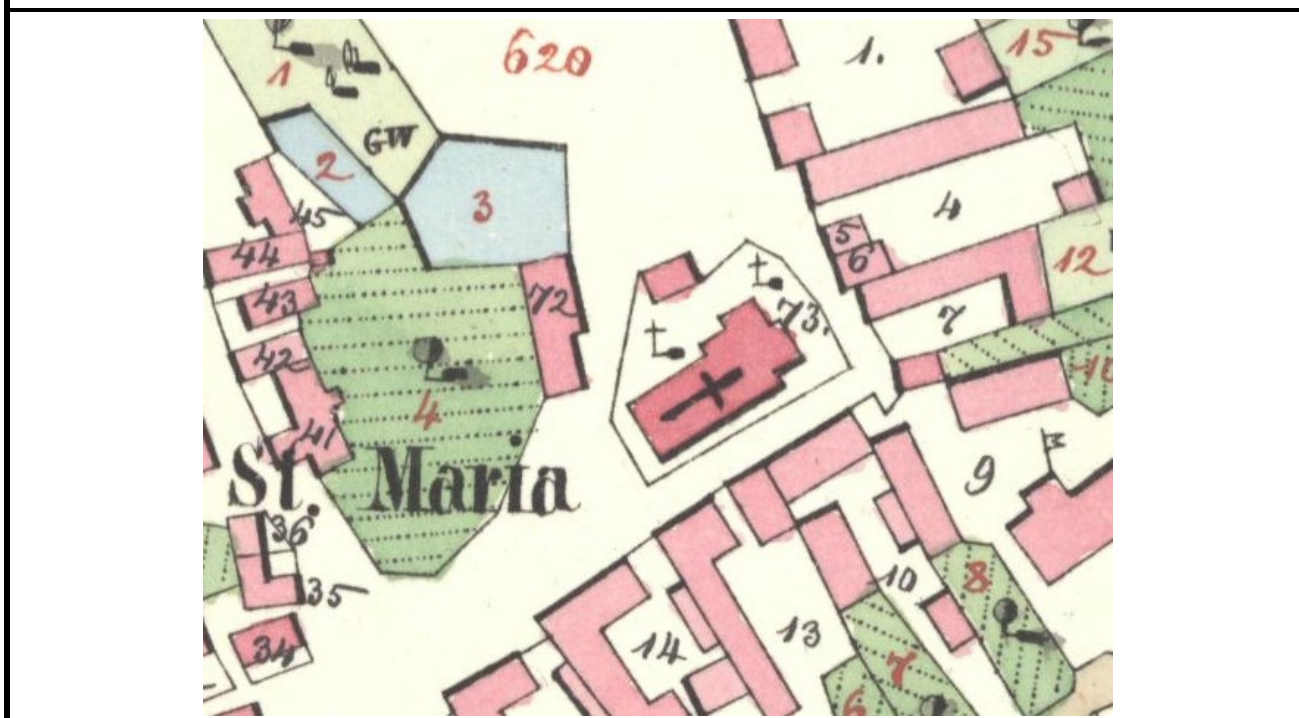
Pohled do interiéru lodi směrem k západu. Foto: Jaroslav Skopec 2014.

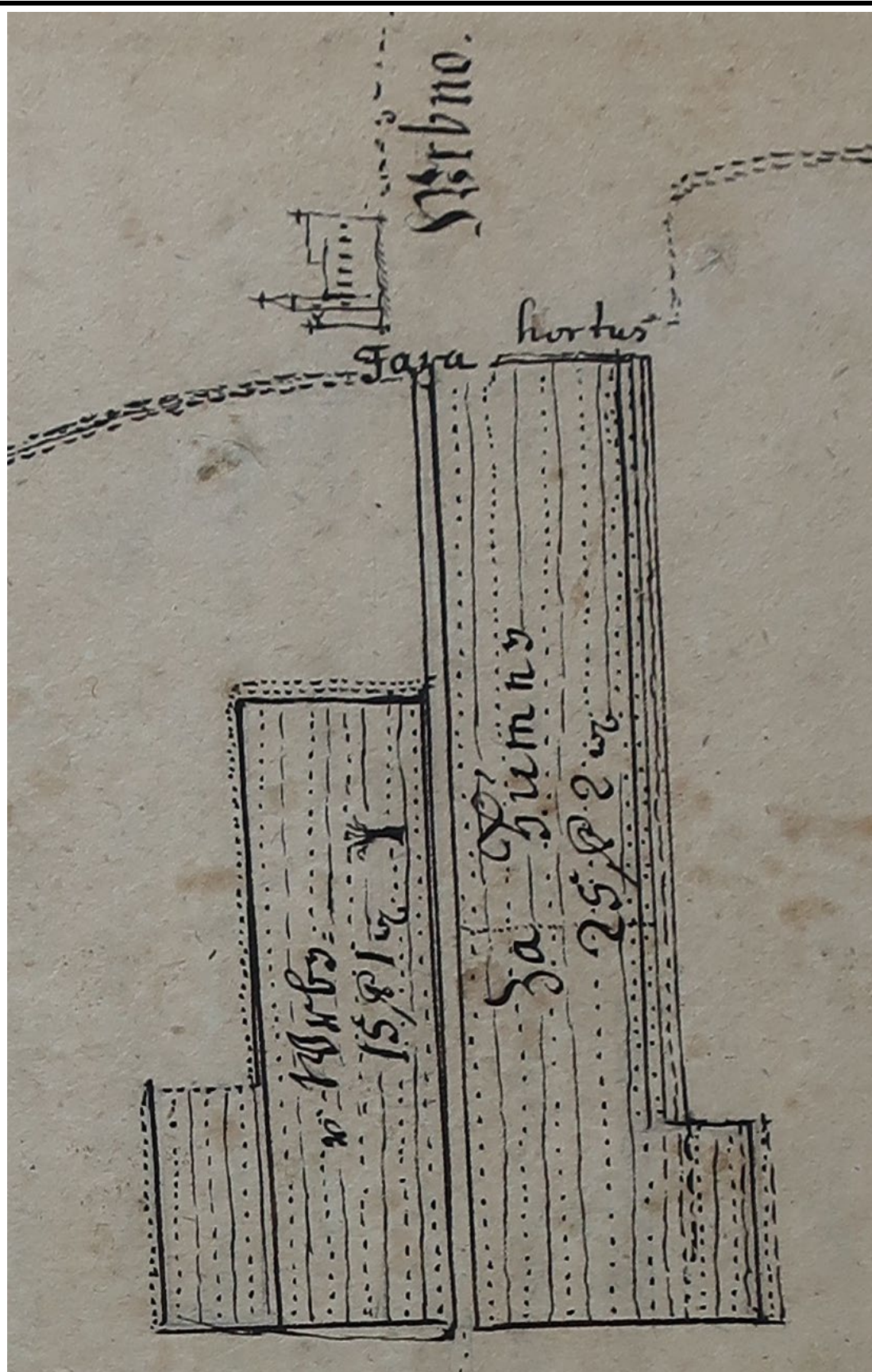
Pohled na klenbu presbytáře od západu. Foto: Jaroslav Skopec 2014.

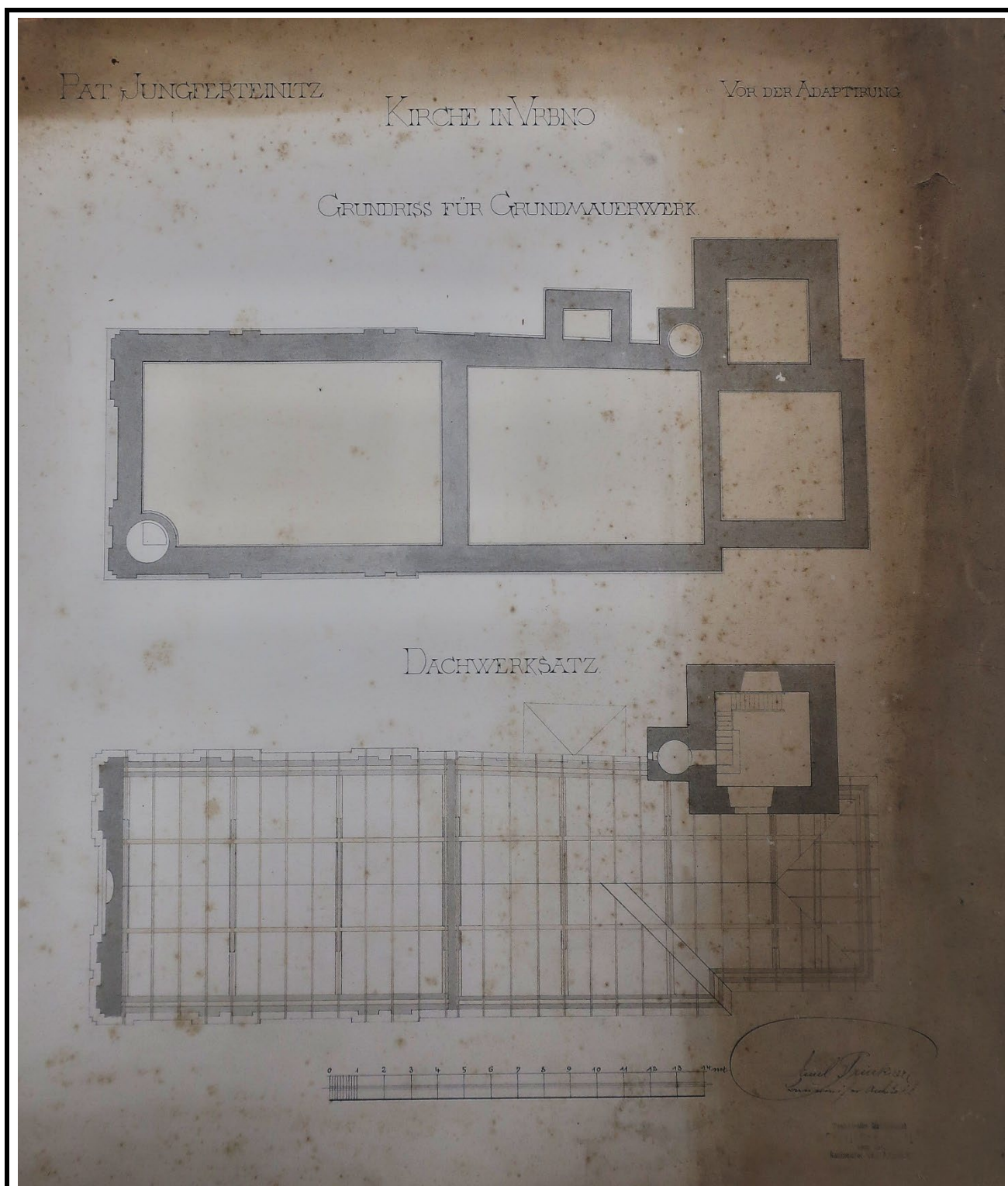
Běsno na císařském otisku mapy stabilního katastru Čech z roku 1841.

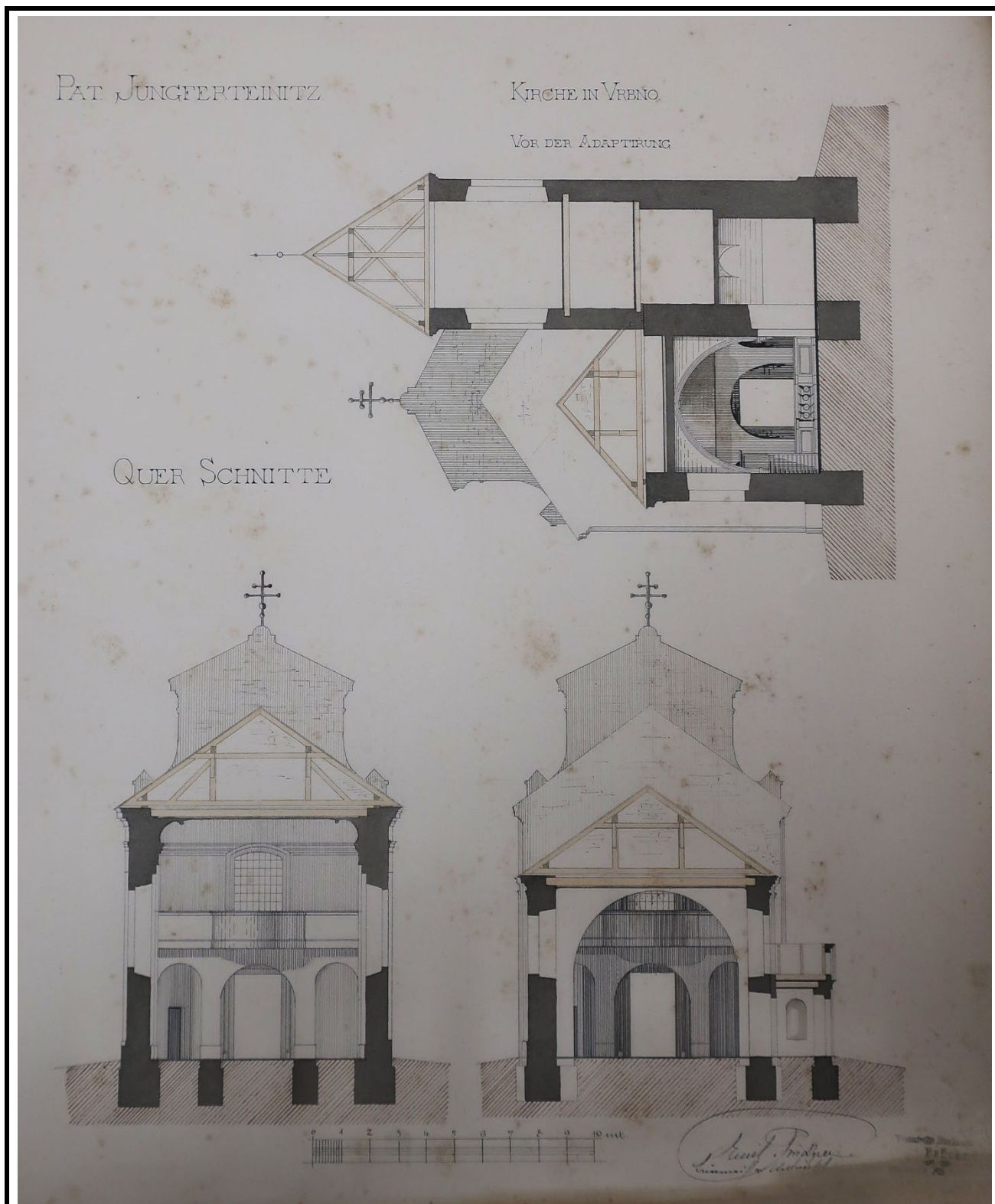
Detail kostela na císařském otisku mapy stabilního katastru Čech z roku 1841.

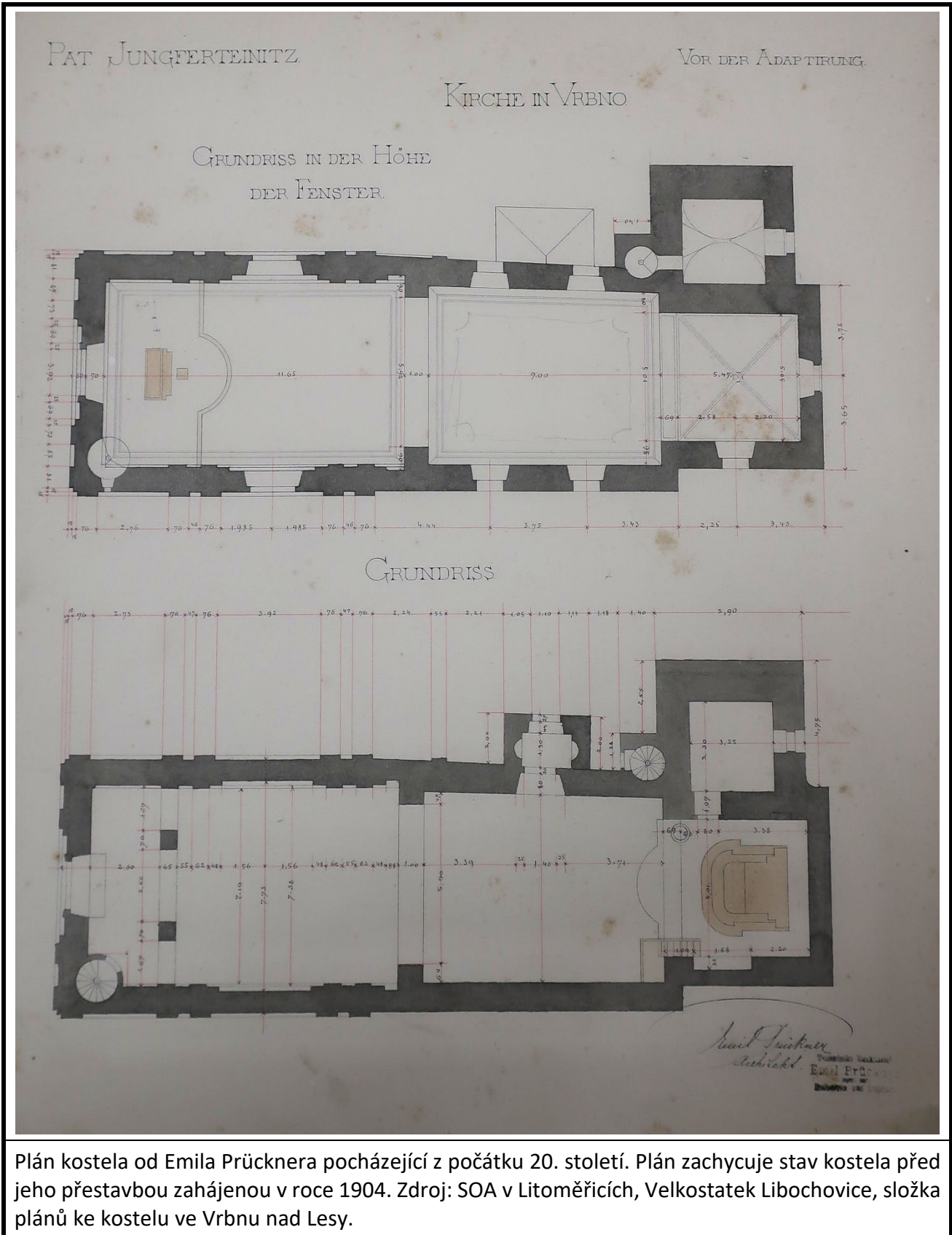
Výřez z plánu s nejstarším vyobrazením kostela ve Vrbně n. L. z druhé poloviny 18. století. Zdroj: SOKA Louny, FÚ Vrbno nad Lesy, inv. č. 1, f. 21r.

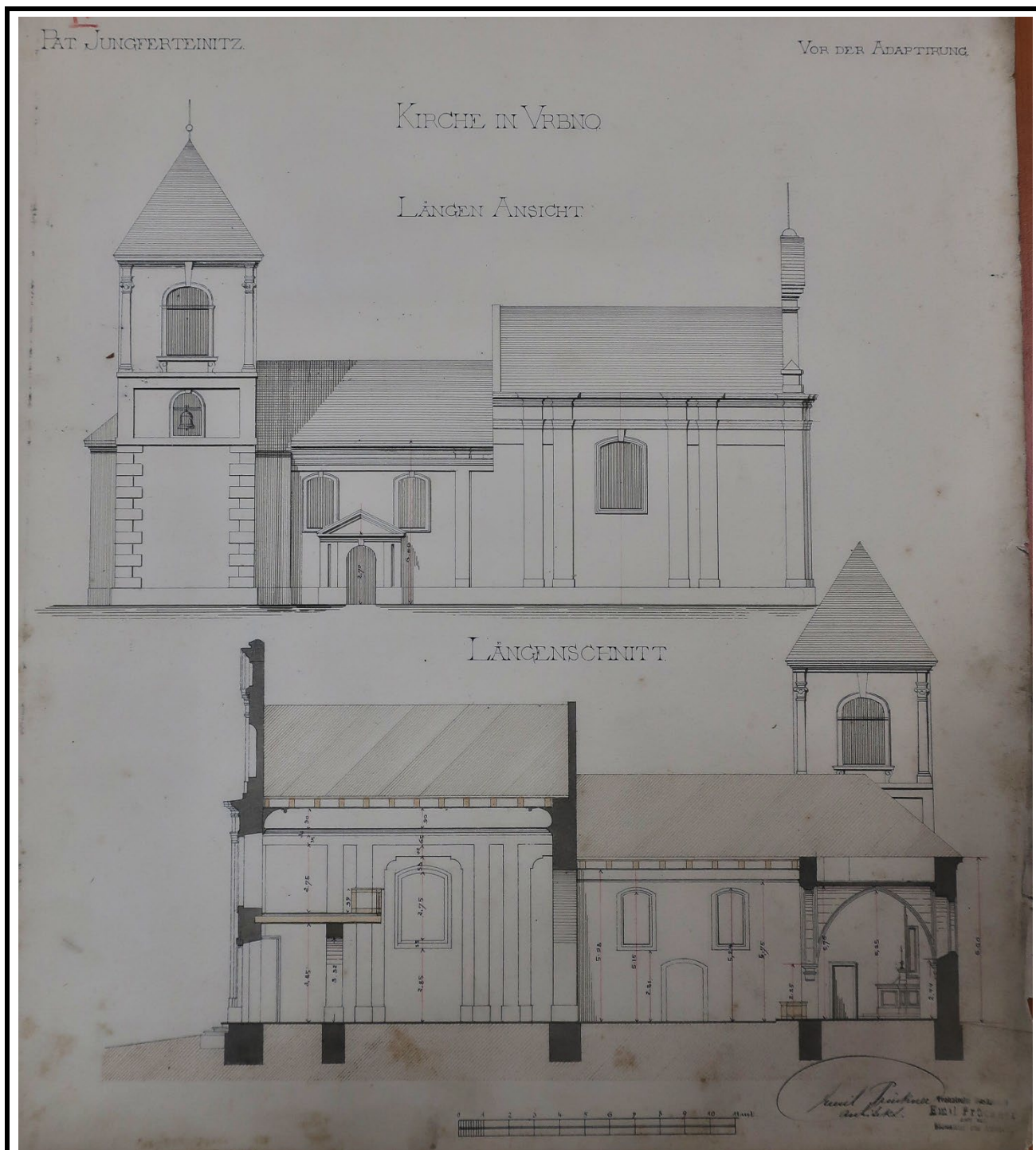

Plán kostela od Emila Prücknera pocházející z počátku 20. století. Plán zachycuje stav kostela před jeho přestavbou zahájenou v roce 1904. Zdroj: SOA v Litoměřicích, Velkostatek Libochovice, složka plánů ke kostelu ve Vrbnu nad Lesy.

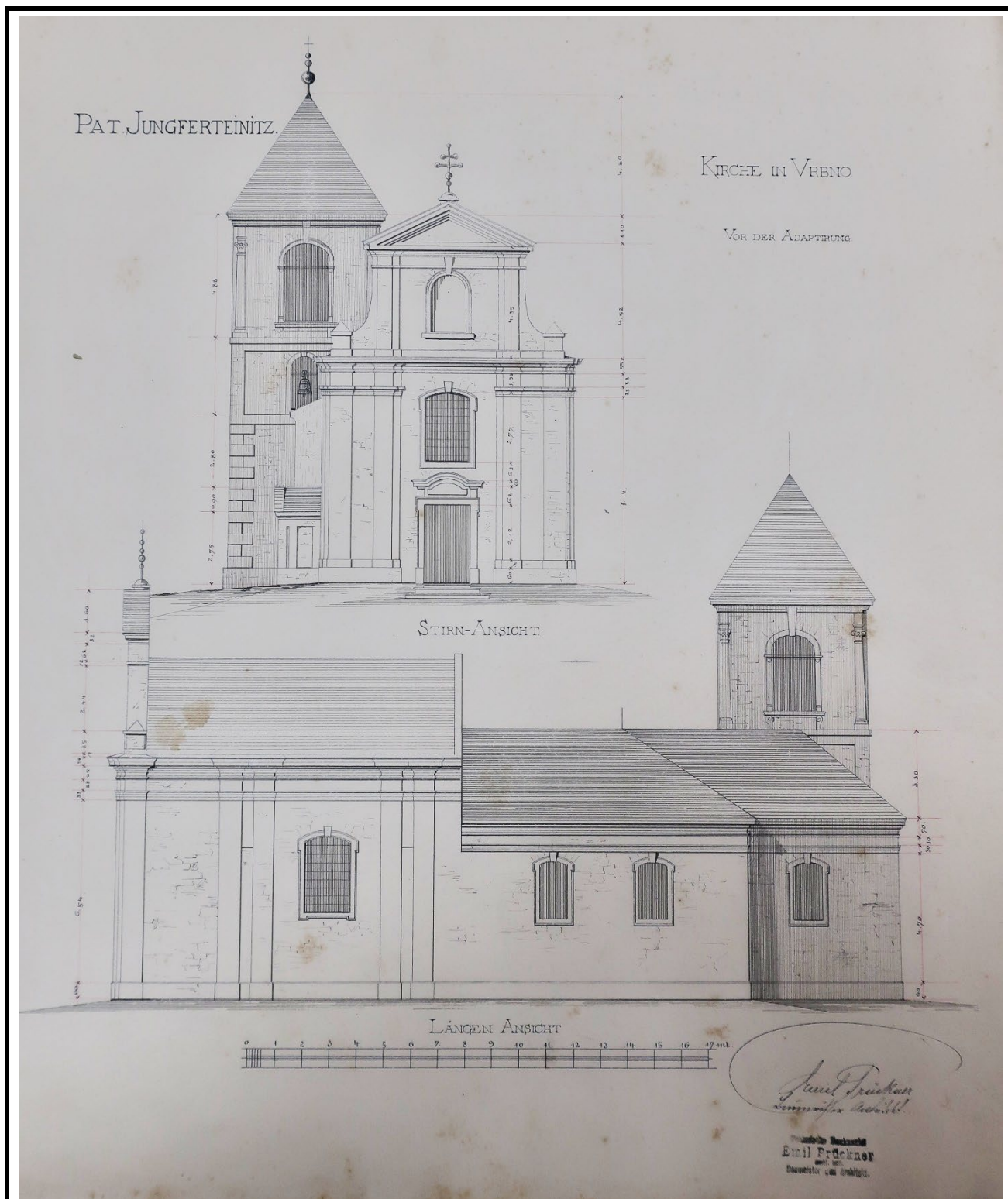

Plán kostela od Emila Prücknera pocházející z počátku 20. století. Plán zachycuje stav kostela před jeho přestavbou zahájenou v roce 1904. Zdroj: SOA v Litoměřicích, Velkostatek Libochovice, složka plánů ke kostelu ve Vrbnu nad Lesy.

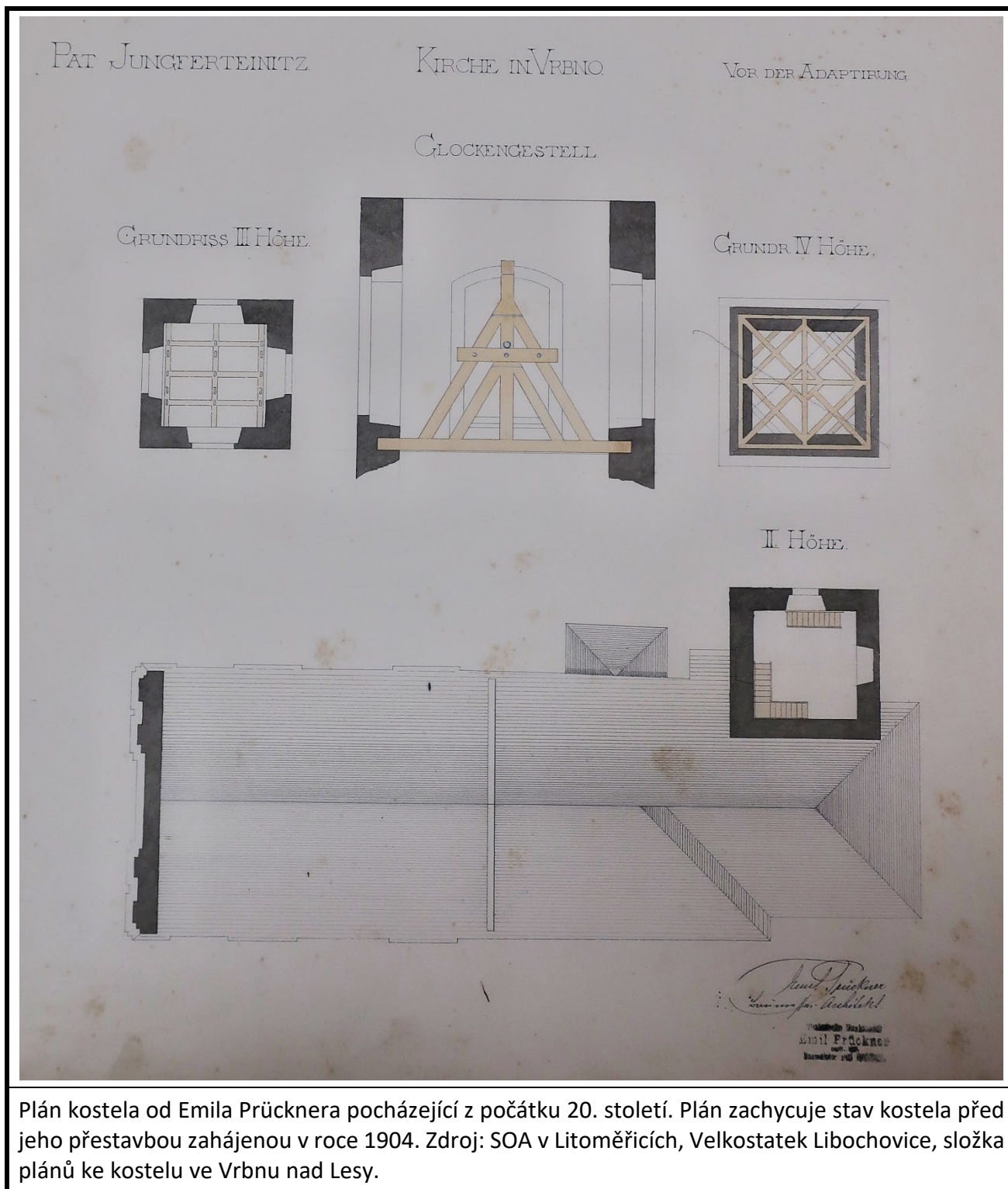

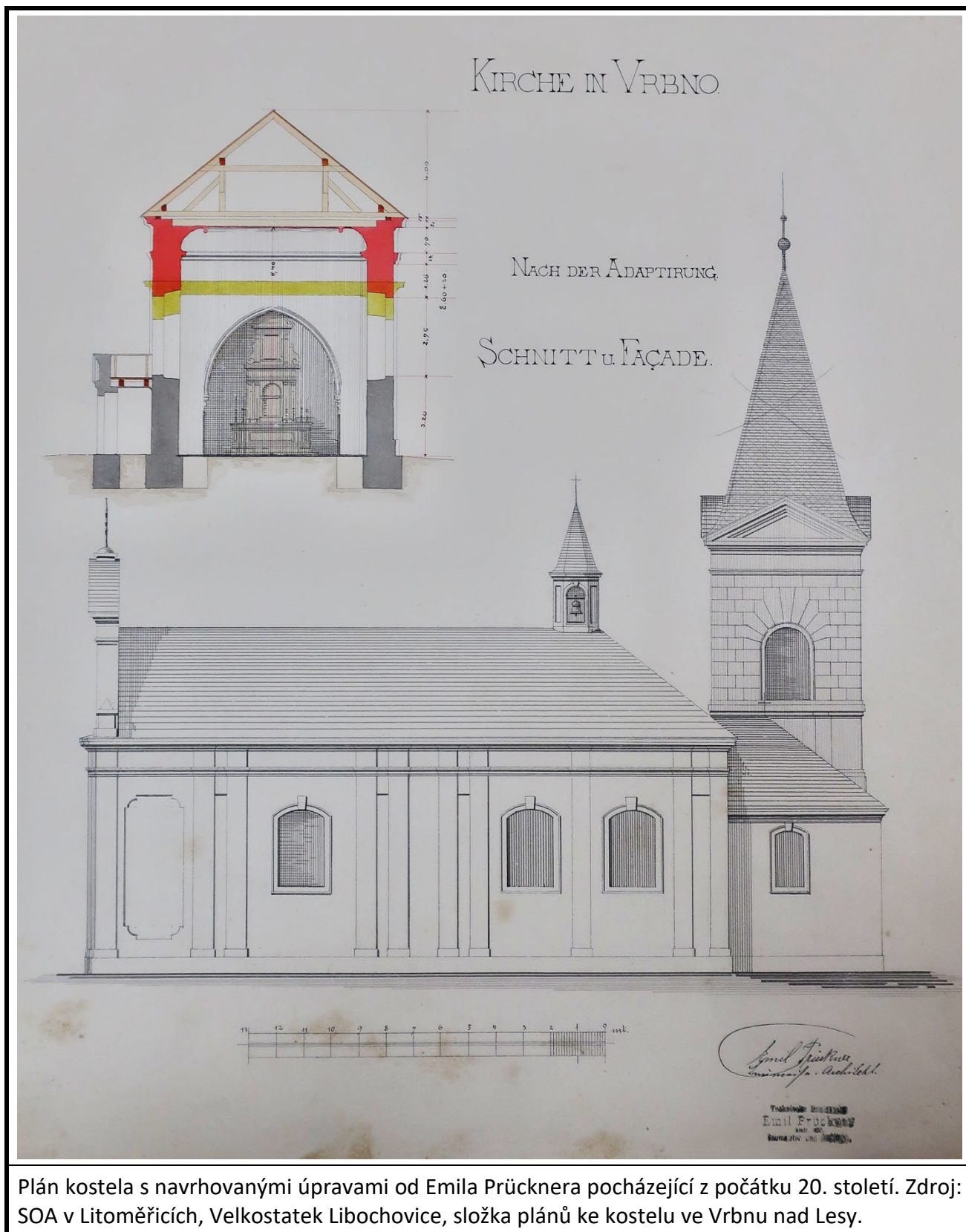

Plán kostela od Emila Prücknera pocházející z počátku 20. století. Plán zachycuje stav kostela před jeho přestavbou zahájenou v roce 1904. Zdroj: SOA v Litoměřicích, Velkostatek Libochovice, složka plánů ke kostelu ve Vrbnu nad Lesy.

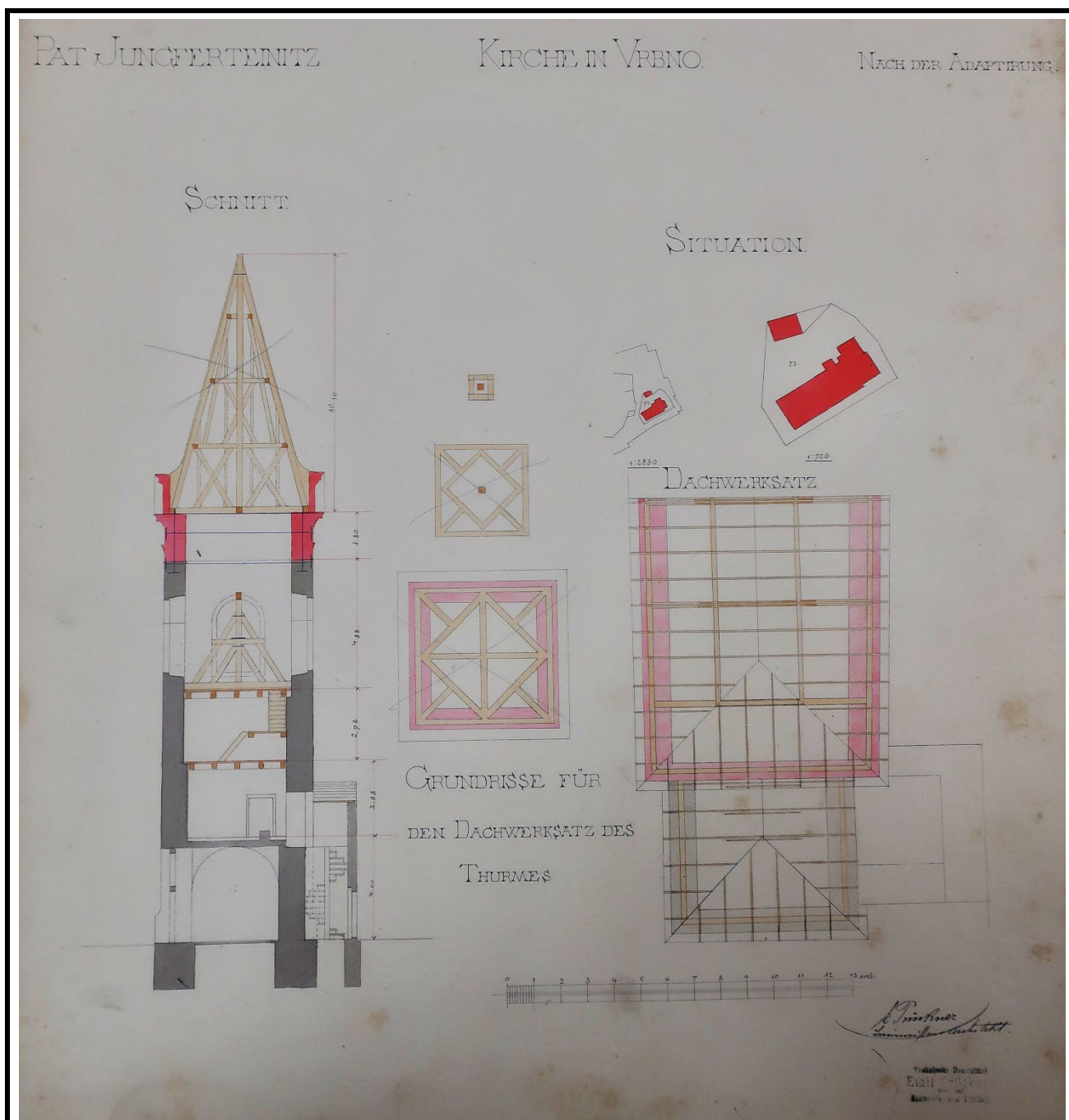

Plán kostela od Emila Prücknera pocházející z počátku 20. století. Plán zachycuje stav kostela před jeho přestavbou zahájenou v roce 1904. Zdroj: SOA v Litoměřicích, Velkostatek Libochovice, složka plánů ke kostelu ve Vrbnu nad Lesy.

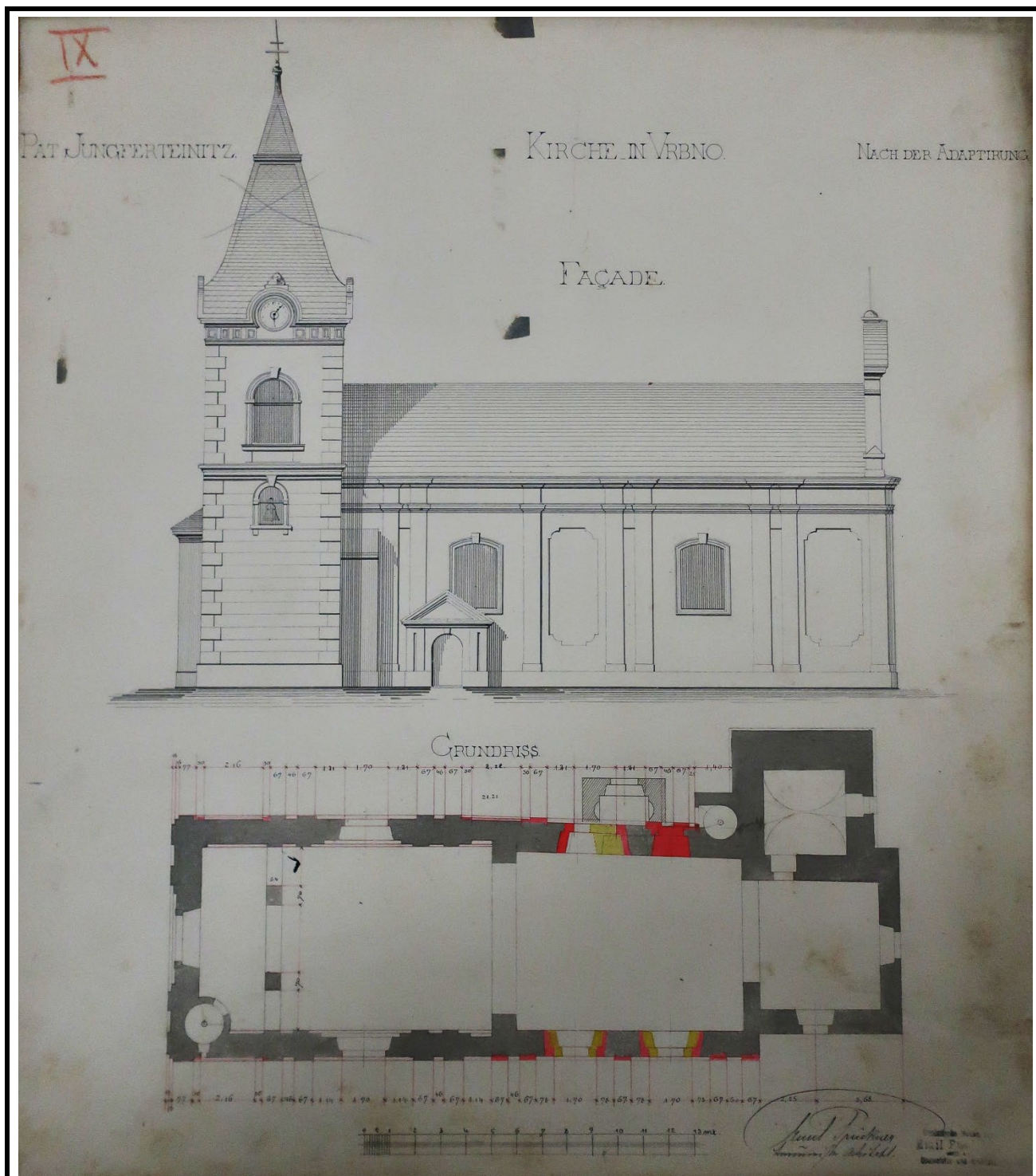

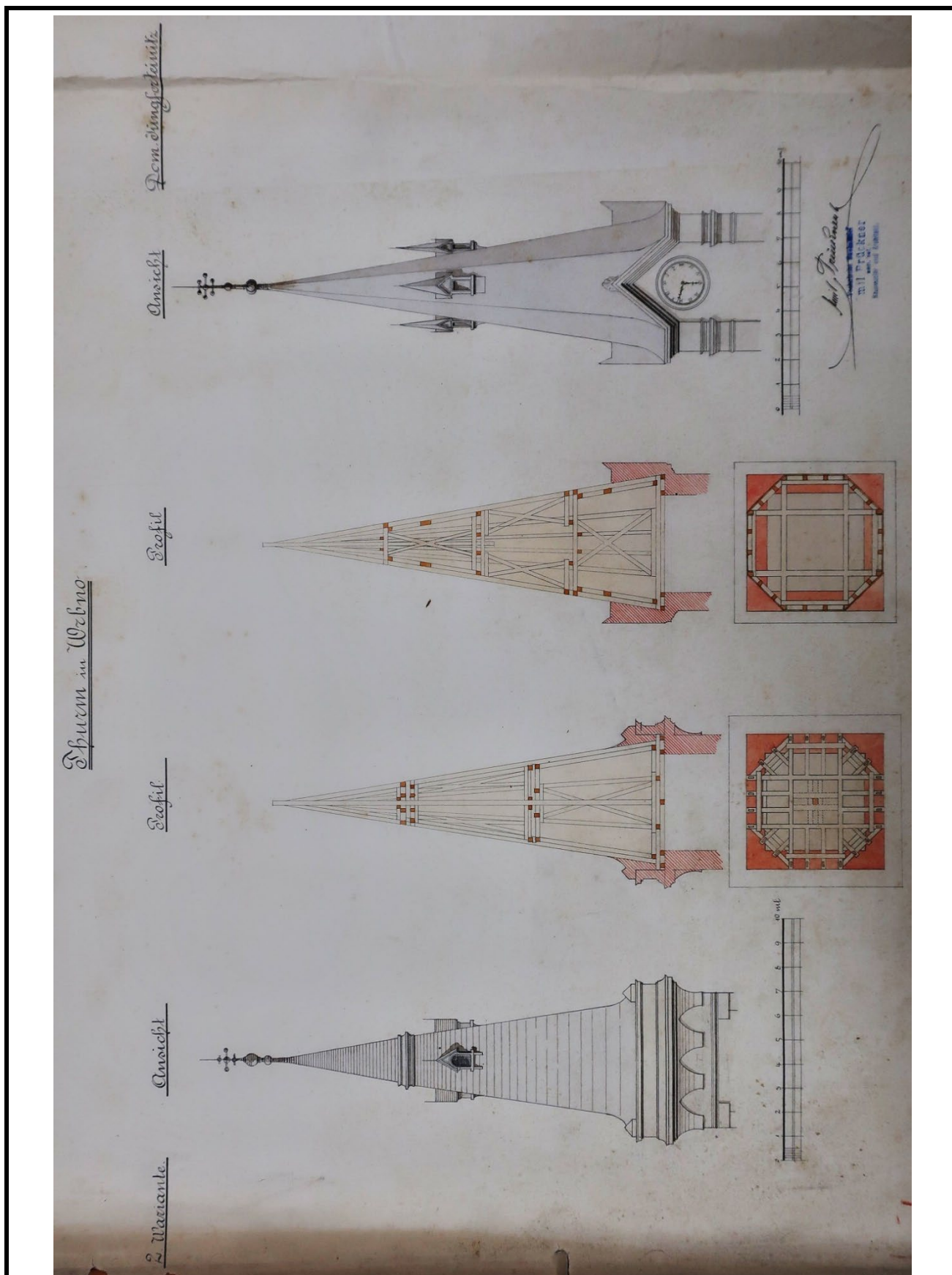
Plán kostela s navrhovanými úpravami od Emila Prücknera pocházející z počátku 20. století. Zdroj: SOA v Litoměřicích, Velkostatek Libochovice, složka plánů ke kostelu ve Vrbnu nad Lesy.

Plán kostela s navrhovanými úpravami od Emila Prücknera pocházející z počátku 20. století. Zdroj: SOA v Litoměřicích, Velkostatek Libochovice, složka plánů ke kostelu ve Vrbnu nad Lesy.

Plán kostela s navrhovanými úpravami od Emila Prücknera pocházející z počátku 20. století. Zdroj: SOA v Litoměřicích, Velkostatek Libochovice, složka plánů ke kostelu ve Vrbnu nad Lesy.

Návrhy ukončení kostelní věže od Emila Prücknera z počátku 20. století. Zdroj: SOA v Litoměřicích, Velkostatek Libochovice, složka plánů ke kostelu ve Vrbnu nad Lesy.

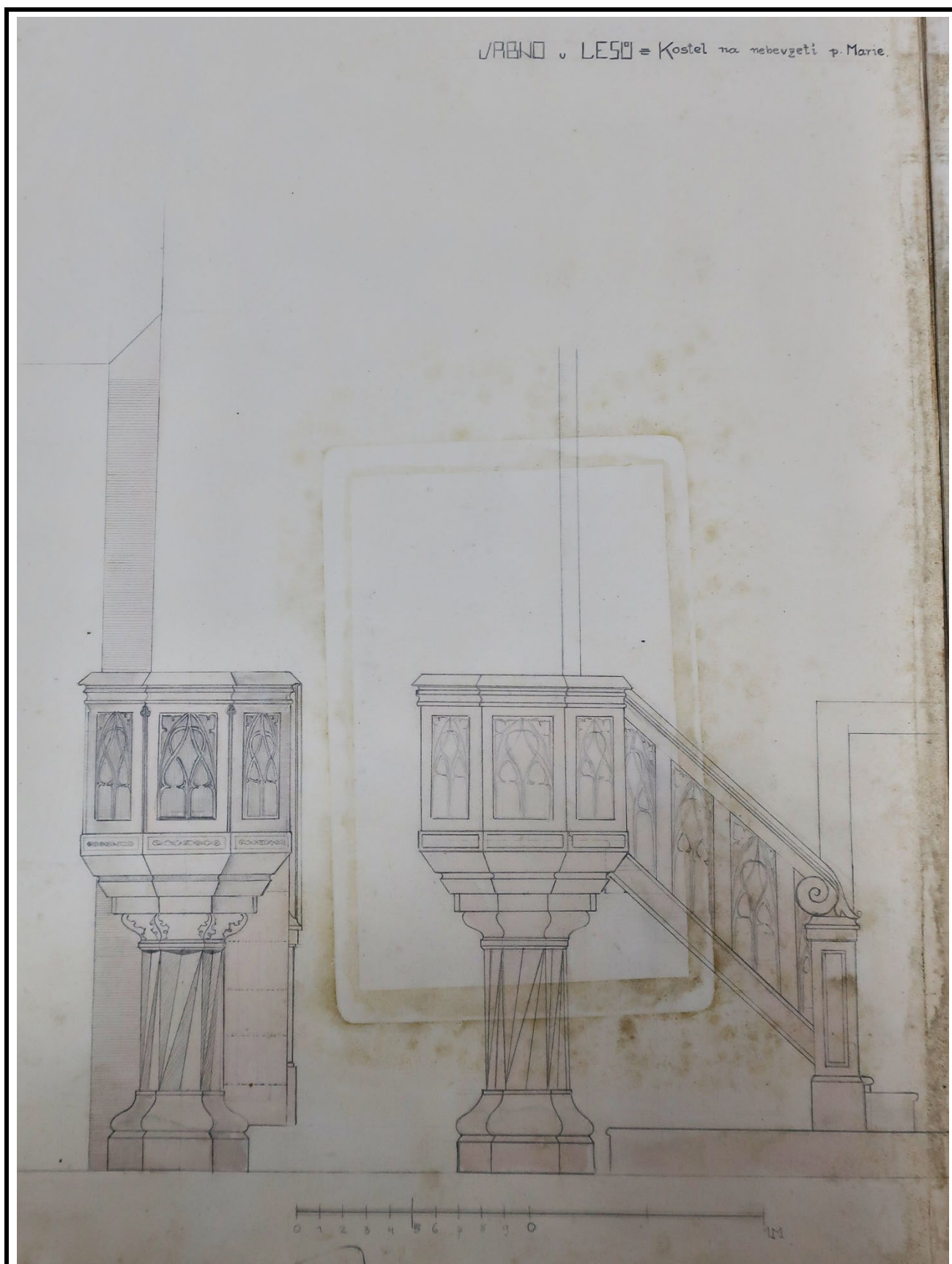
Plán kostelní věže od Emila Prücknera pocházející z počátku 20. století. Zdroj: SOA v Litoměřicích, Velkostatek Libochovice, složka plánů ke kostelu ve Vrbnu nad Lesy.

Plán kostela s navrhovanými úpravami od Emila Prücknera pocházející z počátku 20. století. Zdroj: SOA v Litoměřicích, Velkostatek Libochovice, složka plánů ke kostelu ve Vrbnu nad Lesy.

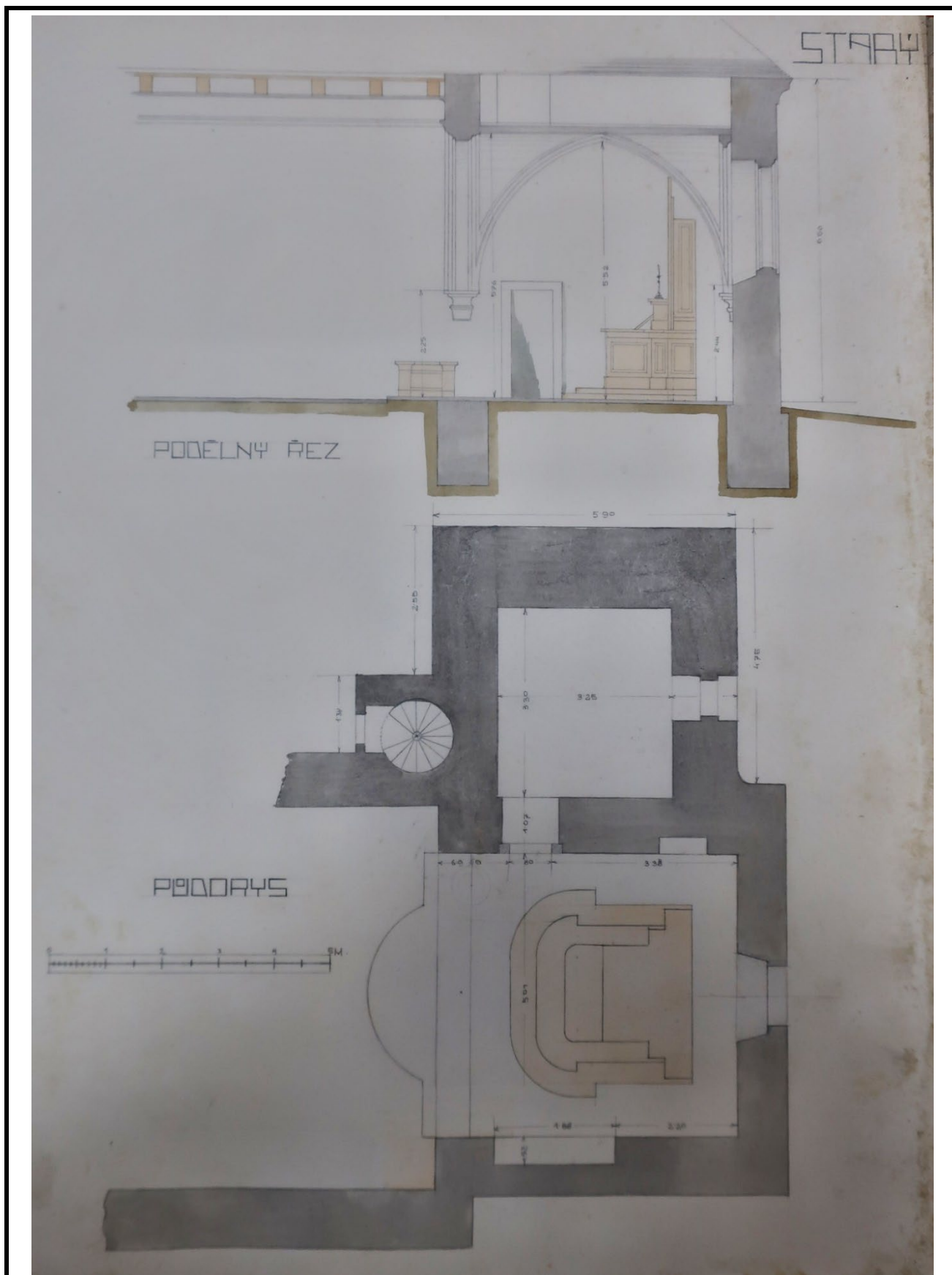
Plán kostela s navrhovanými úpravami od Emila Prücknera pocházející z roku 1902. Zdroj: SOA v Litoměřicích, Velkostatek Libochovice, složka plánů ke kostelu ve Vrbnu nad Lesy.

Návrh kazatelny z počátku 20. století. Zdroj: SOA v Litoměřicích, Velkostatek Libochovice, složka plánů ke kostelu ve Vrbnu nad Lesy.

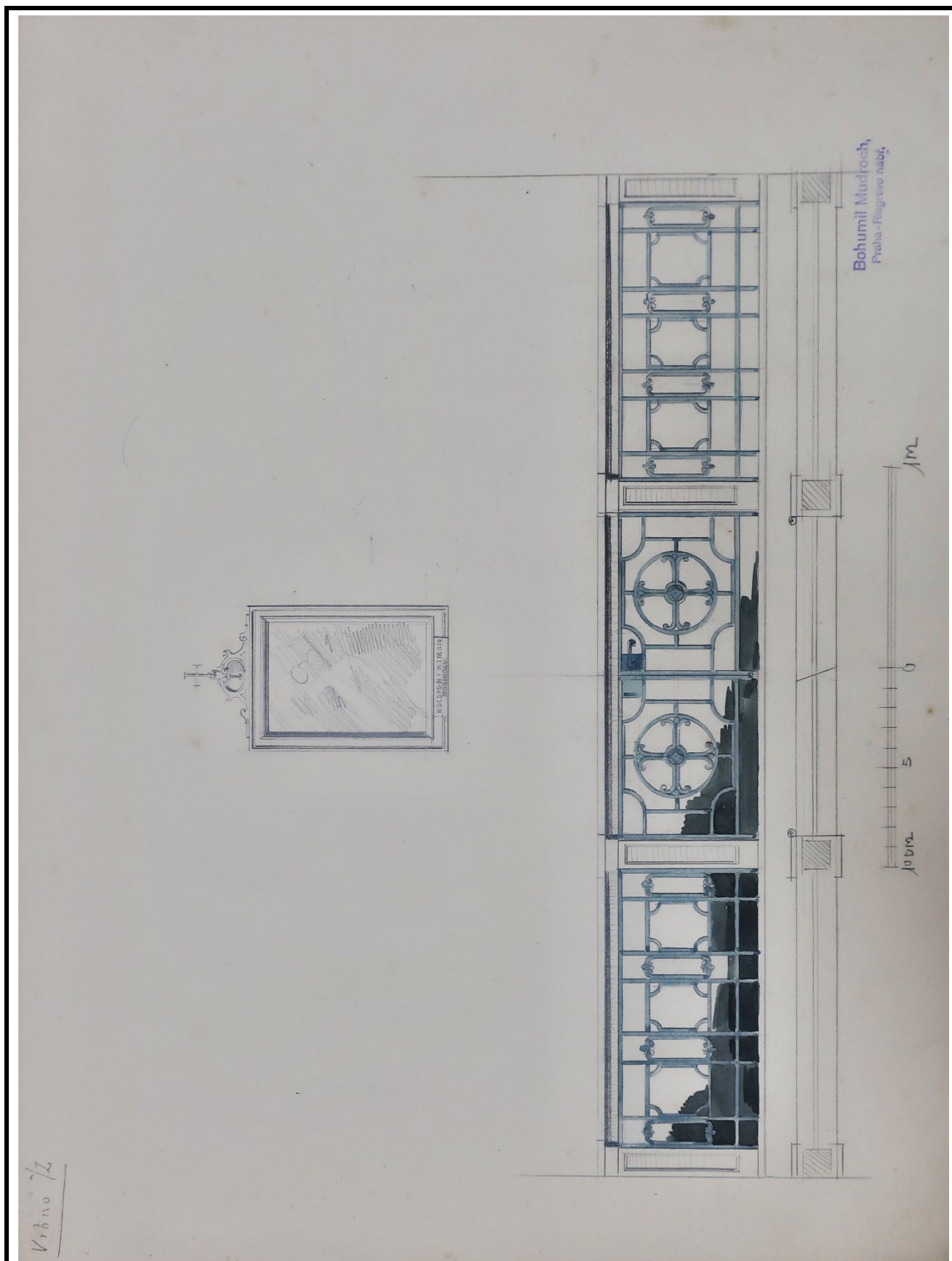
Návrh interiéru presbytáře z počátku 20. století. Zdroj: SOA v Litoměřicích, Velkostatek Libochovice, složka plánů ke kostelu ve Vrbnu nad Lesy.

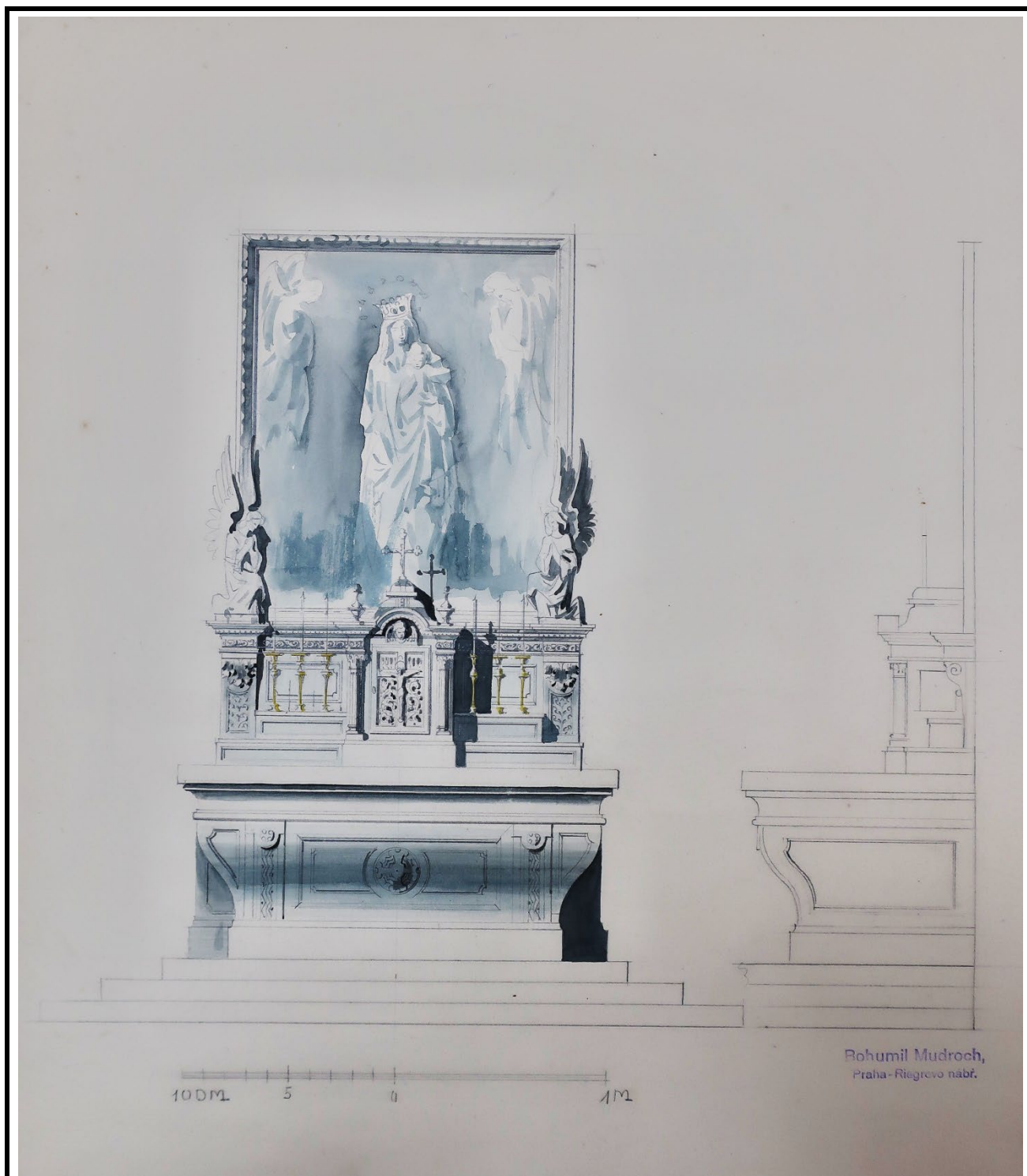
Návrh hlavního oltáře z počátku 20. století. Zdroj: SOA v Litoměřicích, Velkostatek Libochovice, složka plánů ke kostelu ve Vrbnu nad Lesy.

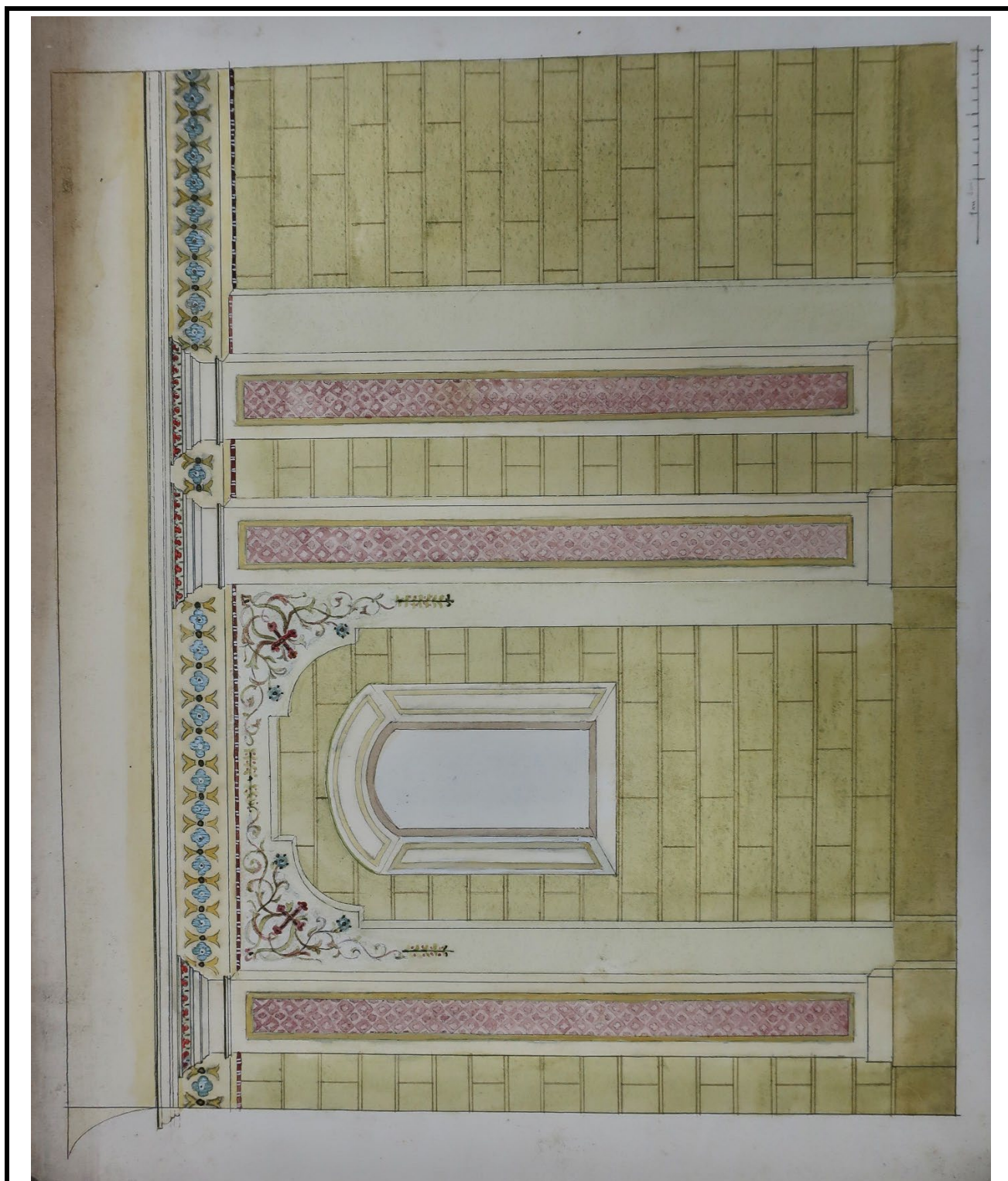
Návrh kazatelny z počátku 20. století. Zdroj: SOA v Litoměřicích, Velkostatek Libochovice, složka plánů ke kostelu ve Vrbnu nad Lesy.

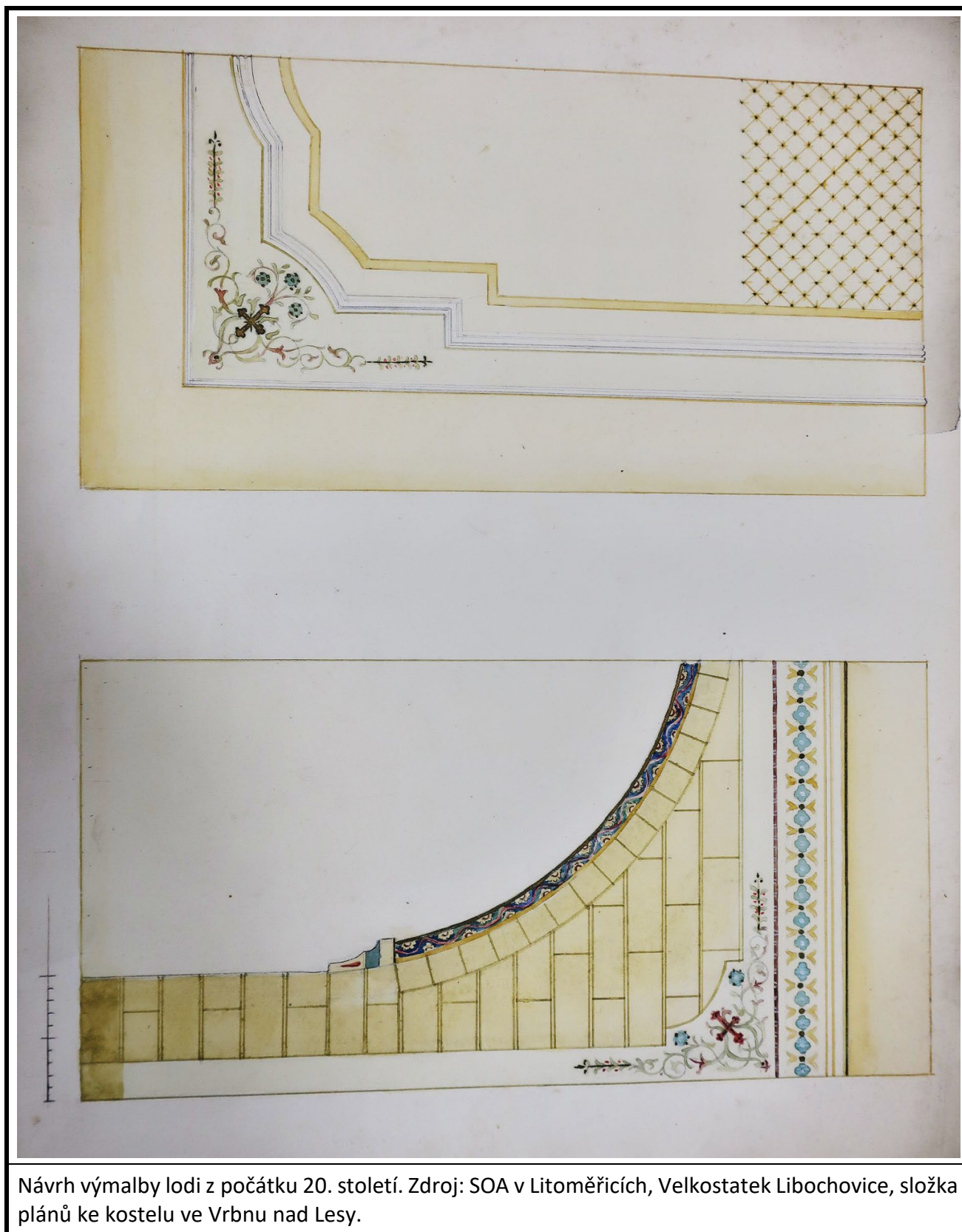
Návrh chórové přepážky z počátku 20. století. Zdroj: SOA v Litoměřicích, Velkostatek Libochovice, složka plánů ke kostelu ve Vrbnu nad Lesy.

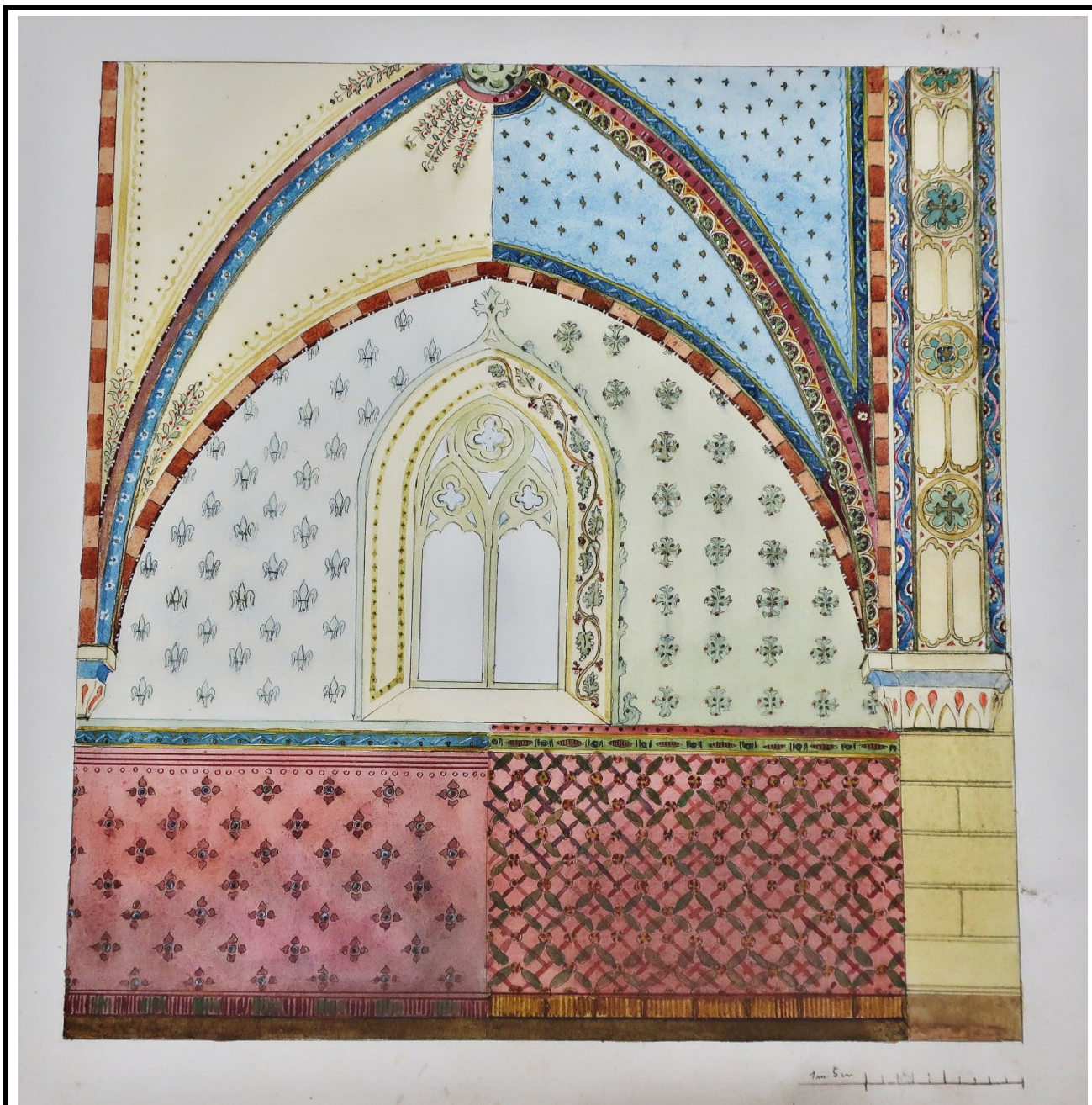
Návrh bočního oltáře z počátku 20. století. Zdroj: SOA v Litoměřicích, Velkostatek Libochovice, složka plánů ke kostelu ve Vrbnu nad Lesy.

Návrh výmalby lodi z počátku 20. století. Zdroj: SOA v Litoměřicích, Velkostatek Libochovice, složka plánů ke kostelu ve Vrbnu nad Lesy.

Návrh výmalby lodi z počátku 20. století. Zdroj: SOA v Litoměřicích, Velkostatek Libochovice, složka plánů ke kostelu ve Vrbnu nad Lesy.

Návrh výmalby presbytáře z počátku 20. století. Zdroj: SOA v Litoměřicích, Velkostatek Libochovice, složka plánů ke kostelu ve Vrbnu nad Lesy.

Celkový pohled od jihozápadu. Foto: 1951, sbírka negativů NPÚ GŘ, sign. N170858.

Východní strana lodi s průhledem do presbytáře ve směru od západu. Foto: 1951, sbírka negativů NPÚ GŘ, sign. N170861.

Celkový pohled od západu. Foto: 1961, sbírka negativů NPÚ ÚOP v Ústí n. L., sign. 2898.

Celkový pohled od jihozápadu. Foto: 1963, sbírka negativů NPÚ ÚOP v Ústí n. L., sign. 8576.

Celkový pohled od jihozápadu. Foto: 1966, sbírka negativů NPÚ ÚOP v Ústí n. L., sign. 24232.

Celkový pohled od jihozápadu. Foto: 1975, sbírka negativů NPÚ ÚOP v Ústí n. L., sign. 54475.

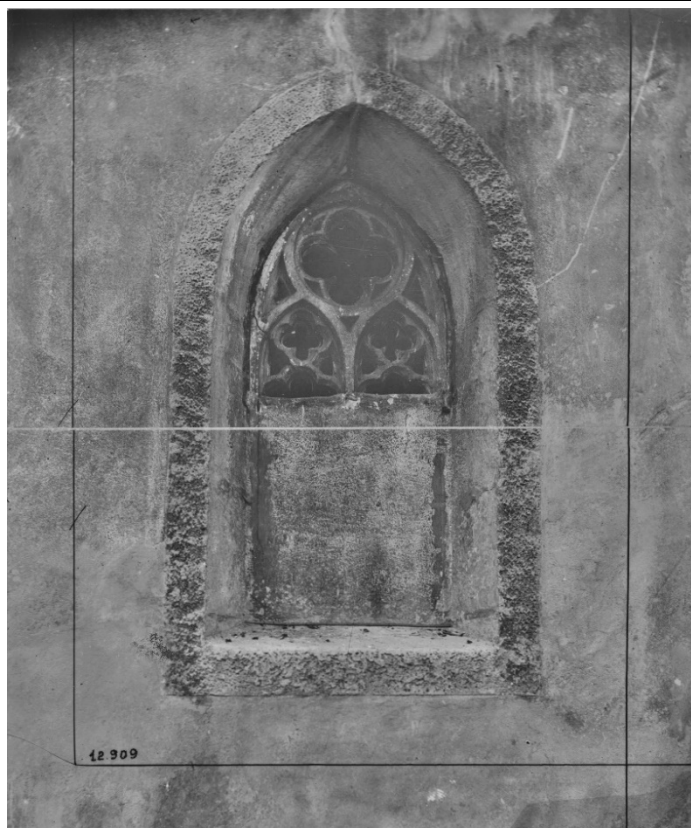
Celkový pohled od severu. Foto: 1975, sbírka negativů NPÚ ÚOP v Ústí n. L., sign. 54477.

Celkový pohled od jihozápadu. Foto: 1988, sbírka negativů NPÚ ÚOP v Ústí n. L., sign. 96615.

Celkový pohled od jihovýchodu. Foto: 1988, sbírka negativů NPÚ ÚOP v Ústí n. L., sign. 96616.

Východní okenní otvor presbytáře. Foto: nedatováno (před opravou kostela na počátku 20. století), sbírka negativů NPÚ GŘ, sign. N012909.

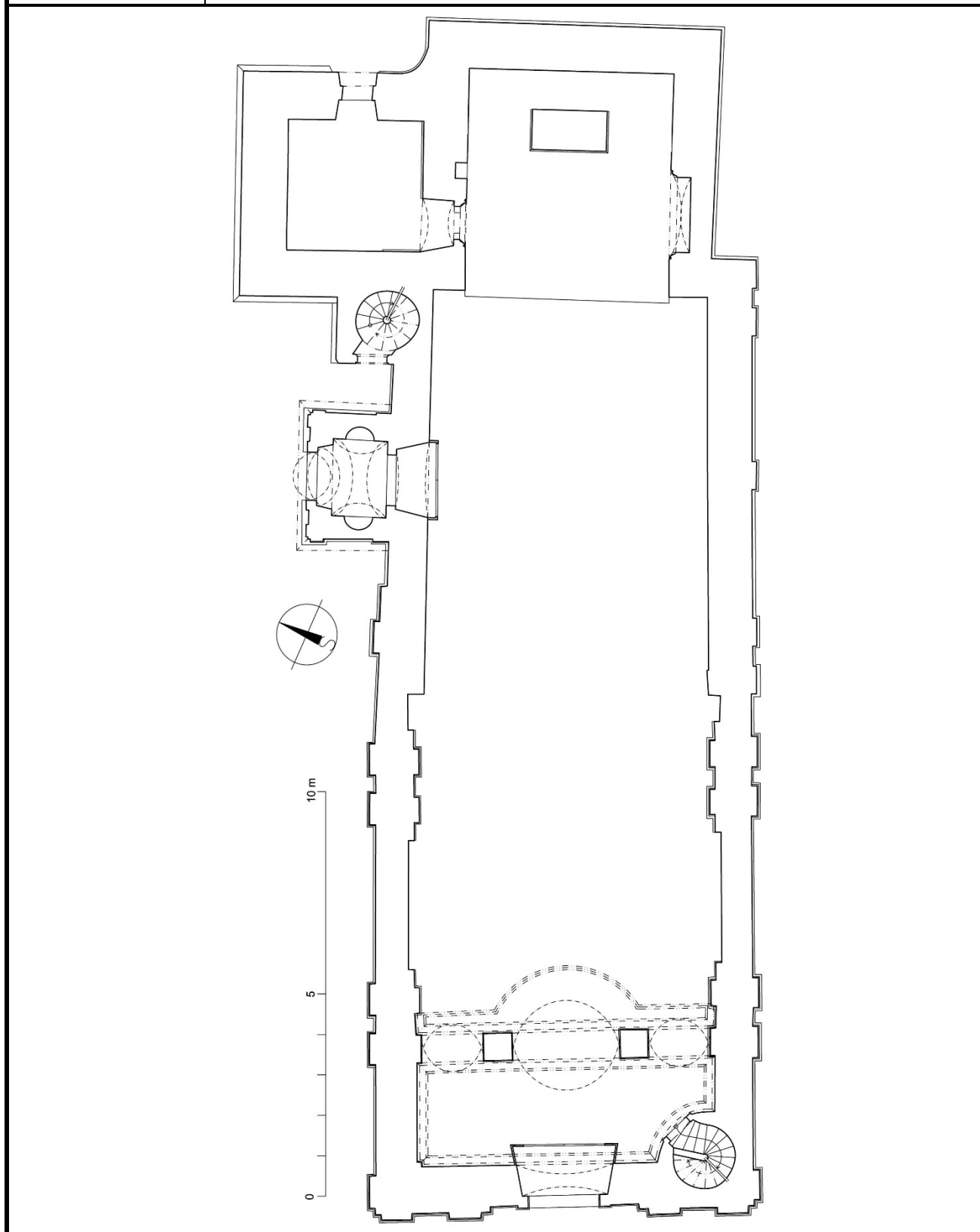

Západní část severní strany presbytáře v pohledu od jihu. Foto: nedatováno (před opravou kostela na počátku 20. století), sbírka negativů NPÚ GŘ, sign. N012932.

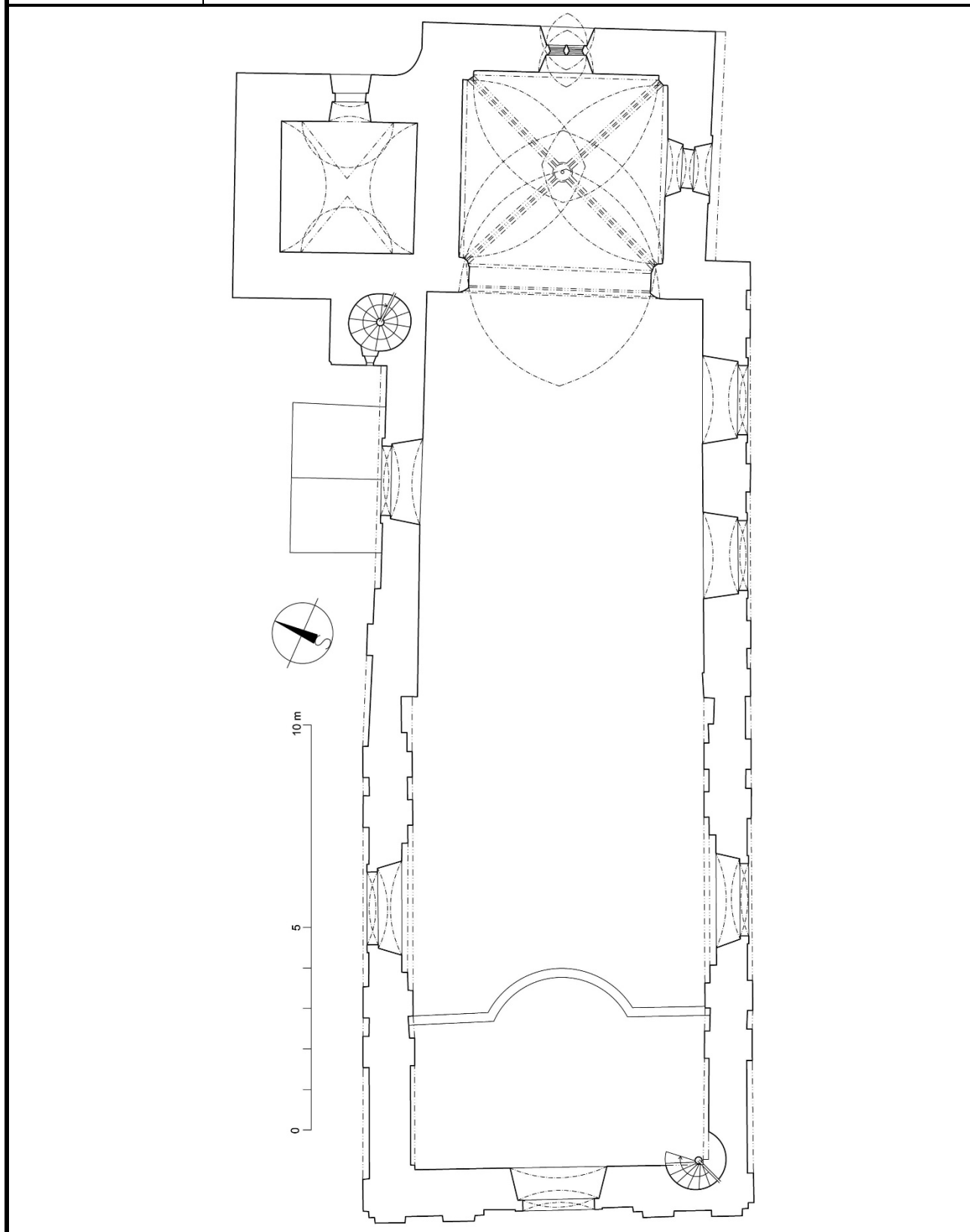

Interiér presbytáře v pohledu od západu. Foto: nedatováno (před opravou kostela na počátku 20. století), sbírka negativů NPÚ GŘ, sign. N012961.

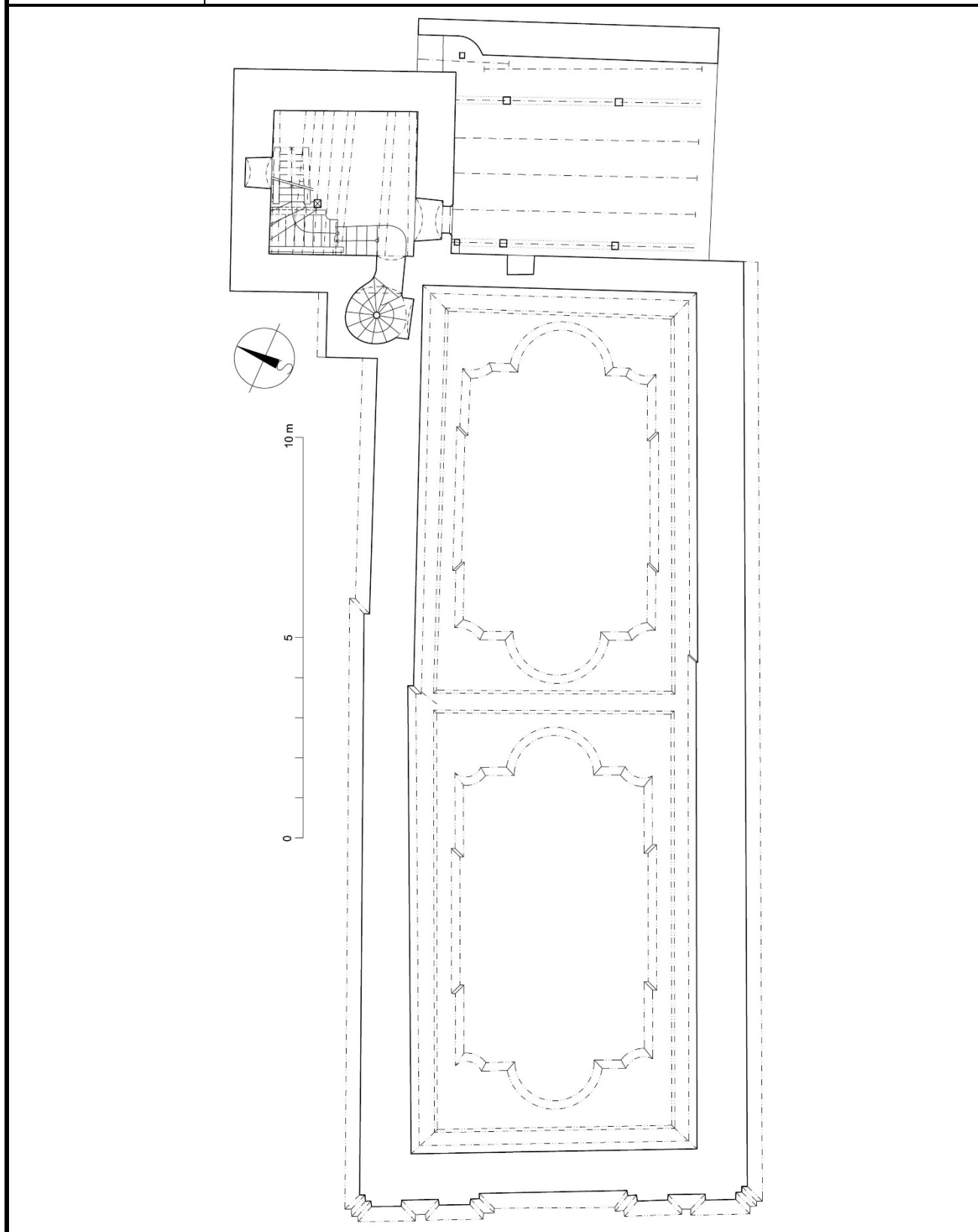
Autor zaměření:	Jaroslav Skopec, Tomáš Brož	Rok:	2011-2019
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Laserový dálkoměr, skládací metr, teodolit.		
Popis:	Půdorys na úrovni vstupních otvorů.		

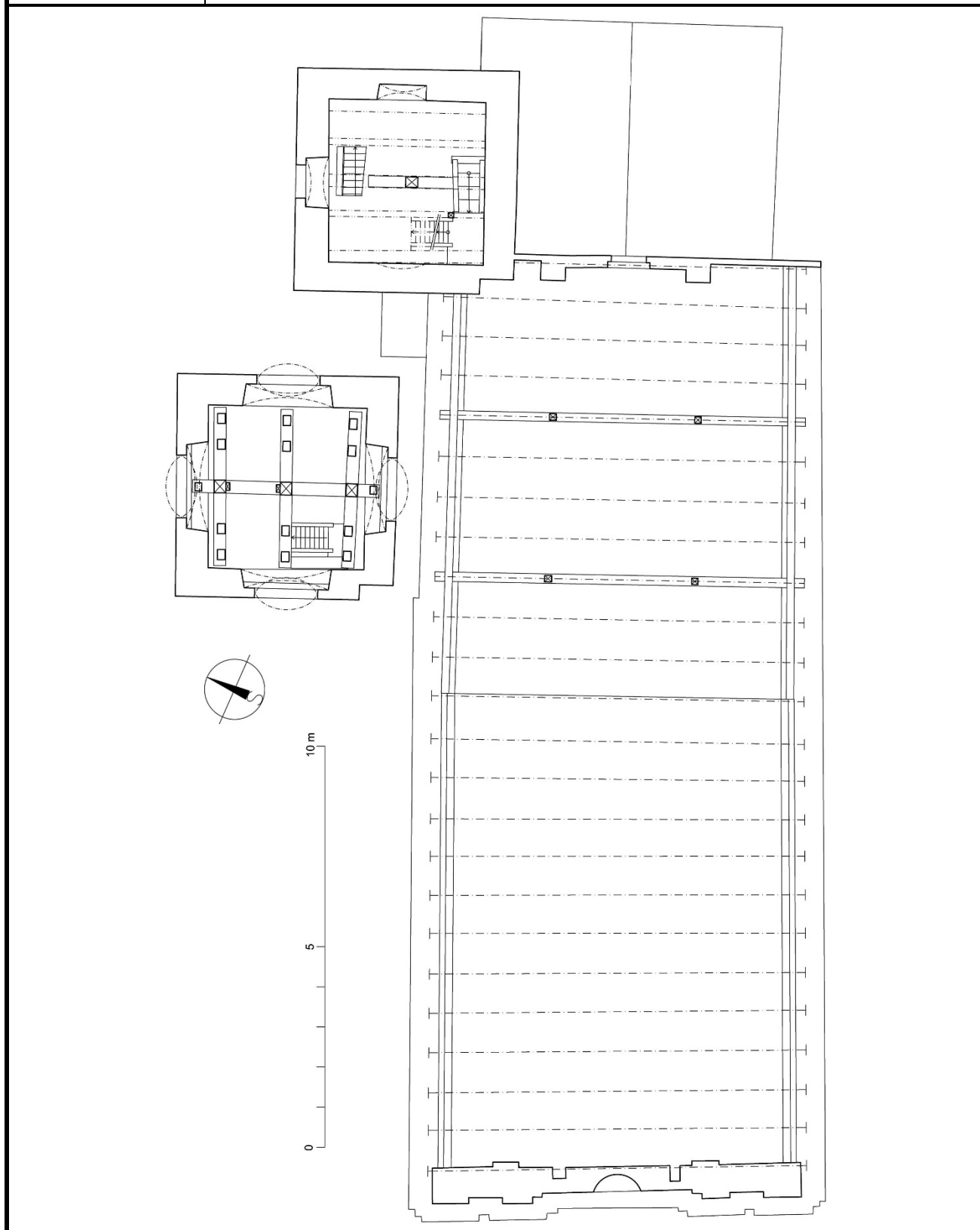
Autor zaměření:	Jaroslav Skopec, Tomáš Brož	Rok:	2011-2019
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Laserový dálkoměr, skládací metr, teodolit, totální stanice.		
Popis:	Půdorys na úrovni okenních otvorů.		

Autor zaměření:	Jaroslav Skopec, Tomáš Brož, Hana Ptáčková	Rok:	2011-2019
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Laserový dálkoměr, skládací metr, teodolit, totální stanice.		
Popis:	Půdorys na úrovni 1. patra věže.		

Autor zaměření:	Jaroslav Skopec, Tomáš Brož, Hana Ptáčková	Rok:	2011-2019
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Laserový dálkoměr, skládací metr, teodolit, totální stanice.		
Popis:	Půdorys na úrovni 2. patra věže a 3. patra věže.		

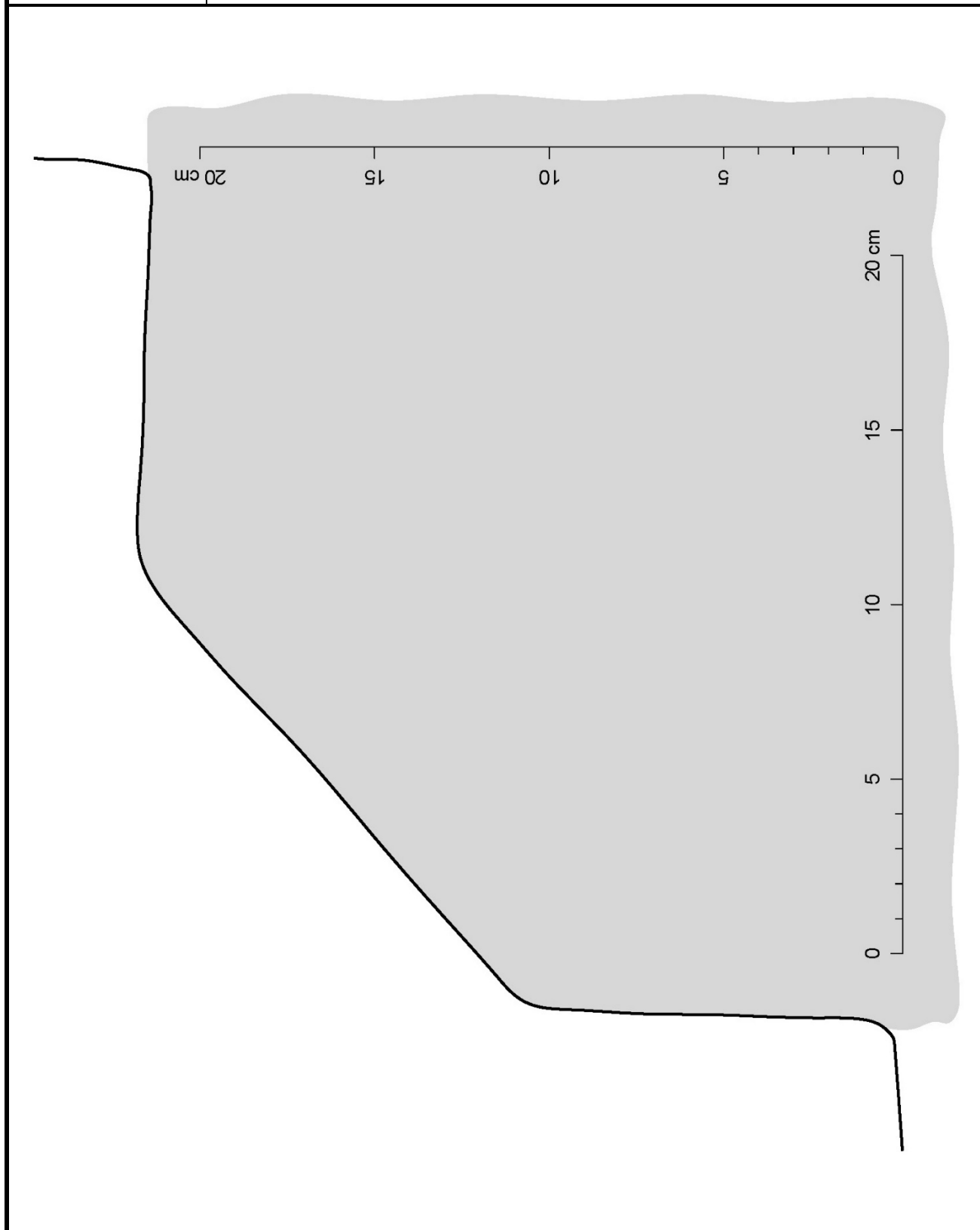

Autor zaměření:	Jaroslav Skopec	Rok:	2019
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Laserový dálkoměr, skládací metr.		
Popis:	Dole 2. plná příčná vazba od západu krovu nad presbytářem s pohledem k východu. Nahoře podélný řez krovem nad presbytářem s pohledem k jihu.		

Autor zaměření:	Jaroslav Skopec, Tomáš Brož	Rok:	2019
Kresba:	Hana Ptáčková	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Laserový dálkoměr, skládací metr.		
Popis:	Dole 3. plná příčná vazba od západu západní části krovu nad lodí s pohledem k východu. Nahoře podélná vazba mezi 2. a 3. plnou příčnou vazbou od západu západní části krovu nad lodí s pohledem k severu.		

Autor zaměření:	Jaroslav Skopec, Tomáš Brož	Rok:	2019
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Laserový dálkoměr, skládací metr.		
Popis:	Dole 2. plná příčná vazba od východu nad východní částí krovu nad lodí s pohledem k východu. Nahoře podélná vazba mezi 1. a 2. plnou příčnou vazbou od východu nad východní částí krovu nad lodí s pohledem k severu.		

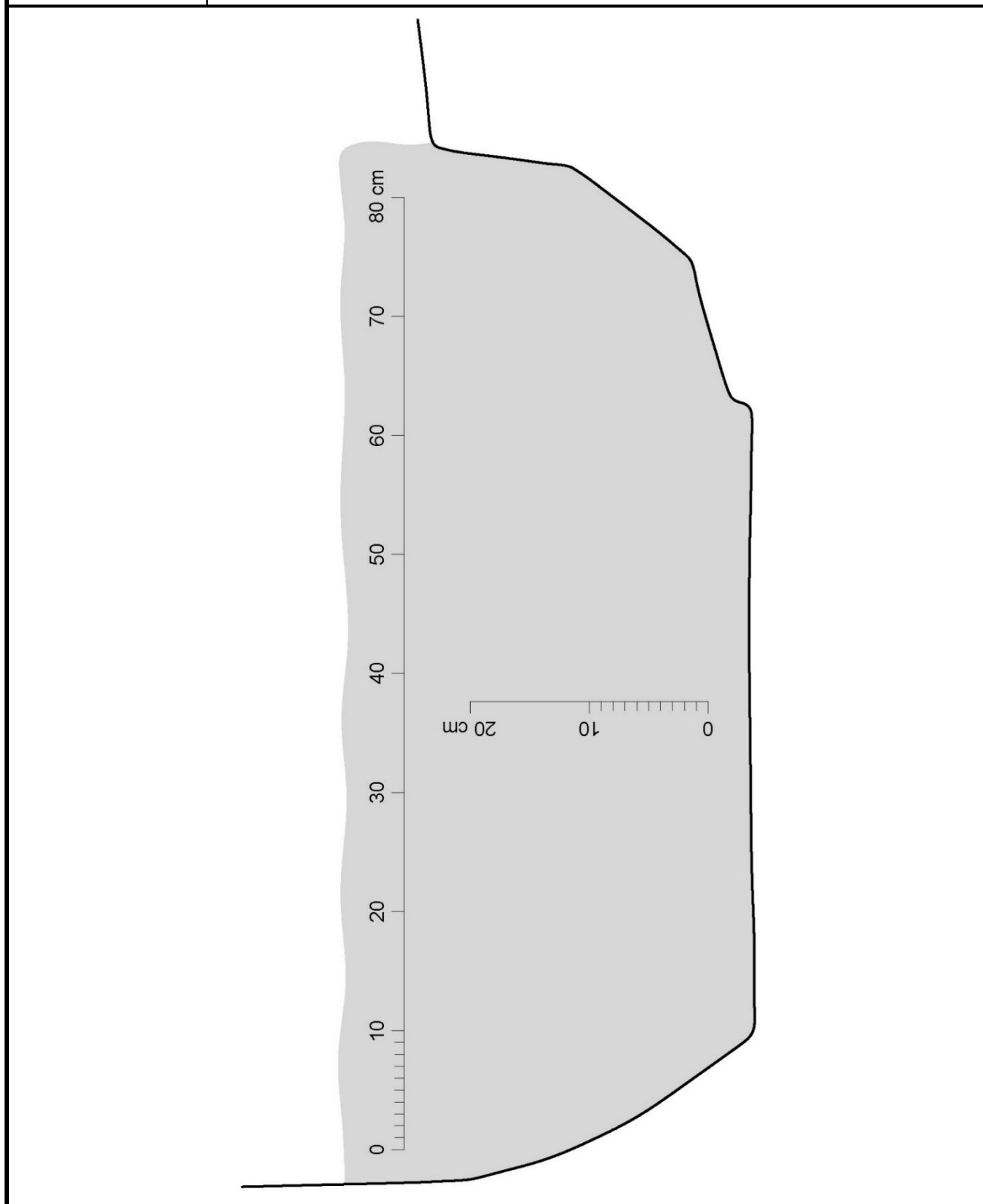
Autor zaměření:	Jaroslav Skopec	Rok:	2011
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Obrysová šablona s posuvnými jehlami.		
Popis:	Horizontální profil jihovýchodní konzole presbytáře.		

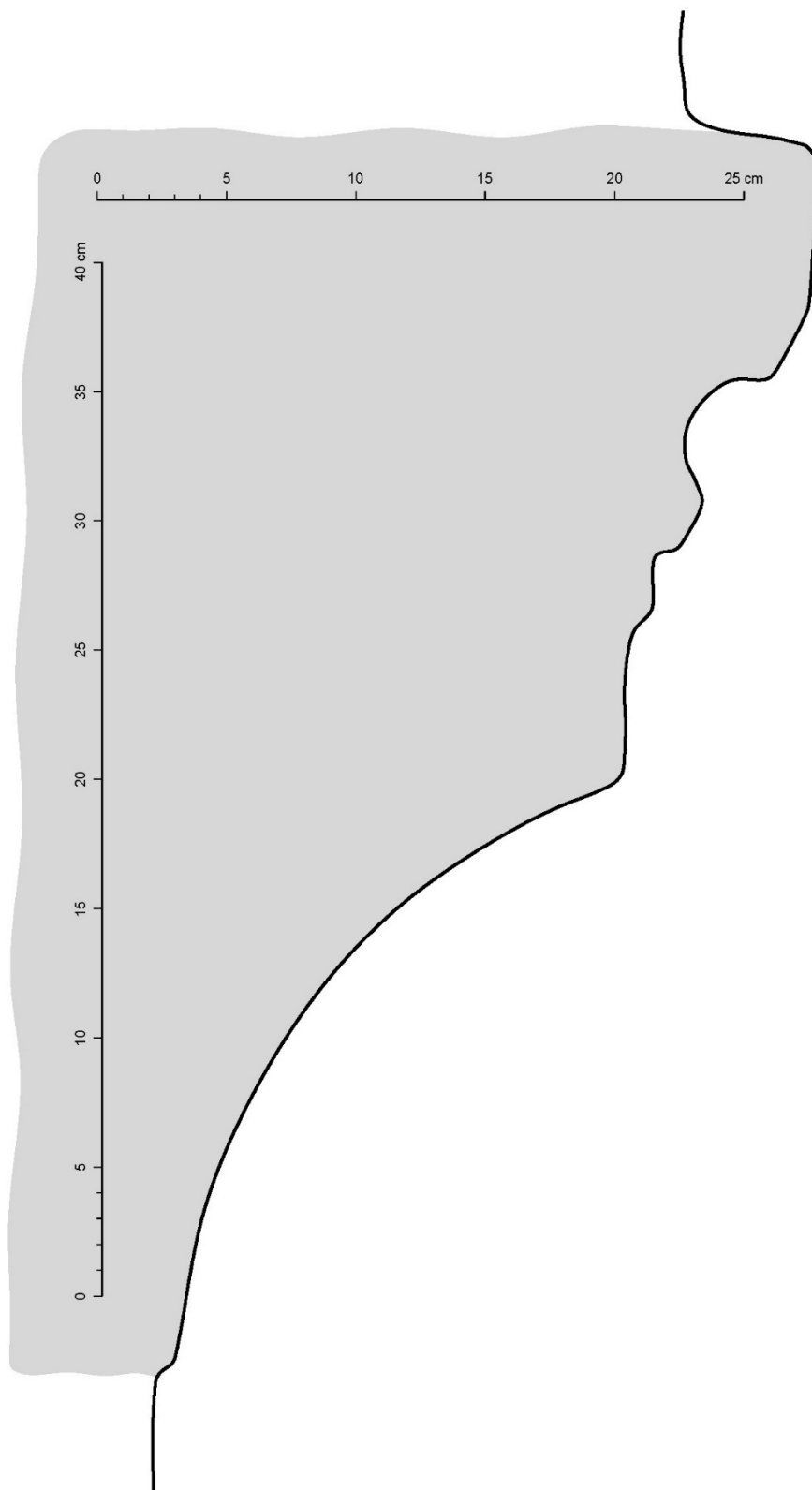
Autor zaměření:	Jaroslav Skopec	Rok:	2011
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Obrysová šablona s posuvnými jehlami.		
Popis:	Vertikální profil jihovýchodní konzole presbytáře.		

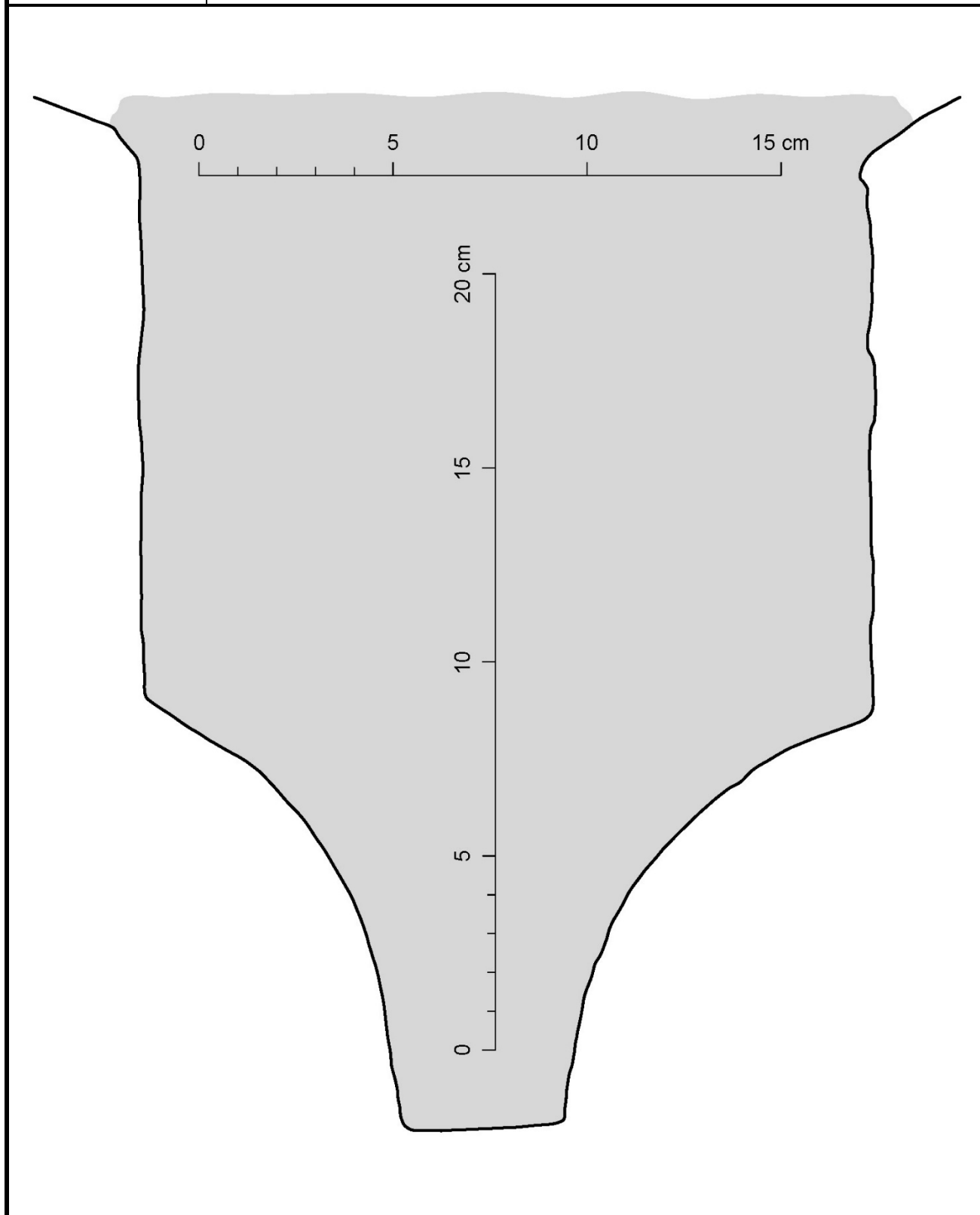
Autor zaměření:	Jaroslav Skopec	Rok:	2011
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Obrysová šablona s posuvnými jehlami.		
Popis:	Horizontální profil severní konzole vítězného oblouku a severozápadní konzole presbytáře.		

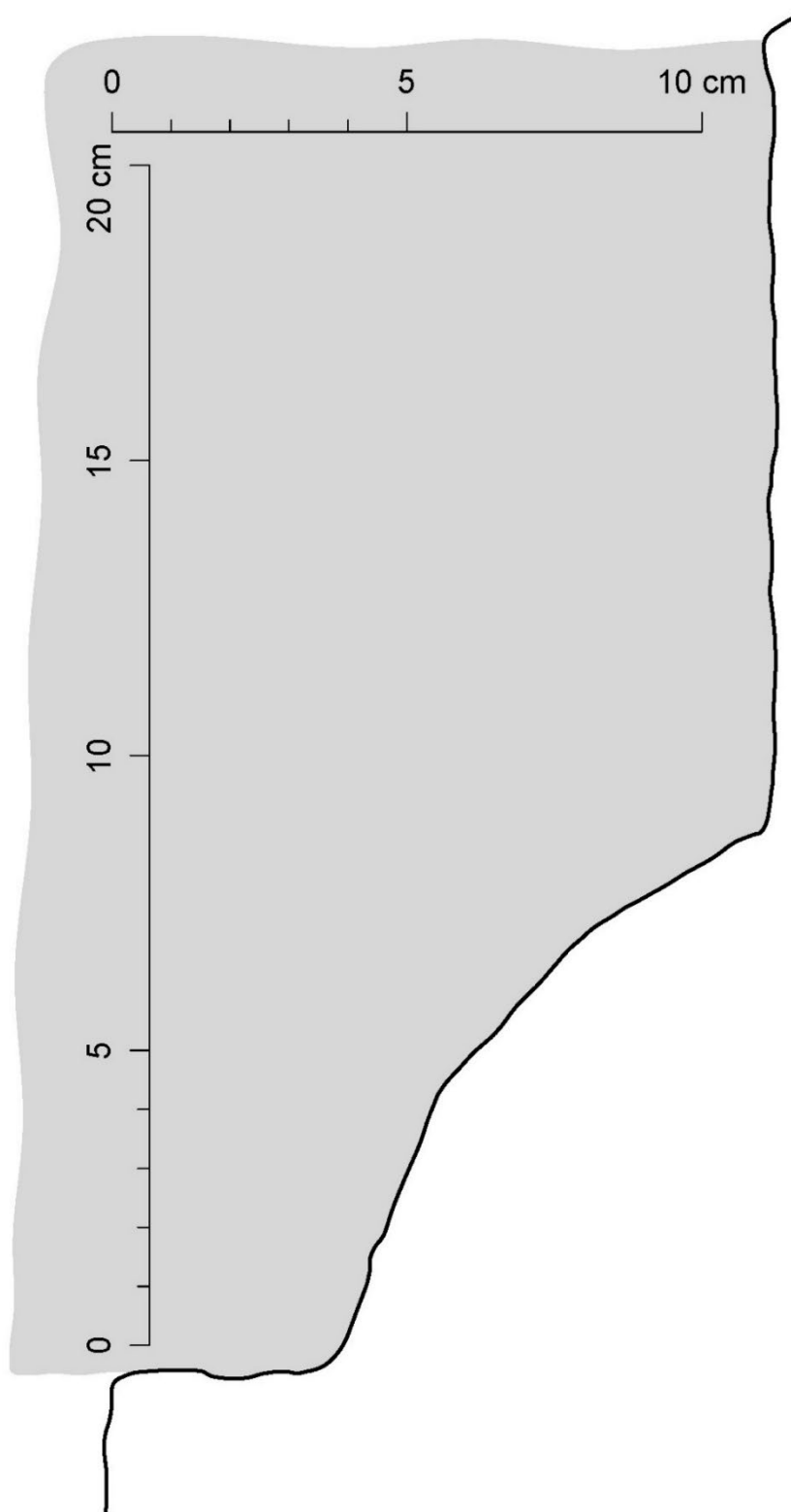
Autor zaměření:	Jaroslav Skopec	Rok:	2011
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Obrysová šablona s posuvnými jehlami.		
Popis:	Vertikální profil severní konzole vítězného oblouku.		

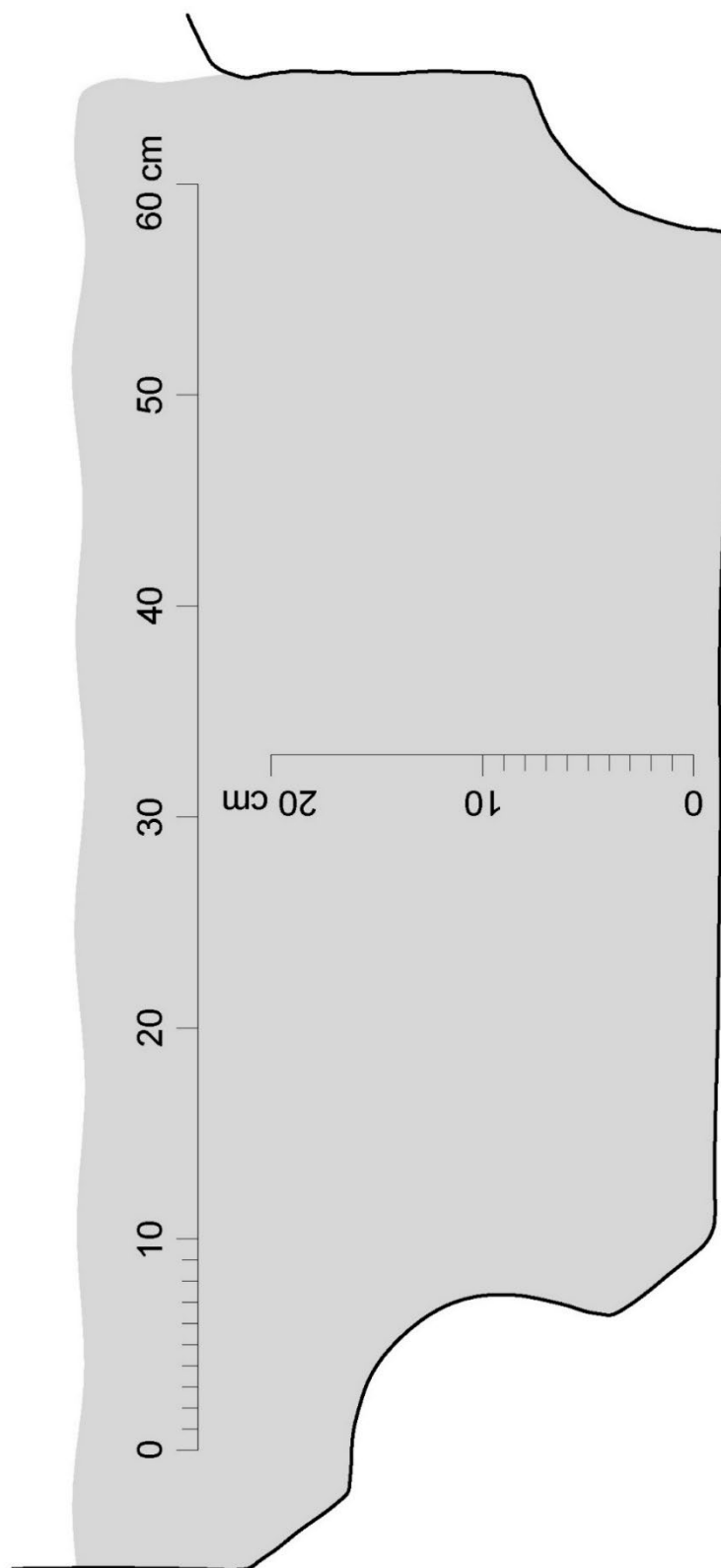
Autor zaměření:	Jaroslav Skopec	Rok:	2011
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Obrysová šablona s posuvnými jehlami.		
Popis:	Profil žebra klenby presbytáře.		

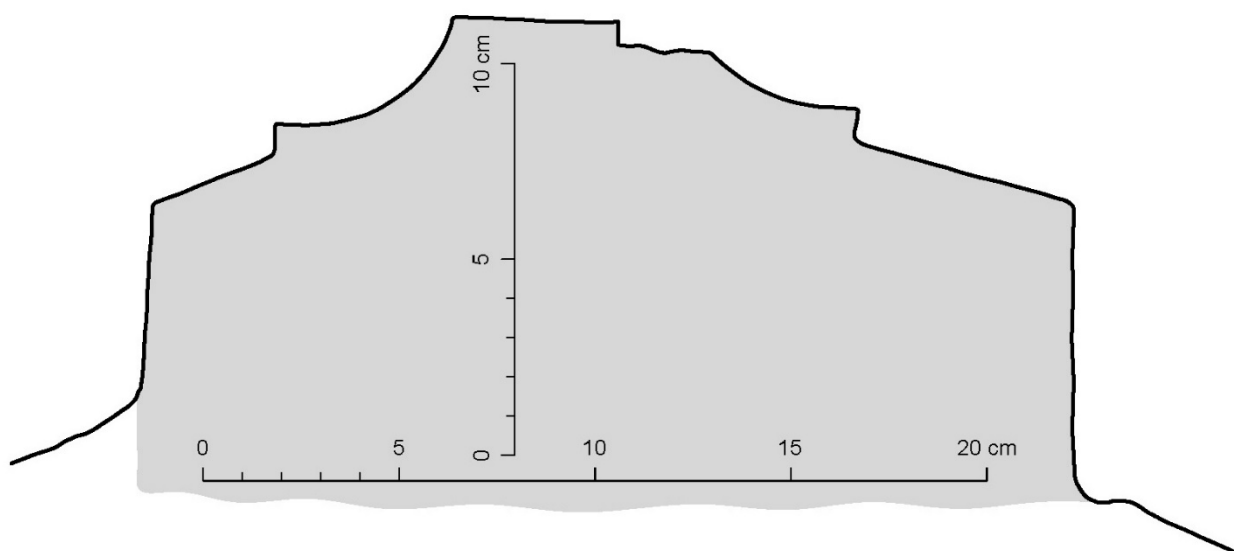
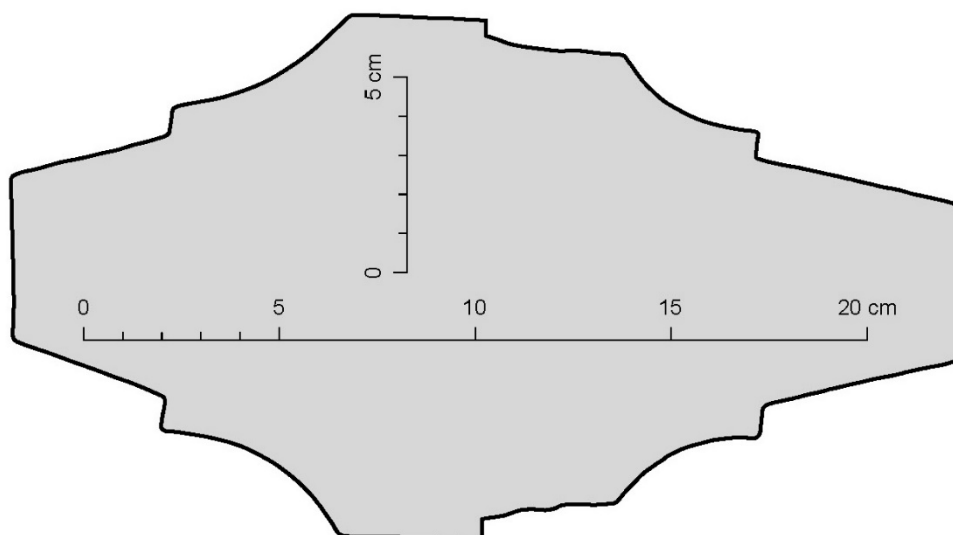
Autor zaměření:	Jaroslav Skopec	Rok:	2011
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Obrysová šablona s posuvnými jehlami.		
Popis:	Profil přízedního žebra klenby presbytáře.		

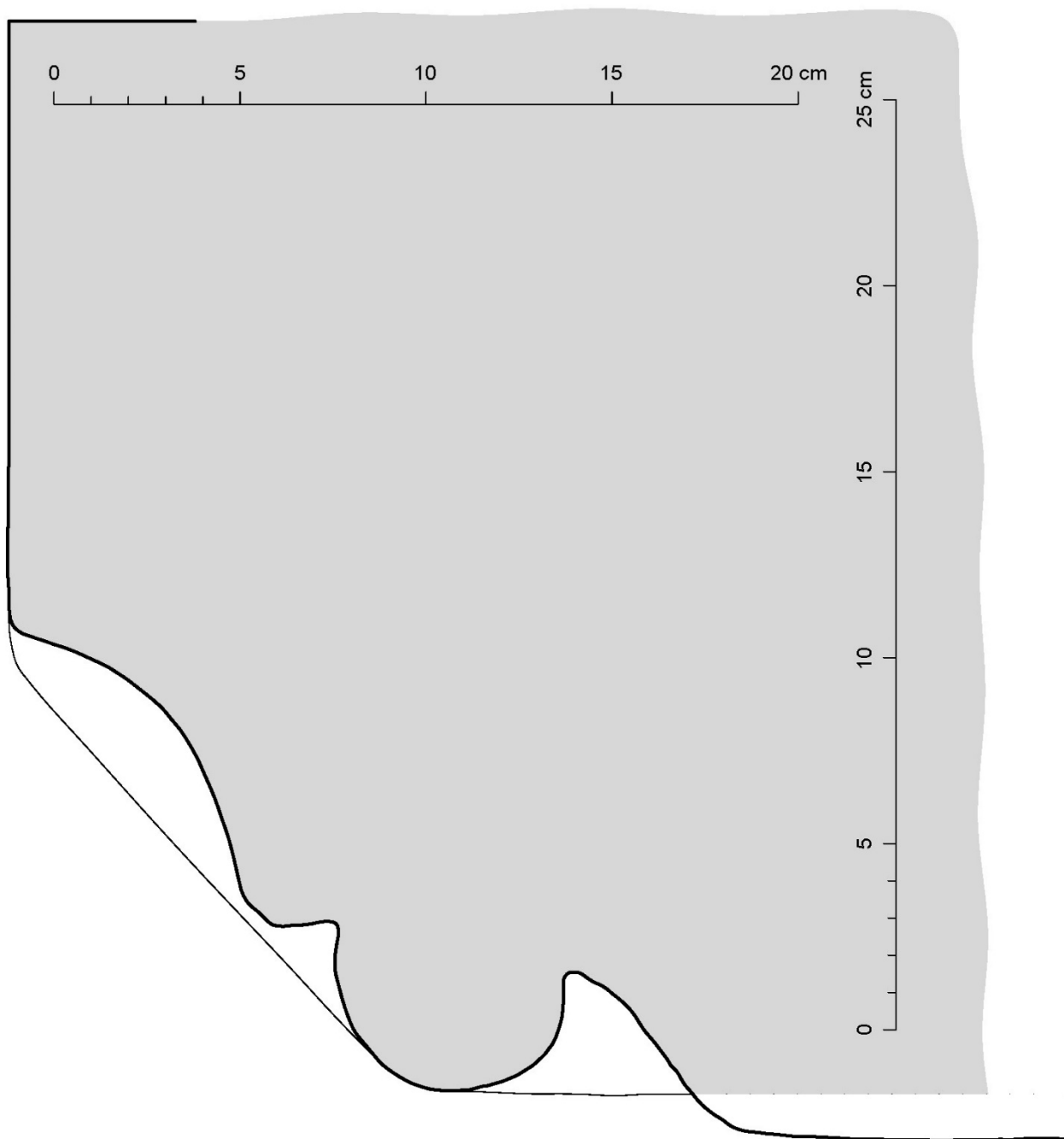
Autor zaměření:	Jaroslav Skopec	Rok:	2011
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Obrysová šablona s posuvnými jehlami.		
Popis:	Profil vítězného oblouku.		

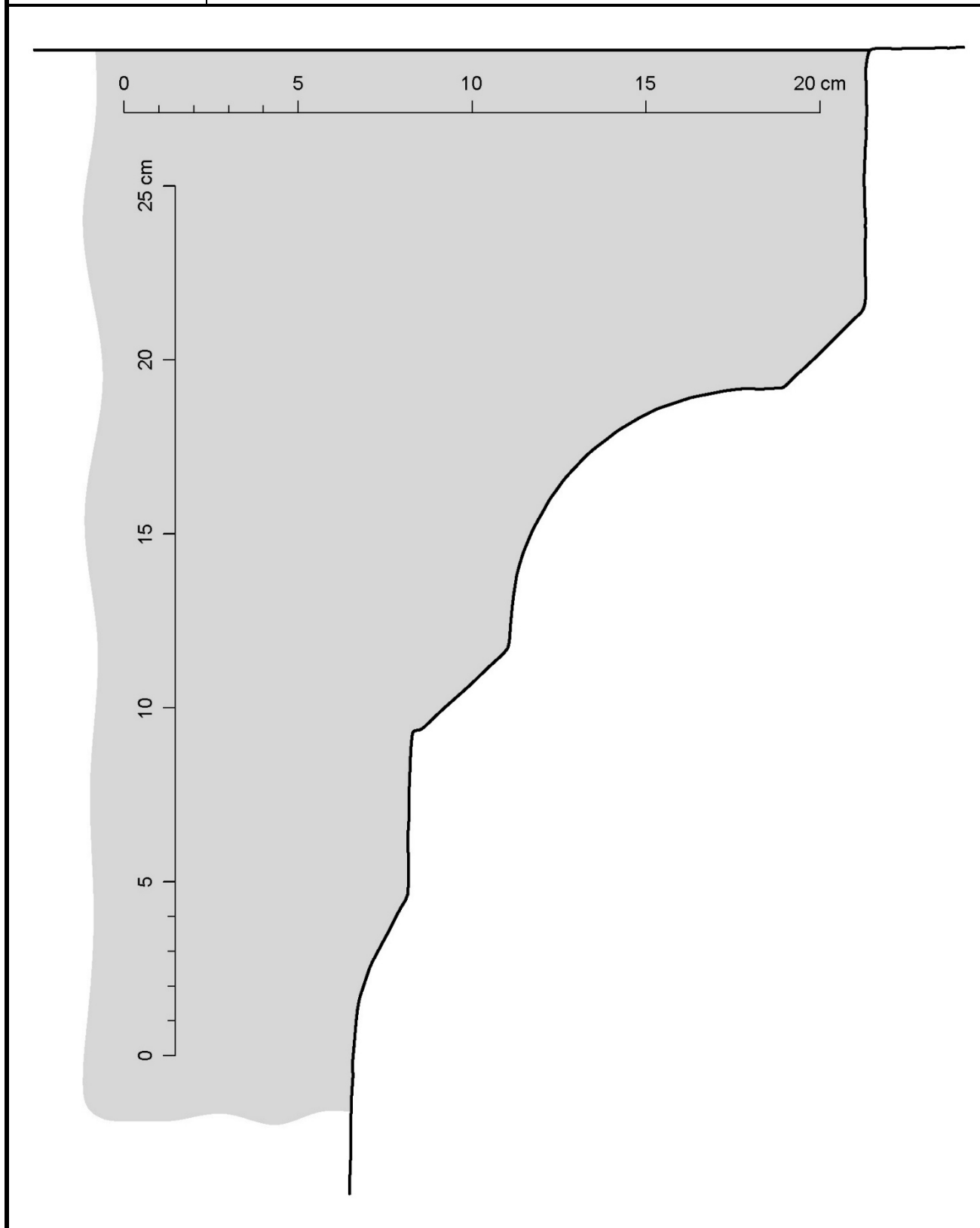
Autor zaměření:	Jaroslav Skopec	Rok:	2011
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Obrysová šablona s posuvnými jehlami.		
Popis:	Profil jižní stojky a středního prutu východního okna presbytáře.		

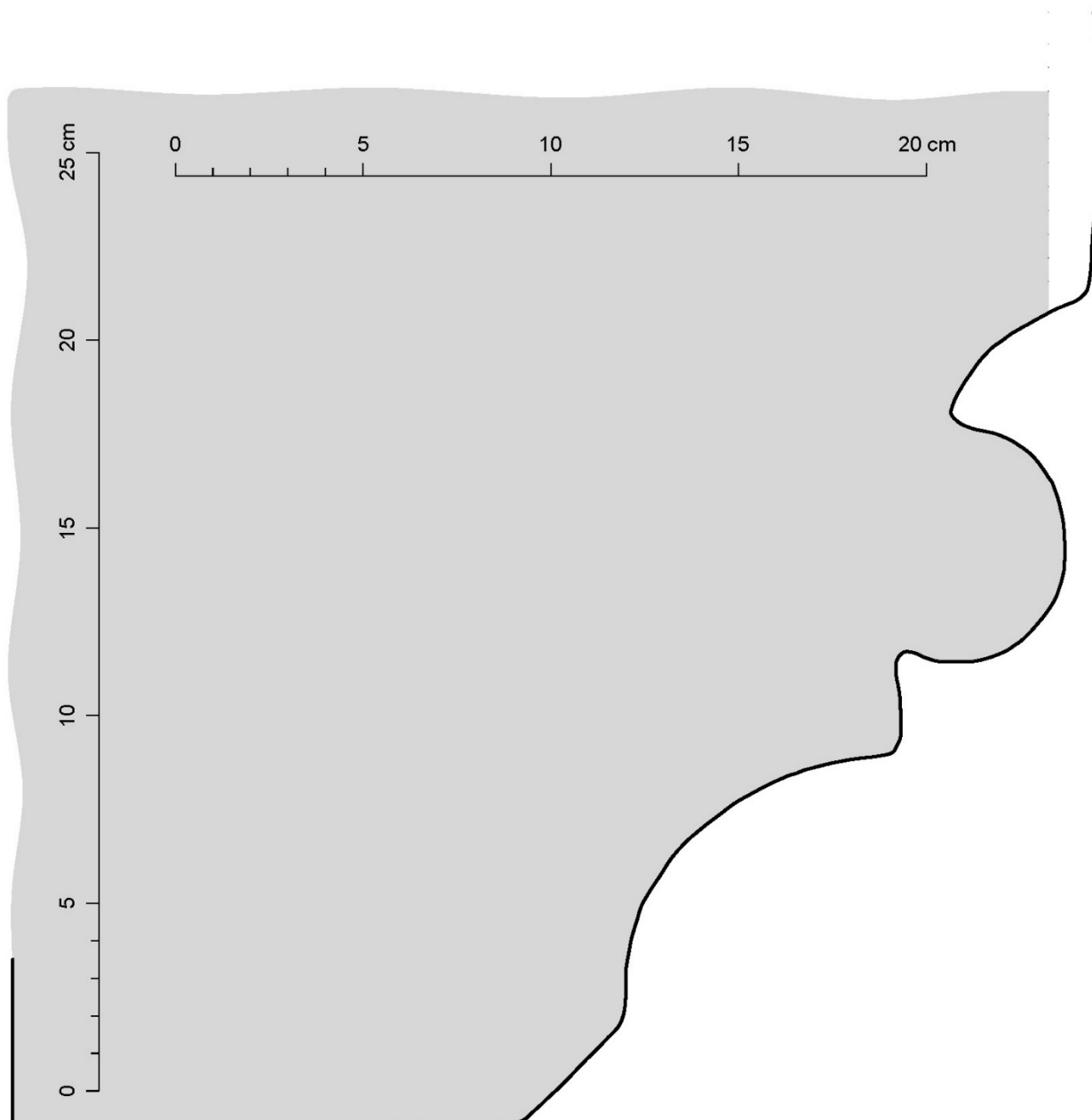
Autor zaměření:	Jaroslav Skopec	Rok:	2011
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Obrysová šablona s posuvnými jehlami.		
Popis:	Profil východní stojky portálu do sakristie.		

Autor zaměření:	Jaroslav Skopec	Rok:	2011
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Obrysová šablona s posuvnými jehlami.		
Popis:	Horizontální profil západní konzole portálu do sakristie.		

Autor zaměření:	Jaroslav Skopec	Rok:	2011
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Obrysová šablona s posuvnými jehlami.		
Popis:	Horizontální profil překlada portálu do sakristie.		

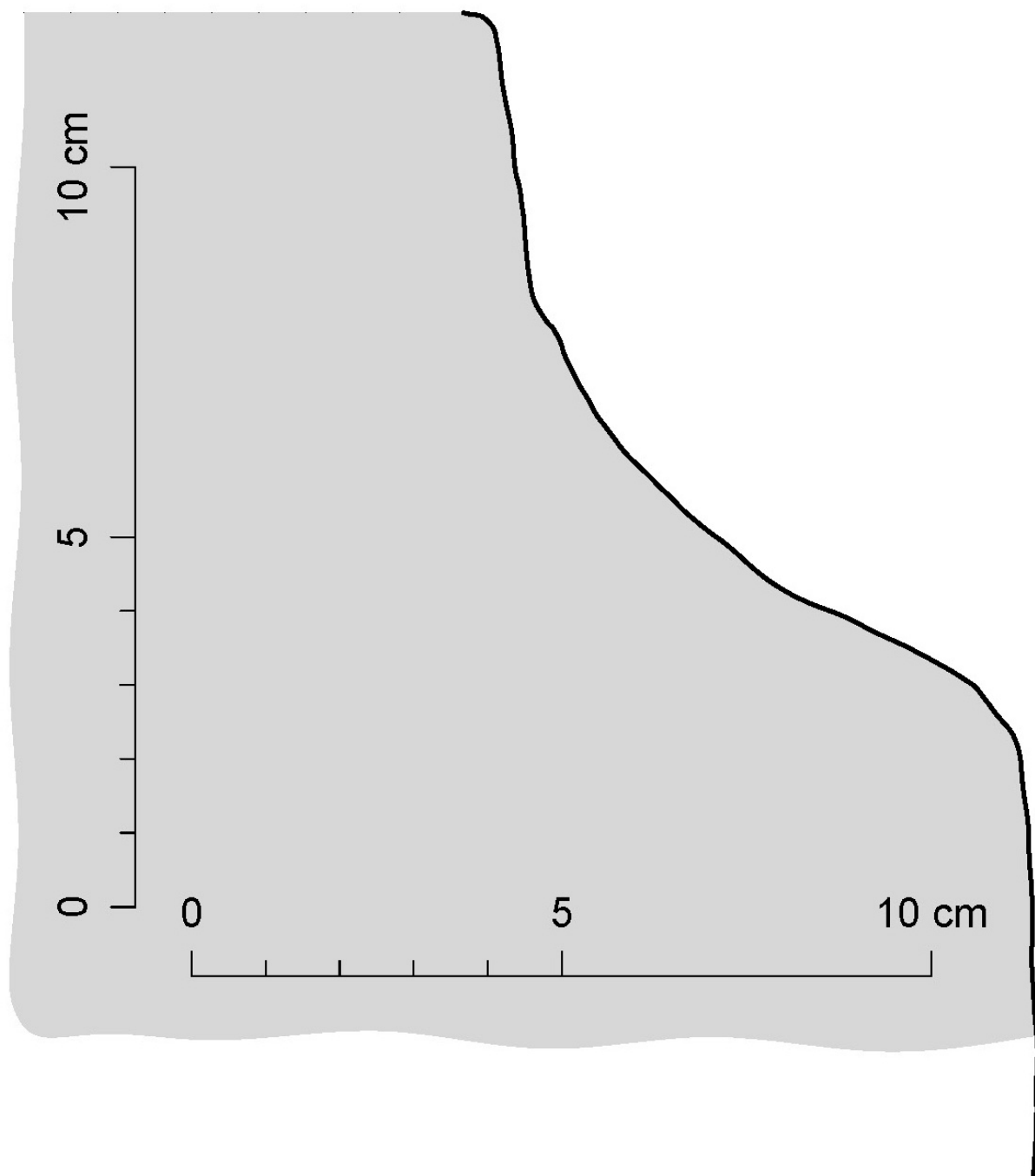

Autor zaměření:	Jaroslav Skopec	Rok:	2011
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Obrysová šablona s posuvnými jehlami.		
Popis:	Profil východní hrany jižní niky presbytáře.		

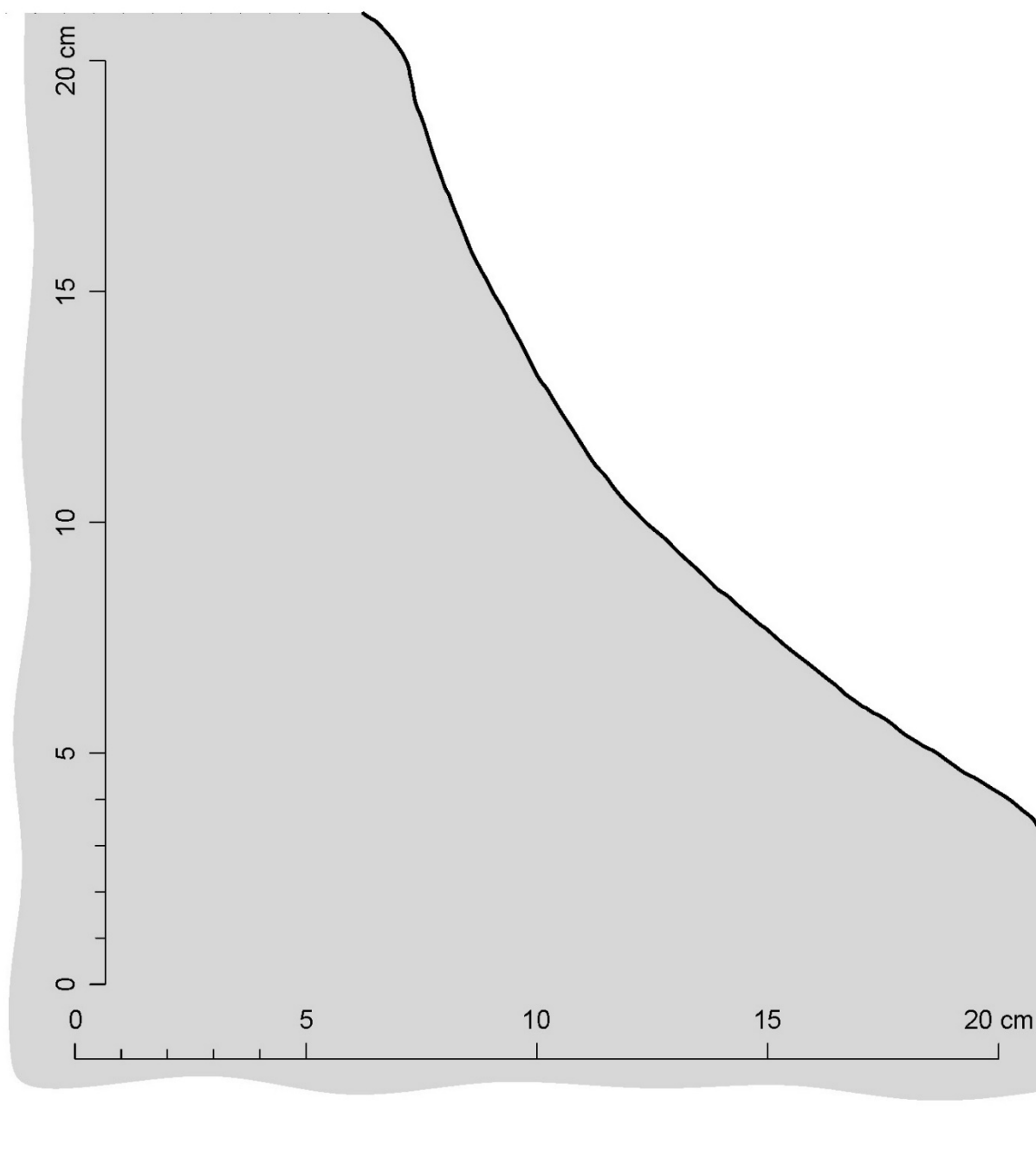

Autor zaměření:	Jaroslav Skopec	Rok:	2011
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Obrysová šablona s posuvnými jehlami.		
Popis:	Vertikální profil římsy menzy hlavního oltáře.		

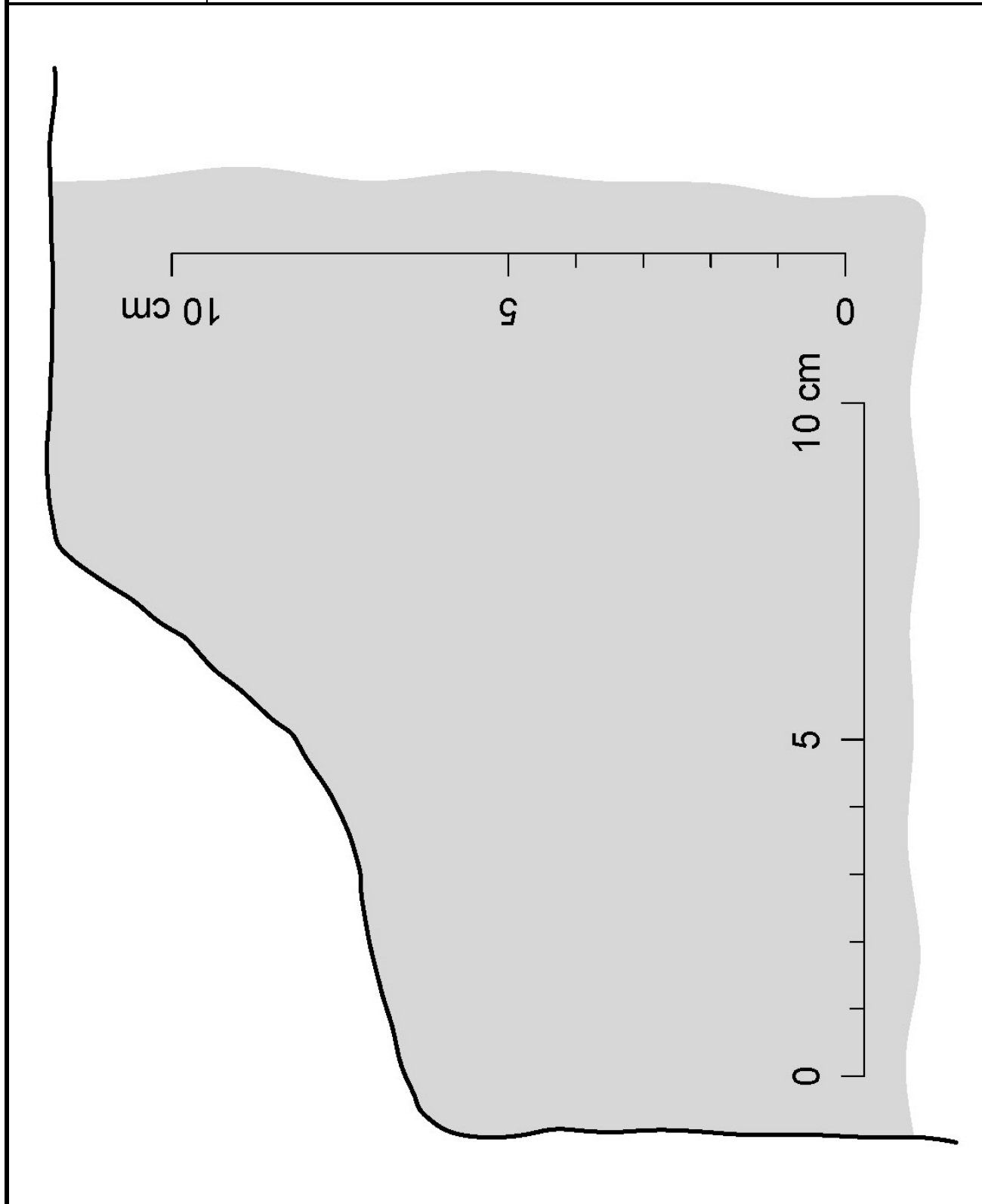
Autor zaměření:	Jaroslav Skopec	Rok:	2011
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Obrysová šablona s posuvnými jehlami.		
Popis:	Profil soklu východního průčelí presbytáře.		

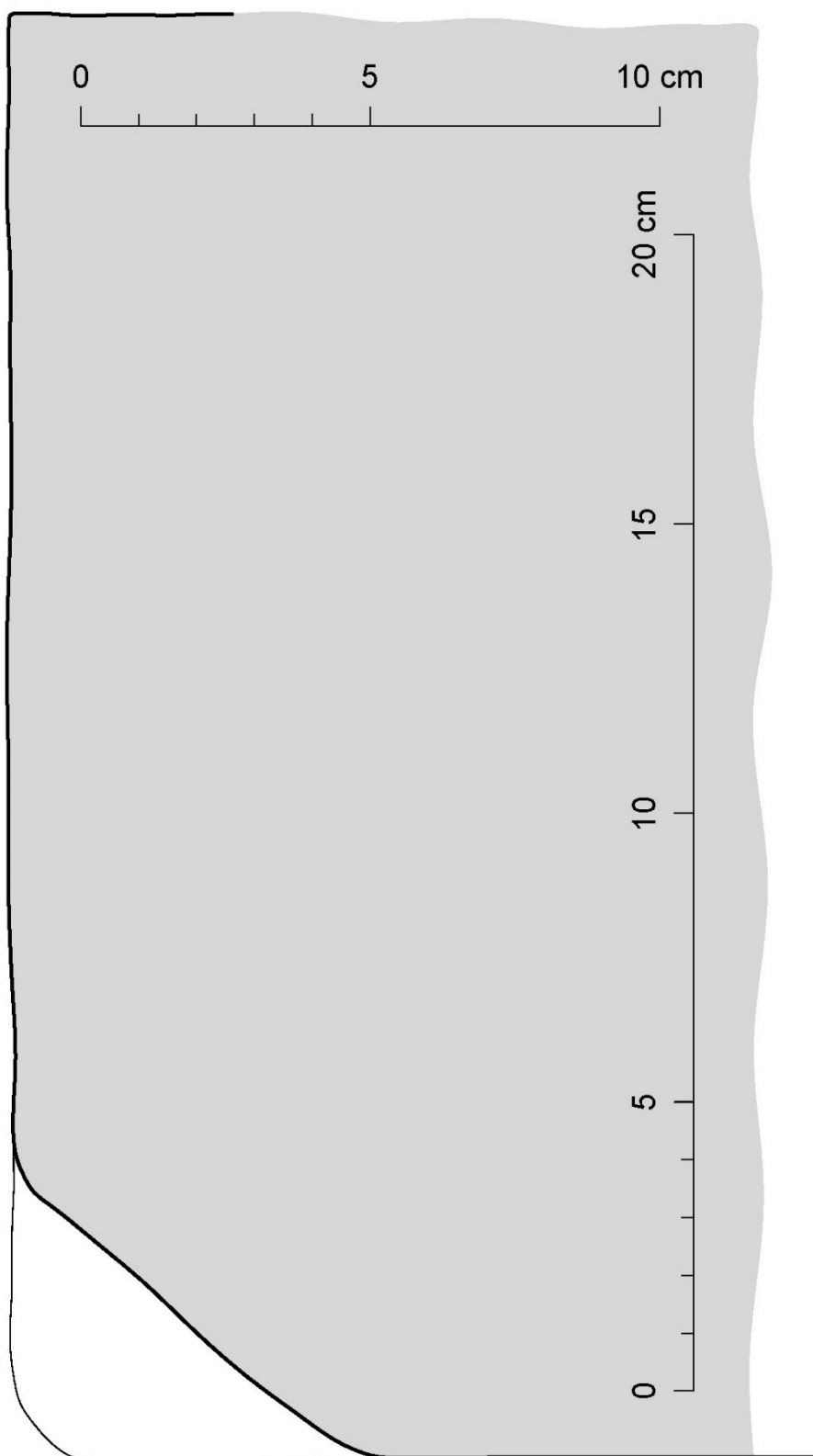
Autor zaměření:	Jaroslav Skopec	Rok:	2011
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Obrysová šablona s posuvnými jehlami.		
Popis:	Profil soklu západního průčelí věže.		

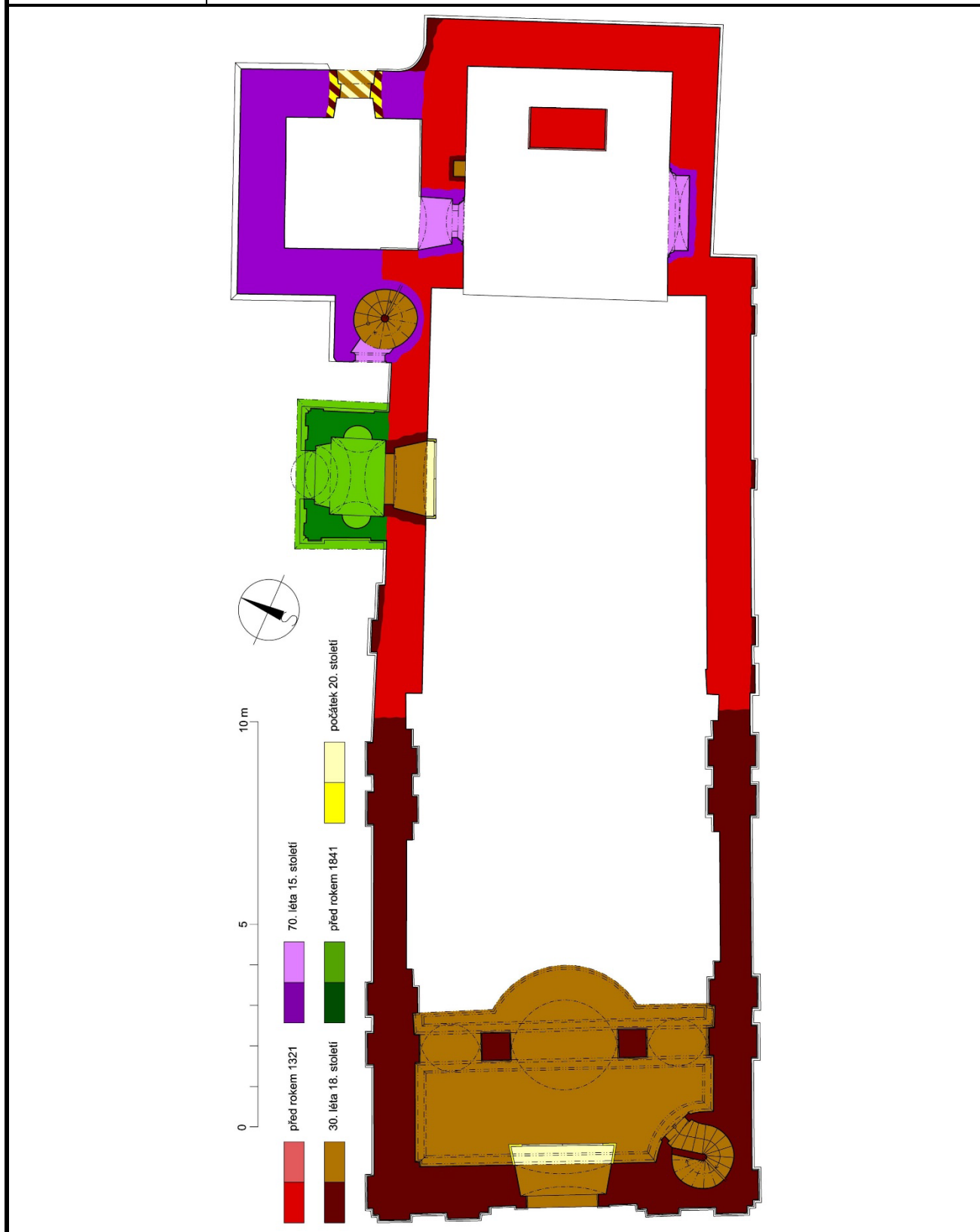
Autor zaměření:	Jaroslav Skopec	Rok:	2011
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Obrysová šablona s posuvnými jehlami.		
Popis:	Profil severozápadního nároží schodišťového rizalitu věže.		

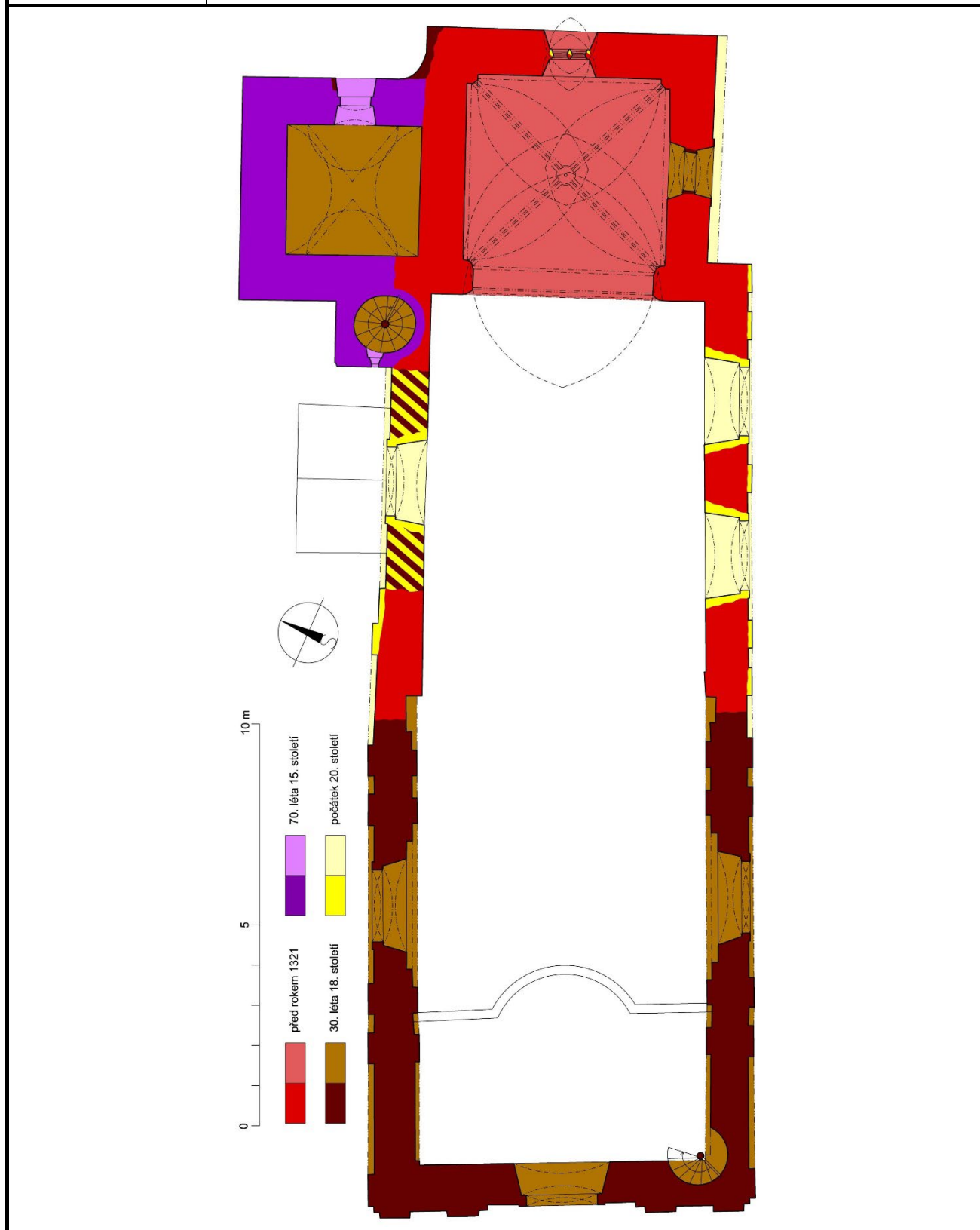
Autor zaměření:	Jaroslav Skopec	Rok:	2011
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Obrysová šablona s posuvnými jehlami.		
Popis:	Profil východní stojky portálu z 1. patra věže do podkrovní nad presbytářem.		

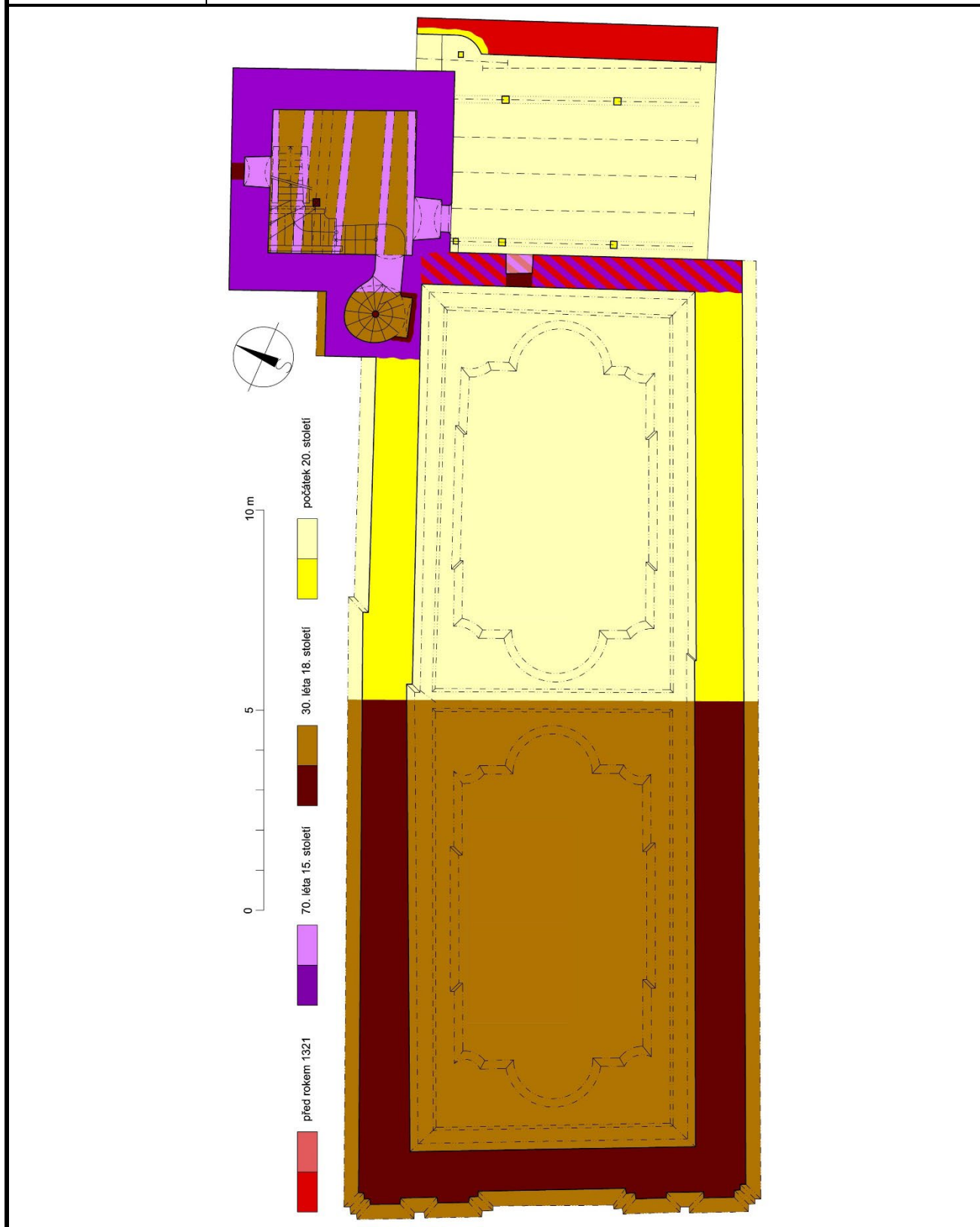
Autor zaměření:	Jaroslav Skopec	Rok:	2011-19
Kresba:	Jaroslav Skopec	Vyhodnocení:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Laserový dálkoměr, skládací metr, teodolit.		
Popis:	Půdorys na úrovni vstupů.		

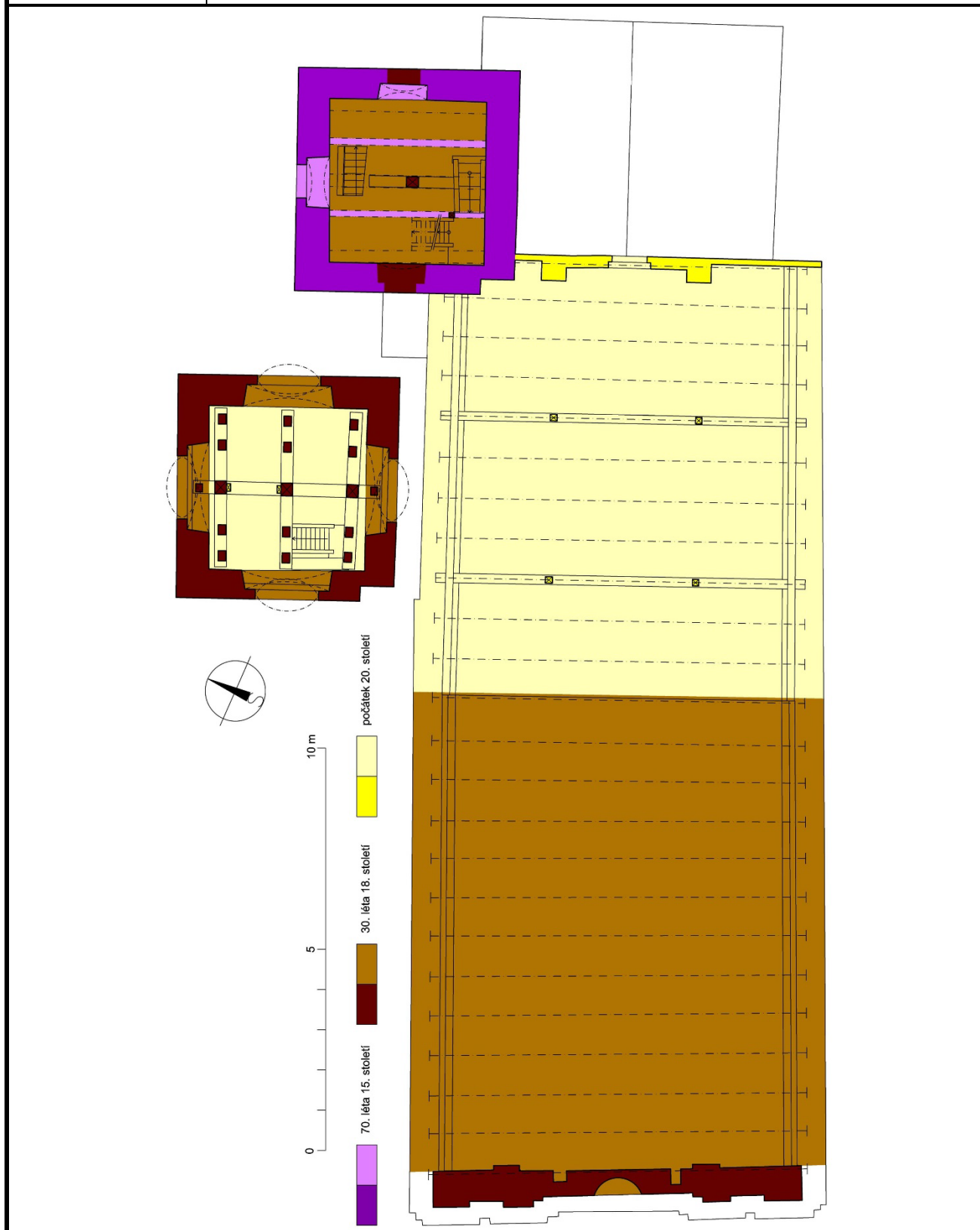
Autor zaměření:	Jaroslav Skopec, Tomáš Brož		Rok:	2011-19
Kresba:	Jaroslav Skopec	Vyhodnocení:	Jaroslav Skopec	
Metoda měření:	Laserový dálkoměr, skládací metr, teodolit, totální stanice.			
Popis:	Půdorys na úrovni okenních otvorů.			

Autor zaměření:	Jaroslav Skopec, Tomáš Brož, Hana Ptáčková	Rok:	2011-19
Kresba:	Jaroslav Skopec	Vyhodnocení:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Laserový dálkoměr, skládací metr, teodolit, totální stanice.		
Popis:	Půdorys na úrovni 1. patra věže.		

Autor zaměření:	Jaroslav Skopec, Tomáš Brož, Hana Ptáčková	Rok:	2011-19
Kresba:	Jaroslav Skopec	Vyhodnocení:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Laserový dálkoměr, skládací metr, teodolit, totální stanice.		
Popis:	Půdorys na úrovni 2. patra věže a 3. patra věže.		

objednal	J. Skopec	kraj / okres	Ústecký / Louny	nadmořská výška
adresa		obec	Vrbno nad Lesy	zeměpisná šířka
telefon		ulice (orientační číslo)		zeměpisná délka
e-mail		číslo popisné		zpracoval
datum odběru	25. 7. 2019	objekt	kostel Nanebevzetí Panny Marie	datoval
				Skopec J.
				Kýncil T.

čís.	způsob oprac.	značka	tloušťka cm	délka cm	WK	konstrukce	popis prvku	poznámka	číslo vzorku	dřevina	počet letokřehů	datum skácení
22					A	krov nad presbytářem	V sloupek S podélné stojaté stojaté	+ foto 63	Y6529	borovice	22	-
23					A	krov nad presbytářem	J krokev 3. vazby od Z	+ foto 64	Y6530	borovice	16	-
24					A	krov nad lodí - V část	3. J krokev od V	+ foto 65	Y6531	borovice	38	-
25					A	krov nad lodí - V část	6. S krokev od V	+ foto 66	Y6532	borovice	28	1901/02
26					A	krov nad lodí - Z část	J rozpěra mezi 3.-4. plnou vazbou od Z	+ foto 67	Y6533	jedle	92	1729/30
27					A	krov nad lodí - Z část	10. S krokev od Z		Y6534	jedle	112	1730/31
28					A	krov nad lodí - Z část	vzpěra S ondrějského kříže zavětrávání mezi 2. a 3. plnou vazbou od Z		Y6535	jedle	80	1730/31
29					A	1. patro věže	3. stropní trám		Y6536	jedle	71	1730/31
30					A	1. patro věže	2. stropní trám		Y6537	dub	52 / 9	-
31					A	2. patro věže	sloupek	+ foto 68	Y6538	jedle	123	1729/30
35					A	2. patro věže	2. stropní trám od Z		Y6542	jedle	60	1475/76
32					A	zvonová stolice	1. vzpěra od Z - S vazba		Y6539	dub	106 / -	1689+
33					A	zvonová stolice	sloupek J vazby	2x	Y6540	dub	104 / 6	1720-1736
34					A	krov věže	SV sloupek štenýře	+ foto 69	Y6541	borovice	74	1901/02
Y65vrbo-kostel/AB						Y6533+34+35+36+38				jedle	124	1730
Y65vrbo-kostel/PI						Y6532+41				borovice	74	1901

je-ce05 x AB 9,55; 10,7; 72,6%; 124; je-ce05 x Y6542 7,07; 8,79; 75%; 60; bo-ce05 x PI 5,98; 6,32; 77,7%; 74;

ce-ges04 x Y6539 5,92; 5,79; 64,2%; 105; ce-ges04 x Y6540 3,16; 4,09; 58,2%; 104;

Archivní rešerše – středověk

Vojtěch Vaněk

Dějiny lokality	<p>Ves byla rozdělena od středověku na více dílů, které tvořily součást pozemkové držby několika klášterů.⁴⁸ Již roku 1143, ze kdy pochází první písemná zmínka, je Vrbno doloženo v zakládací listině strahovského kláštera.⁴⁹ Tuto část vsi drželi strahovští premonstráti až do husitských válek a náležela k jejich zboží s centrem v Pátku. Zahrnovala původně čtyři dědiny, posléze dvě poddanské usedlosti o celkové výměře tří lánů, vysazené zákupným právem roku 1340 na místě původních dědin.⁵⁰ Strahovskou část vsi získal roku 1420 jako zápisný statek od krále Zikmunda Lucemburského Bičen z Hříškova,⁵¹ později v 15. a 16. století náležela k Toužetínu a Chlumčanům v majetku Míčanů z Klinštejna.⁵² Ve druhé polovině 16. století tato část vsi zahrnovala devět poddanských usedlostí.⁵³</p> <p>Druhá část vsi je doložena roku 1233 v majetku kláštera sv. Jiří na Pražském hradě.⁵⁴ Svatojiřské benediktinky držely tuto část Vrbna ještě v 16. století, jak dokládají klášterní urbáře z let 1546 a 1568. Celkem zahrnovala 11 poddanských usedlostí.⁵⁵</p> <p>Třetí část vsi drželi páni ze Žirotína, neboť Plichta ze Žirotína se svými bratry Jarkem a Habartem roku 1321 daroval patronátní právo ke kostelu ve Vrbně klášteru klarisek v Panenském Týnci, který dříve založil jejich otec Habart ze Žirotína.⁵⁶ Patronátní právo nad kostelem náleželo týneckému klášteru, který byl obnoven po husitských válkách, hluboko do novověku.⁵⁷ Týnecké klarisky je vykonávaly obvykle společně s pány ze Žirotína.</p>
Dějiny kostela	<p>Kostel ve Vrbně nad Lesy se poprvé připomíná roku 1321, kdy Plichta ze Žirotína spolu se svými bratry daroval klášteru klarisek v Panenském Týnci mj. patronátní právo nad tímto kostelem.⁵⁸ Ten je zmíněn znovu jako farní ve</p>

⁴⁸ Přehledně August SEDLÁČEK, *Místopisný slovník historický království českého*, Praha 1908, s. 982.

⁴⁹ CDB I, s. 161, č. 156. Srov. Antonín PROFOUS – Jan SVOBODA, *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny*. Díl IV, Praha 1959, s. 627.

⁵⁰ Josef EMLER (ed.), *Decem registra censuum Bohemica compilata aetate bellum hussiticum praecedente. Deset urbářů českých z doby před válkami husitskými*, Praha 1881, s. 272-273. Srov. František ŠTĚDRÝ, *Farní osada vrbenská*, Sborník historického kroužku 7, 1906, s. 64-65; Rostislav NOVÝ, *Strahovský urbář z roku 1410*, Zápisky Katedry československých dějin a archivního studia 7, 1963, s. 39-69; Jaroslav ČECHURA, *Urbář kláštera Strahov z roku 1410*, Bibliotheca Strahoviensis 1, 1995, s. 25-44, zde s. 40-41. Srov. též RBMV V/I/1, s. 257, č. 564.

⁵¹ Stanislav BARTA, *Zástavní listiny Zikmunda Lucemburského na církevní statky*, Brno 2016, s. 166.

⁵² August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze království Českého*. Díl VIII, Rakovnicko a Slansko, Praha 1891, s. 225; TÝŽ, *Hrady, zámky a tvrze království Českého*. Díl XIV, Litoměřicko a Žatecko, Praha 1923, s. 227.

⁵³ F. ŠTĚDRÝ, *Farní osada vrbenská*, s. 65.

⁵⁴ CDB III/1, s. 38, č. 40. Srov. též falsum z pokročilého 13. století, kde je Vrbno v majetku kláštera uvedeno rovněž: CDB II, s. 421, č. 378.

⁵⁵ F. ŠTĚDRÝ, *Farní osada vrbenská*, s. 65. Urbáře z let 1546 a 1568 jsou uloženy: NA, AZK, inv. č. 2569, 2462.

⁵⁶ RBM III, s. 303, č. 742. Srov. A. SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze*, VIII, s. 220; Milan SÝKORA, *Počátky hradu Žirotín/Žerotín a jeho stavební podoba*, Poohří 9, 2020 s. 77-114; Martin OLLÉ, *Marginálie k datu založení a osobě zakladatele kláštera klarisek v Panenském Týnci*, Poohří 9, 2020 s. 115-134.

⁵⁷ A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník historický*, s. 982; Tereza HEJDOVÁ, *Majetky kláštera klarisek v Panenském Týnci od jeho založení do počátku 17. století*, Poohří 6, 2019, s. 19-31.

⁵⁸ RBM III, s. 303, č. 742. Tuto a některé následující zmínky shrnují též F. ŠTĚDRÝ, *Farní osada vrbenská*, s. 66-67; Zdeněk BOHÁČ, *Topografický slovník k církevním dějinám předhusitských Čech. Pražský archidiakonát*, Praha 2001, s. 163-164.

slánském děkanátu k roku **1352**.⁵⁹ Jeho zasvěcení Panně Marii je doložené roku **1511** v nápisu na cínové křtitelnici.⁶⁰

Jako první farář ve Vrbně je uveden roku 1363 jistý Bohuše, který pocházel ze zemanského rodu ze sousední Peruce.⁶¹ Podle vizitačního záznamu z roku 1379 zde sloužil 20 let, nejspíše tedy od roku 1359. Spolu s ním je doložen ve Vrbně jeho vikář Přibík, původní vikář v Chlumčanech, nad nimiž Bohuše z Peruce a jeho příbuzní drželi patronátní právo. Dále je zmíněn roku 1379 panoš Diviš z Donína, jehož dvě manželky byly pohřbeny ve vrbenském kostele, avšak za pohřeb zůstal dlužen faráři.⁶²

Následující záznamy o obsazení fary jsou spíše torzovité. Roku 1402 zemřel plebán Mikuláš a na jeho místo nastoupil Jakub, dosavadní farář v Pozdni, a to se souhlasem týnecké abatyše Alžběty, jejího konventu a dále Habarta, Plichty a Buška ze Žirotína.⁶³ V letech 1404-1405 došlo k dohodě mezi vrbenským farářem Jakubem a strahovským klášterem ohledně placení desátků od klášterních poddaných ze vsi Hřivčic, kteří náleželi do vrbenské farnosti. Tato rozepře vznikla již za časů Jakubova zemřelého předchůdce Mikuláše, kdy bylo domluveno, že vrbenská fara získá náhradou za desátky od poddaných jeden svobodný lán polí v Hřivčicích. Farář Jakub naproti tomu přislíbil splatit klášteru finanční náhradu za postoupené pozemky. Jako patron kostela je v zápisu uveden Jaroslav ze Žirotína.⁶⁴ Tento lán polí vrbenské faře roku 1421 zcizil Pražan Mořic Míkův, ale později jej opět ztratil.⁶⁵

Roku 1407 farář Jakub koupil od Jaroslava ze Žirotína 30 kop gr. ročního platu na vesnicích Žirotíně, Pochvalově, Bílichově a Zíchovci s tím, že po jeho smrti má tento plat připadnout týneckému klášteru.⁶⁶ Roku 1406 získal od Přibíka ze Smrkovic jako poručníka sirotků po zemřelém Václavu z Vartenberka, který Jakobovi a pražské měšťance Dorotě, vdově po Václavu Baštském, dlužil 100 kop gr., roční plat 20 kop gr. na Volenovicích u Mladé Boleslavi.⁶⁷ Podobně roku 1408 společně s Jaroslavem a Plichtou ze Žirotína a se Skonkou, vdovou po Petru Plichtovi z Buškovic, získal 25 kop gr. ročního platu na městečku Novém Bydžově od Čeňka z Vartenberka.⁶⁸

⁵⁹ Václav V. TOMEK (ed.), *Registra decimarum papalium čili registra desátků papežských z diecezí pražské*, Praha 1873, s. 45. K rozsahu slánského děkanátu Jana KINDLOVÁ, *Církevní správa v předhusitských Čechách ve slánském děkanátu*, Středočeský sborník historický 35, 2009, s. 3-129, zde s. 7.

⁶⁰ Bohumil MATĚJKA, *Soupis památek historických a uměleckých v království českém*. Díl II, Politický okres lounský, Praha 1897, s. 92.

⁶¹ LC I/2, s. 14, 89. Srov. F. ŠTĚDRÝ, *Farní osada vrbenská*, s. 66. Úvaha F. Štědrého o jistém Martinovi jako prvním známém vrbenském faráři z roku 1359 je zřejmě mylná (*tamtéž*).

⁶² Ivan HLAVÁČEK – Zdeňka HLEDÍKOVÁ (eds.), *Protocollum visitationis archidiaconatus Pragensis annis 1379-1382 per Paulum de Janowicz archidiaconum Pragensem factae*, Pragae 1973, s. 203-204. Srov. F. ŠTĚDRÝ, *Farní osada vrbenská*, s. 66.

⁶³ LC VI, s. 78.

⁶⁴ LE VI, s. 410-414.

⁶⁵ Josef TEIGE (ed.), *Zprávy o statcích a přech venkovských z archivu města Prahy*. Díl II, L-Z, Praha 1912 (= Archiv český, XXVIII), s. 675. Srov. též F. ŠTĚDRÝ, *Farní osada vrbenská*, s. 67.

⁶⁶ SA V, s. 421-423. F. ŠTĚDRÝ, *Farní osada vrbenská*, s. 67.

⁶⁷ SA V, s. 274; SA VI, s. 300.

⁶⁸ SA VI, s. 205-206.

Vrbenský plebán Jakub, někdy uváděný s predikátem z Vinařic na Mladoboleslavsku, je doložen jako svědek, ručitel či rozhodce v Praze u arcibiskupských úřadů v letech 1403-1408, navíc v letech 1405 a 1407 s titulem probošta hradčanského špitálu.⁶⁹ V letech 1405-1406 vedl rozepru s rytířem Buškem z Pnětluk.⁷⁰ Roku 1408 se rozhodl vrbenskou faru pronajmout knězi Vavřinci z Prahy na tři roky za roční plat 26 kop gr. Ve farním dvoře nájemci zanechal pět koní, tři krávy, 30 ovcí s 18 jehňaty, 27 velkých a 29 malých prasat a dostatek drůbeže, zásoby obilí, sladu a masa.⁷¹ Ze svého místa odešel roku 1408, kdy na vrbenskou faru nastoupil M. Ctibor, dosavadní oltářník v pražské katedrále a ve vyšehradském kapitulním kostele, a to se souhlasem týnecké abatyše Alžběty, jejího konventu a Jaroslava, Plichty a Buška ze Žirotína.⁷² Farář Jakub, který pocházel z rytířského rodu z Vinařic na Mladoboleslavsku, byl zřetelně významnou a zámožnou osobností s kontakty mezi nejvyšší šlechtou, mimo jiné mezi pány z Vartenberka, kterým zřejmě půjčoval peníze. Často pobýval v Praze, kde zastával funkci probošta hradčanského špitálu, a jeho kontakty jistě vedly kromě arcibiskupské kurie též na královský dvůr. Zároveň jej můžeme považovat za obratného hospodáře.

Roku 1409 si stěžovali čtyři klerici z Vrbna, a sice Hašek Velíkův, Pavel Václavův, Vilém a Havel z Lenešic, že byli násilím zajati vrbenskými vesničany. Podobně roku 1410 vrbenský farář M. Ctibor obvinil nájemce své fary Václava, že jej napadl ve farním dvoře s taseným mečem.⁷³

M. Ctibor směnili své místo roku 1411 s Václavem, dosavadním farářem v Dřínově a příslušníkem rodu pánů z Dubé, a to opět se souhlasem týnecké abatyše Alžběty, jejího konventu a bratří Jaroslava a Plichty ze Žirotína.⁷⁴ Již roku 1412 Václav odešel do Zlonic a na jeho místo nastoupil zlonický farář Martin. Jako patroni vrbenského kostela jsou opět uvedeni týnecká abatyše se svým konventem, Jaroslav, Plichta a Bušek ze Žirotína.⁷⁵ Roku 1414 Marin rezignoval na svůj úřad a týnecká abatyše Anna se svým konventem, Bušek, Jaroslav a Plichta ze Žirotína a Oldřich z Házmburka (který mezitím koupil část žirotínského panství) navrhli na jeho místo Velíka ze Slaného.⁷⁶ Velík zemřel až v průběhu husitských válek roku 1430 a týnecká abatyše Anna s bratry Jaroslavem a Plichtou ze Žirotína navrhli na jeho místo kněze Čeňka.⁷⁷

Po husitských válkách zůstala fara ve Vrbně obsazena katolickými kněžími, jak to odpovídalo postavení pod patronátem týneckého kláštera klarisek. Roku 1455 je doložen ve Vrbně katolický farář Mořic s funkcí

⁶⁹ SA IV, s. 201, 279, 335; LE VII, s. 68; SA V, s. 391, 449; SA VI, s. 109, 178, 208, 209, 260, 296.

⁷⁰ SA V, s. 4, 20.

⁷¹ SA VI, s. 286-287.

⁷² LC VI, s. 251.

⁷³ Jan ADÁMEK (ed.), *Acta correctoris cleri civitatis et diocesis Pragensis annis 1407–1410 comparata*, Praha 2018 (= Archiv český, XLIII), s. 198, 237.

⁷⁴ LC VII, s. 32. Srov. F. ŠTĚDRÝ, *Farní osada vrbenská*, s. 67.

⁷⁵ LC VII, s. 42.

⁷⁶ LC VII, s. 114-115. Srov. F. ŠTĚDRÝ, *Farní osada vrbenská*, s. 67.

⁷⁷ LC VIII-X, s. 158.

	<p>děkana.⁷⁸ Následující kněží zřejmě byli zčásti utrakvističtí, jak svědčí občasná korespondence s utrakvistickou konsistoří. Další zmínka pochází až z roku 1532, kdy je zmíněn vrbenský farář Řehoř jako svědek na listině Jana Míčana z Klinštejna, který navrátil vrbenskému kostelu lán polí u Hřivčic, postoupený kostelu roku 1405 a později zcizený. Z jeho výnosu měly být hrazeny opravy vrbenského kostela podle rozhodnutí volených kostelníků.⁷⁹ Roku 1536 je zmíněn farář Bartoš, který měl být okraden přímo na vrbenské faře o jistou sumu tolarů.⁸⁰ Následující farář Havel je doložen v letech 1567-1571, kdy půjčoval peníze mimo jiné lounským měšťanům. Po jeho odchodu následovaly rozepře s týneckou abatyší, podle které při svém odchodu ochudil vrbenskou faru a nechal zpustnout i kostel.⁸¹ Po Havlovi následovali faráři Jan Třeбенický, za něhož roku 1577 vyhořela zdejší fara, a Jan Jemnický, zmíněný roku 1588. Jan Třeбенický se opět navrátil roku 1589 a byl zde ještě roku 1593. Dalším farářem byl Martin Laský, doložený roku 1596, ze kdy pochází zpráva, že vrbenští osadníci žádají týneckou abatyši jako patronku kostela, aby fara zůstala dva roky neobsazená a oni mohli z jejího výnosu opravit faru.⁸² V letech 1597-1598 následoval Pavel Klementův, dosavadní děkan rokycanský, a v letech 1603-1611 Václav Egerus, člen řádu křižovníků s červenou hvězdou. Zatímco tento byl katolického vyznání (přesto mu katolický hejtman páteckého zboží zadržoval příjmy z lánů polí u Hřivčic), jeho nástupce Václav Leitner z Hluboké byl tolerantní i k farníkům podobojí.⁸³</p>
<p>Středověké vybavení a výzdoba kostela podle umělecko-historické literatury</p>	<p>Torzovitě dochované nástěnné malby v presbytáři a na vítězném oblouku, které mohou představovat hlavy světců nebo proroků, pocházejí patrně z 15. století.⁸⁴ Obraz Assumpty z doby po roce 1500, který býval středem nedochované oltářní archy, se dochoval v přemalovaném stavu.⁸⁵</p> <p>V interiéru kostela jsou druhotně umístěny náhrobky Míčanů z Klinštejna, držitelů Toužetína, Chlumčan a části Vrbna, z druhé poloviny 15. a 16. století, které dokládají intenzivní využití kostela jako rodové nekropole: jeden z nich náleží Anně Míčanové z Klinštejna (1482), druhý je s neúplně dochovaným nápisem, třetí zcela sešlapaný s málo zřetelným klinštejnským erbem, čtvrtý Magdaleny z Klinštejna a Roztok, manželky Hynka Novohradského z Kolovrat, z doby po roce 1538.⁸⁶</p>

⁷⁸ Antonín MAŘÍK, *Teritoriální rozsah katolické církevní správy v době Jiřího z Poděbrad na základě administrátorských akt*, in: *Církevní správa a její písemnosti na přelomu středověku a novověku*, Praha 2003 (= *Acta Universitatis Carolinae – Philosophica et historica* 2, 1999. Z pomocných věd historických, XV), s. 213-240, zde s. 219.

⁷⁹ F. ŠTĚDRÝ, *Farní osada vrbenská*, s. 67.

⁸⁰ F. ŠTĚDRÝ, *Farní osada vrbenská*, s. 68.

⁸¹ F. ŠTĚDRÝ, *Farní osada vrbenská*, s. 68; Klement BOROŤVÝ, *Antonín Brus z Mohelnice, arcibiskup pražský*, Praha 1873, s. 171; T. HEJDOVÁ, *Majetky kláštera klarisek*, s. 19-31.

⁸² F. ŠTĚDRÝ, *Farní osada vrbenská*, s. 68.

⁸³ F. ŠTĚDRÝ, *Farní osada vrbenská*, s. 69.

⁸⁴ Jan KLÍPA – Michaela OTTOVÁ (eds.), *Bez hranic. Umění v Krušnohoří mezi gotikou a renesancí*, Praha 2015, s. 110.

⁸⁵ Jan ROYT, *Gotické deskové malířství v severozápadních a severních Čechách*, Praha 2015, s. 61, 162.

⁸⁶ B. MATĚJKA, *Soupis památek*, II, s. 92; A. SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze*, VIII, s. 225.

	Z roku 1509 pochází nejstarší dochovaný zvon na kostelní věži od pražského novoměstského zvonaře Bartoloměje, z roku 1511 pak cínová křtitelnice od konváře Petra. ⁸⁷
Archivní prameny	NA, AZK: Národní archiv, fond Archivy českých klášterů zrušených za Josefa II., inv. č. 2569, 2462.
Prameny vydané	<p>ADÁMEK, Jan (ed.), <i>Acta correctoris cleri civitatis et diocesis Pragensis annis 1407–1410 comparata</i>, Praha 2018 (= Archiv český, XLIII).</p> <p>CDB I: FRIEDRICH, Gustav (ed.), <i>Codex diplomaticus et epistolaris Regni Bohemiae</i>, I, Pragae 1904-1907.</p> <p>CDB II: FRIEDRICH, Gustav (ed.), <i>Codex diplomaticus et epistolaris Regni Bohemiae</i>, II, Pragae 1912.</p> <p>CDB III/1: FRIEDRICH, Gustav (ed.), <i>Codex diplomaticus et epistolaris Regni Bohemiae</i>, III/1, Pragae 1942.</p> <p>EMLER, Josef (ed.), <i>Decem registra censuum Bohemica compilata aetate bellum hussiticum praecedente. Deset urbářů českých z doby před válkami husitskými</i>, Praha 1881.</p> <p>HLAVÁČEK, Ivan – HLEDÍKOVÁ, Zdeňka (eds.), <i>Protocollum visitationis archidiaconatus Pragensis annis 1379-1382 per Paulum de Janowicz archidiaconum Pragensem factae</i>, Pragae 1973.</p> <p>LC I/2: EMLER, Josef (ed.), <i>Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidioecesim</i>. Liber I/2, Pragae 1874.</p> <p>LC VI: EMLER, Josef (ed.), <i>Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidioecesim</i>. Liber VI, Pragae 1883.</p> <p>LC VII: EMLER, Josef (ed.), <i>Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidioecesim</i>. Liber VII, Pragae 1886.</p> <p>LC VIII-X: EMLER, Josef (ed.), <i>Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidioecesim</i>. Liber VIII-X, Pragae 1889.</p> <p>LE VII: PELIKÁN, Josef (ed.), <i>Libri erectionum archidioecesis Pragensis</i>, VII, Pragae 2002.</p> <p>RBM III: EMLER, Josef (ed.), <i>Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae</i>, III, Pragae 1890.</p> <p>RBMV V/I/1: BERÁNEK, Karel – BERÁNKOVÁ, Věra (eds.): <i>Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Venceslai IV.</i>, V/I/1, Pragae 2006.</p> <p>SA IV: TADRA, Ferdinand (ed.), <i>Soudní akta konsistoře pražské</i>, IV, Praha 1898.</p> <p>SA V: TADRA, Ferdinand (ed.), <i>Soudní akta konsistoře pražské</i>, V, Praha 1899.</p> <p>SA VI: TADRA, Ferdinand (ed.), <i>Soudní akta konsistoře pražské</i>, V, Praha 1900.</p>

⁸⁷ B. MATĚJKA, *Soupis památek*, II, s. 92-93.

	<p>TEIGE, Josef (ed.), <i>Zprávy o statcích a přech venkovských z archivu města Prahy</i>, II, L-Z, Praha 1912 (= Archiv český, XXVIII).</p> <p>TOMEK, Václav V. (ed.), <i>Registra decimarum papalium čili registra desátků papežských z diecezí pražské</i>, Praha 1873.</p>
Literatura	<p>BÁRTA, Stanislav, <i>Zástavní listiny Zikmunda Lucemburského na církevní statky</i>, Brno 2016.</p> <p>BOHÁČ, Zdeněk, <i>Topografický slovník k církevním dějinám předhusitských Čech. Pražský archidiakonát</i>, Praha 2001.</p> <p>BOROVÝ, Klement, <i>Antonín Brus z Mohelnice, arcibiskup pražský</i>, Praha 1873.</p> <p>ČECHURA, Jaroslav, <i>Urbář kláštera Strahov z roku 1410</i>, Bibliotheca Strahoviensis 1, 1995, s. 25-44.</p> <p>HEJDOVÁ, Tereza, <i>Majetky kláštera klarisek v Panenském Týnci od jeho založení do počátku 17. století</i>, Poohří 6, 2019, s. 19-31.</p> <p>KINDLOVÁ, Jana, <i>Církevní správa v předhusitských Čechách ve slánském děkanátu</i>, Středočeský sborník historický 35, 2009, s. 3-129.</p> <p>KLÍPA, Jan – OTTOVÁ, Michaela (eds.), <i>Bez hranic. Umění v Krušnohoří mezi gotikou a renesancí</i>, Praha 2015.</p> <p>MAŘÍK, Antonín, <i>Teritoriální rozsah katolické církevní správy v době Jiřího z Poděbrad na základě administrátorských akt</i>, in: <i>Církevní správa a její písemnosti na přelomu středověku a novověku</i>, Praha 2003 (= Acta Universitatis Carolinae – Philosophica et historica 2, 1999. Z pomocných věd historických, XV).</p> <p>MATĚJKA, Bohumil, <i>Soupis památek historických a uměleckých v království českém</i>. Díl II, Politický okres lounský, Praha 1897.</p> <p>NOVÝ, Rostislav, <i>Strahovský urbář z roku 1410</i>, Zápisky Katedry československých dějin a archivního studia 7, 1963, s. 39-69.</p> <p>OLLÉ, Martin, <i>Marginálie k datu založení a osobě zakladatele kláštera klarisek v Panenském Týnci</i>, Poohří 9, 2020 s. 115-134.</p> <p>PROFOUS, Antonín – SVOBODA, Jan, <i>Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny</i>, IV, Praha 1959.</p> <p>ROYT, Jan, <i>Gotické deskové malířství v severozápadních a severních Čechách</i>, Praha 2015.</p> <p>SEDLÁČEK, August, <i>Místopisný slovník historický království českého</i>, Praha 1908.</p> <p>SEDLÁČEK, August, <i>Hrady, zámky a tvrze království Českého</i>. Díl VIII, Rakovnicko a Slansko, Praha 1891.</p> <p>SEDLÁČEK, August, <i>Hrady, zámky a tvrze království Českého</i>. Díl XIV, Litoměřicko a Žatecko, Praha 1923.</p>

SÝKORA, Milan, *Počátky hradu Žirotín/Žerotín a jeho stavební podoba*, Poohří 9, 2020 s. 77-114.

ŠTĚDRÝ, František, *Farní osada vrbenská*, Sborník historického kroužku 7, 1906, s. 64-78.

Archivní rešerše – novověk

Václav Zeman

Dějiny lokality

Vrbno nad Lesy bylo rozděleno mezi několik majitelů. První část příslušela v novověku k panství Pátek a v roce 1587 zde bylo osm osedlých a výsadní krčma. Druhá část, v roce 1546 čítající 11 osedlých, náležela ve středověku k svatojiřskému klášteru na Pražském hradě, přešla na statek Statenice a roku 1782, kdy došlo ke zrušení kláštera, byl tento díl připojen k panství Panenský Týnec. Třetí díl, připomínaný ve druhé polovině 14. století v držbě Habarta Plichty a Habeše ze Žirotína, se zřejmě jako samostatný neudržel a zanikl.⁸⁸ Berní rula zaznamenává rozdělení na dvě části.⁸⁹

Zemědělsky úrodná oblast byla využívána v pěstování běžných plodin, ale už ve středověku se v okolí Vrbna dokládá pěstování chmele, ve Vrbně však teprve v roce 1865.⁹⁰

V 80. letech 18. století bylo ve Vrbně 45 domů.⁹¹

V polovině 40. let 19. století bylo ve Vrbně nad Lesy evidováno 365 obyvatel v 55 domech, z nichž 17 patřilo k panství Pátek, ostatní pak k Panenskému Týnci. V obci se uvádí kostel s farou, škola, dva hostince.⁹²

Sídliště se koncem 18. století rozšiřovalo směrem na Panenský Týnec, po zavedení železnice v roce 1870 pak směrem k nádraží.⁹³

V roce 1906 byla otevřena nová škola.⁹⁴

Dějiny kostela

O stavební historii vrbenského kostela v 16. století a o podobě jeho výbavy vypovídají hmotné prameny, či přesněji písemné zmínky o nich. Četné náhrobníky instalované v kostelním areálu svědčí o využívání kostela jako rodové nekropole, nicméně již v průběhu 18. století byly mnohé z nápisů na nich špatně čitelné. Podle mladší poznámky byl v severní zdi lokalizován náhrobník příslušníka rodu z Klinštejna pocházející snad z roku 1490.⁹⁵

Zřejmě z roku 1502 pocházel náhrobník, evidovaný dnes v nejnovějším soupisu sepulkrálních památek lounského okresu pod č. 87⁹⁶ (Matějka č. 2⁹⁷),

⁸⁸ Oldřich HANUŠ, *Vrbno nad Lesy*, strojopis, Praha 1963, s. 7.

⁸⁹ O. HANUŠ, *Vrbno nad Lesy*, s. 19–22.

⁹⁰ O. HANUŠ, *Vrbno nad Lesy*, s. 35 a 38.

⁹¹ Jaroslav SCHALLER, *Topographie des Königreichs Böhmen. Erster Theil: Rakonitzer Kreis*, Prag 1785, s. 191.

⁹² Johann Gottfried SOMMER, *Das Königreich Böhmen; statistisch-topographisch dargestellt, Dreizehnter Band: Rakonitzer Kreis*, Prag 1845, s. 78.

⁹³ O. HANUŠ, *Vrbno nad Lesy*, s. 7.

⁹⁴ O. HANUŠ, *Vrbno nad Lesy*, s. 32.

⁹⁵ Státní oblastní archiv v Litoměřicích – Státní okresní archiv Louny (dále jen SOKA Louny), Farní úřad (dále jen FÚ) Vrbno nad Lesy, inv. č. 1, f. 8r.

⁹⁶ Vít HONYS – Petr HRUBÝ, *Šlechtické sepulkrální památky Lounska*, Ústí nad Labem 2013, s. 200–201.

⁹⁷ Bohumil MATĚJKA, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okresu Lounském*, Praha 1897, s. 92.

kde bylo v 18. století čitelné: „*Letha Božieho MCCCCCII Umržel gest Urozeny Pan Pum [...] z Rostok a na Žerotině ten ponděly na Boži Kržtění*“.⁹⁸

Další náhrobník (zřejmě č. 88⁹⁹) se nacházel u oltáře sv. Anny. V 18. století bylo přečteno pouze „*Pani, Pan Pan*“ a „*Wedle něho gest pochowana geho Urozena Pani, Pani*.“ Dle mladší poznámky měl být kámen přesunut na zeď někdejší kostnice zřejmě u hřbitovní zdi.¹⁰⁰

Náhrobník Aleny z Klinštejna s nápisem „*Manželka Urozeneho Pana, Pana Hinka Nowohradkseho z Kolowrath [...] Alena z Klinssteyna, a z Ružstok Pan ale gegi: Ignatius Nowohradky z Kolowrat*.“ nacházející se někdy před sakristií byl následně vyjmut, rozbit a posloužil jako schod před hlavním vchodem. Vyobrazen byl na něm erb zkřížených ostrví pánů z Klinštejna.¹⁰¹

V roce 1509 byl ulit zvon s vyobrazením sv. Barbory a s nápisy: „*En ego Campana, nunquam pronuncio vana Ignem, vel festum, bellum, aut funud honestum Qvi me fecit*.“ V dalším kruhu: „*Anno Domini: Millesimo CCCCC nono, ex hoc Magister Bartholomaeus, nomen Hanek¹⁰², in nova Civitate Pragensi*.“¹⁰³

Z roku 1511 pocházela cínová křtitelnice.¹⁰⁴

Z roku 1565 měl mít původ deskový obraz Madony malovaný na dřevě.¹⁰⁵

V 70. letech 16. století se uvádí, že fara i s kostelem zpustla, roku 1577 dokonce vyhořela farní budova.¹⁰⁶

Z roku 1597 pocházel zvon o výšce jednoho metru.¹⁰⁷

V pobělohorské době měla být fara po delší dobu neobsazena.¹⁰⁸ Situace se změnila v polovině 60. let 17. století. Do roku 1665 se klade přestavba kostela¹⁰⁹ a ve stejné době mělo být do kostela pořízeno i nové vybavení.¹¹⁰ Úpravy kostela i jeho vybavení souvisely se změnami v duchovní správě, k jejíž obnově došlo v polovině 60. let 17. století,¹¹¹ uvádí se také opětovné založení matrik.¹¹²

V roce 1673 byl pořízen malý zvon s nápisy: „*Tento Zwon gest Chwale Boži, a ke czti Swateho Martina Lyti. Leta Pane 1673*“ a „*Gott Rust durch mich*“

⁹⁸ SOKA Louny, FÚ Vrbno nad Lesy, inv. č. 1, f. 8v. Obdobné čtení i B. MATĚJKA, *Soupis*, s. 92.

⁹⁹ V. HONYS – P. HRUBÝ, *Šlechtické sepulkrální památky*, s. 201–203.

¹⁰⁰ SOKA Louny, FÚ Vrbno nad Lesy, inv. č. 1, f. 8v–9v.

¹⁰¹ SOKA Louny, FÚ Vrbno nad Lesy, inv. č. 1, f. 9v.

¹⁰² Čtení nejasné, B. MATĚJKA, *Soupis*, s. 93 uvádí *Habel*.

¹⁰³ SOKA Louny, FÚ Vrbno nad Lesy, inv. č. 1, f. 10v.

¹⁰⁴ Srov. SOKA Louny, FÚ Vrbno nad Lesy, inv. č. 1, f. 9v–10r; B. MATĚJKA, *Soupis*, s. 92.

¹⁰⁵ Národní archiv (dále jen NA) Praha, Státní památková správa (dále jen SPS), Praha, zpráva z 14. 3. 1914.

¹⁰⁶ František ŠTĚDRÝ, *Farní osada Vrbenská*, Sborník Historického kroužku 7, 1906, s. 68.

¹⁰⁷ Přepis přináší B. MATĚJKA, *Soupis*, s. 93; SOKA Louny, FÚ Vrbno nad Lesy, inv. č. 1, f. 10v.

¹⁰⁸ F. ŠTĚDRÝ, *Farní osada*, s. 68.

¹⁰⁹ Jako rozšíření o západní přístavbu chrámové lodiji počátkem 20. století interpretoval E. Fiala. Srov. SOA Litoměřice, Vs Libochovice, karton č. 230, sign. XIV M, složka Kirche zu Vrbno, komentář Ed. Fialy k opravám kostela na počátku 20. století. *Soupis památek z roku 1897* uvádí, že v tomto roce byl kostel obnoven. B. MATĚJKA, *Soupis*, s. 90. Nicméně prodloužení lodi klade do 17. století. Tamtéž, s. 91.

¹¹⁰ Dokládají se kostelní lavice ze stejného roku. SOKA Louny, FÚ Vrbno nad Lesy, inv. č. 2.

¹¹¹ F. ŠTĚDRÝ, *Farní osada*, s. 70.

¹¹² SOKA Louny, FÚ Vrbno nad Lesy, inv. č. 1, f. 16r.

/ *das volck zum Sich.*“ Autorem byl Mikuláš Löw: „*Gos mich Nicolaus Löw in Prag.*“¹¹³

O vybavení kostela vypovídá inventář sepsaný a doplňovaný mezi lety 1711 a 1737. Na velké věži byly zavěšeny tři zvony, při kapli neboli sakristii a u tří oltářů po jednom zvonku, při dveřích byl umístěn starý měděný kotlík na svěcenou vodu. V kostele se nacházela křtitelnice na třech nohách, nejprve bez víka. Nové cínové víko bylo přidáno v roce 1740, a to i s figurou sv. Jana Křtitele a Ježíše Krista. V kostele se nacházela socha Panny Marie, odívaná do šatů a korunky. Kromě hlavního oltáře stály v kostele dva oltáře menší. Bylo zde sedm různých prostých obrazů, velký křucifix u sakristie a menší u dveří, dále pak jeden malý na oltář z hruškového dřeva. Zřejmě doplněny byly nově obrazy Bolestné Panny Marie a dva obrazy sv. Petra a Pavla. Oltářní kameny byly dva (větší starší a menší nový), stejně jako pultíky (větší na kůru a menší na oltář).¹¹⁴

Roku 1715 byla přestavěna farní budova.¹¹⁵

Kolem roku 1730 došlo k přestavbě kostela, čemuž odpovídá jak zjištění dendrochronologického průzkumu, tak i nápis objevený roku 1904 na jižní straně lodi proti severnímu vchodu: „*Leta Panie 1730 za czasu dustognie welebného a dwogjcztihodného pana patera Simona Thadeusa Czeplichala rozeného z Litomierzicz kr. miesta nad Labem, fararze Wrbenského chrámu Panie przistaweno a obnovoeno nákladem gegich...*“ Dle Františka Štědrého mělo dojít ke zvýšení staré lodi, k níž měla být přistavěna druhá vyšší část.¹¹⁶

V roce 1737 byla rozšířena farní stodola. V dubnu 1739 došlo k vyhloubení základů pro kostnici.¹¹⁷ Roku 1741 byl posvěcen oltářní kámen k vedlejšímu oltáři sv. Jana Nepomuckého.¹¹⁸

Před polovinou 18. století se v kostele dokládá krypta, uzavřená kamenem s nápisem: „*Obit pie in Domino, Anno 1744 quinta Septembris Venerabilis Dominus Simon Thaddaeus Czeplichal 33 annich Curatus Wrbnensis.*“ Zřejmě právě tento farář se měl postarat o založení či obnovu této krypty.¹¹⁹

V roce 1749 byl posvěcen zřejmě nový oltářní kámen k hlavnímu oltáři.¹²⁰

Kostel byl v inventáři z roku 1757 popsán jako zděný objekt, částečně starý a částečně nový. Presbytář byl klenutý, zatímco strop v kostele prkenný. U evangelijní strany stála věž, kde se nacházela sakristie krytá šindelem. Na hřbitově obehnaném zdí stála kostnice. V kostele byl hlavní oltář zasvěcený Panně Marii s dvojicí soch sv. Františka a sv. Kláry, uprostřed s tabernáklem. Dále se zde nacházely tři menší oltáře, a sice sv. Anny, sv. Jana Nepomuckého a sv. Barbory. Všechny oltáře byly opatřeny svěceným oltářním kamenem.

¹¹³ SOKA Louny, FÚ Vrbno nad Lesy, inv. č. 1, f. 10v.

¹¹⁴ SOKA Louny, FÚ Vrbno nad Lesy, inv. č. 2.

¹¹⁵ SOKA Louny, FÚ Vrbno nad Lesy, inv. č. 1, f. 31r.

¹¹⁶ F. ŠTĚDRÝ, *Farní osada*, s. 70.

¹¹⁷ SOKA Louny, FÚ Vrbno nad Lesy, inv. č. 1, f. 31r.

¹¹⁸ SOKA Louny, FÚ Vrbno nad Lesy, inv. č. 2.

¹¹⁹ SOKA Louny, FÚ Vrbno nad Lesy, inv. č. 1, f. 9v–r.

¹²⁰ SOKA Louny, FÚ Vrbno nad Lesy, inv. č. 2.

Velký krucifix byl u sakristie, menší u dveří, dva malé na oltáři, čtyři obrazy sv. Petra a Pavla, 14 obrazů křížové cesty, tři obrazy Panny Marie a socha Vzkříšení.¹²¹

Roku 1774 Johann Georg Kühner přelil malý zvon,¹²² jehož přepisuje Matějka v soupisu památek.¹²³

Také v roce 1787 se v kostele nacházel hlavní oltář a trojice oltářů vedlejších.¹²⁴

Do roku 1809 byli pohřbíváni faráři v kostele, a to ve hrobce uprostřed kostela při oltáři sv. Jana Nepomuckého.¹²⁵

Roku 1810 bylo placeno tesaři za opravu schodů ve věži (5 zl. 50 kr.), zámečnickovi za opravu zámku v sakristii (4 zl.), truhláři za opravu kostelních lavic (8 zl. 50 kr.), kováři za opravu zvonové stolice (9 zl.) a sklenáři za opravu kostelních oken (2 zl. 20 kr.). V roce 1811 obdržel sklenář 4 zl. 24 kr. za opravu kostelních oken. Kovář (9 zl. 40 kr.) a zámečník (3 zl. 30 kr.) pracovali na závěsu (snad vahadlu) ke zvonu ve věži. V roce 1817 byl opraven zámek na kostelních či hřbitovních vratech.¹²⁶

Roku 1827 byl založen nový hřbitov obehnaný zdí. Ukončeno bylo pohřbívání kolem kostela, ale i v kostele, neboť nový farář byl v roce 1837 pohřben u kříže uprostřed hřbitova.¹²⁷

V roce 1834 patron věnoval do kostela nový pozitiv, neboť staré varhany byly již nepoužitelné.¹²⁸

Inventář z roku 1838 popsal kostel a jeho vybavení následovně. Kostel z kamene, nadvakrát přistavovaný, stál uprostřed vsi asi 30 kroků od fary. Kostel byl zastřešen prejzy, měl dvoje vstupní dveře, 9 oken, chór, sakristii nalevo od hlavního oltáře, nad ní pak věž krytou šindelem a nacházel se v celkem dobrém stavu. Hlavní oltář zasvěcený Nanebevzetí Panny Marie byl zhotoven z měkkého dřeva a obsahoval obraz s rámem. Byl již trochu poškozený. Napravo od něj proti malému vstupu stála vyřezávaná socha sv. Jana Nepomuckého na malém oltáři zasvěceném témuž světcovi. Na stejné straně byl umístěn i oltář sv. Anny. Naprotější straně pak stál oltář sv. Barbory. V kostele se nacházelo 16 měkkých lavic zhotovených dle nápisu již v roce 1665, čemuž odpovídal i jejich špatný stav, dále pak jedna tvrdá lavice, staré malé klekátko a stará židle v sakristii. Inventář evidoval jednu skříň z měkkého dřeva na mešní roucha v sakristii, zpovědnici z dubového dřeva a kazatelnu z měkkého dřeva. V kostele byl jeden pozitiv. Ve věži se nacházel velký zvon

¹²¹ SOKA Louny, FÚ Vrbno nad Lesy, inv. č. 2.

¹²² SOKA Louny, FÚ Vrbno nad Lesy, inv. č. 1, f. 10v.

¹²³ B. MATĚJKA, *Soupis*, s. 93.

¹²⁴ SOKA Louny, FÚ Vrbno nad Lesy, inv. č. 2. Srov. též NA Praha, Archiv pražského arcibiskupství, karton č. 2411, inventář Vrbno nad Lesy 1787.

¹²⁵ F. ŠTĚDRÝ, *Farní osada*, s. 7.

¹²⁶ SOKA Louny, FÚ Vrbno nad Lesy, inv. č. 3.

¹²⁷ F. ŠTĚDRÝ, *Farní osada*, s. 71.

¹²⁸ SOKA Louny, FÚ Vrbno nad Lesy, inv. č. 2. K problematice varhan srov. též Tomáš HORÁK, *Varhany a varhanáři Lounska, Žatecka a Podbořanska*, Ústí nad Labem 2003, s. 122.

z roku 1509, střední zvon Panny Marie z roku 1597 a malý zvon sv. Martina. U cínové křtitelnice s poklopem se chybně uvádělo, že pochází z roku 1571.¹²⁹

Roku 1838 se uskutečnila drobná oprava varhan. V roce 1840 perucký pokrývač Gibich opravil poškozenou střešní krytinu na kostele a faře (20 zl. 7 ½ kr.). Z kamene byla postavena obvodová zeď starého hřbitova (8 zl. 30 kr.).¹³⁰

V roce 1851 byla opravena okna poškozená kroupami (5 zl. 35 kr. WW). Roku 1852 byla realizována další etapa výstavby poškozené obvodové zdi starého hřbitova (25 zl. 34,5 kr. WW), k čemuž přidal farář ještě další peníze (30 zl. 34,5 kr.). V roce 1859 došlo na opravu okna v chóru poškozeného vichřicí. V roce 1861 byla vybitelena sakristie.¹³¹

Roku 1867 se uskutečnila oprava brány na hřbitově. V roce 1868 poškodil vítr kostelní střechu i okna. Na opravě oken pracoval truhlář se sklenářem, tesař provedl opravu střechy věže taktéž poškozené za vichřice (1 zl.). Varhanář Franz opravil varhany (10 zl.). V roce 1869 byla opravena střecha na márnici a žlab mezi kostelem a věží (1 zl. 10 kr.). Roku 1870 vykonali práce na opravě zvonice kolář a kovář (97 kr.), snad se týkala zavěšení zvonů. V roce 1871 opravil střechu na kostele a márnici pokrývač (*Ziegendecker*; tj. zřejmě tašková střešní krytina) Alexander Zuna (2 zl. 50 kr.).

V roce 1874 byl opraven kostelní zámek, v roce 1882 se uskutečnila nákladná oprava varhan ve výši 80 zl. Opravy v dalších letech byly dle kostelního účetnictví pouze drobnějšího charakteru (okna, hřbitovní zeď). Roku 1892 se uskutečnila oprava kostelních lavic. Zednický mistr Hrbek vypracoval plán na rozšíření hřbitova (4 zl.) a stavebních oprav na kostele a faře (4 zl.). V roce 1894 byl pořízen nový stupeň k hlavnímu a vedlejšímu oltáři.

Roku 1900 zednický mistr Tantrman (?) obdržel za opravy kostela 21 K 17 h. Roku 1902 se připomíná oprava střech a omítek na kostele a faře (76 K 10 h), nákup dřeva na opravu zábradlí u kostela a jeho výroba. Tantrmann otloukl omítku na kostele pro nebezpečí opadání. V roce 1903 se uskutečnily pokrývačské práce zřejmě na kostele.¹³²

Od roku 1904 probíhala rozsáhlá novobarokní přestavba kostela, která dala objektu současný vzhled.¹³³ K přestavbě kostela plánované a realizované na počátku 20. století se dochoval soubor plánů vyhotovený architektem Emilem Prücknerem, který zaznamenává jak stávající stav objektu, tak jeho novou podobu v návrhu i s úpravami stavby (př. zakreslení snesených či budovaných konstrukcí do stávajícího zdiva). Z tohoto souboru vybočují dva plány, a sice dodatečný návrh nové podoby zastřešení věže novobarokní bání a zřejmě starší projekt přestavby celého kostela. Posledně uvedený plán je jako jediný z celého souboru datován, a sice 24. říjnem 1902. Do značné míry předznamenává pozdější přestavbu, jak novobarokním tvaroslovím, tak sjednocením výšky bočních zdí lodi a jejich fasád (mj. sdružené pilastry),

¹²⁹ SOKA Louny, FÚ Vrbno nad Lesy, inv. č. 2.

¹³⁰ SOKA Louny, FÚ Vrbno nad Lesy, inv. č. 3.

¹³¹ SOKA Louny, FÚ Vrbno nad Lesy, inv. č. 3.

¹³² SOKA Louny, FÚ Vrbno nad Lesy, inv. č. 3.

¹³³ Přestavba kostela byla umožněna nadání faráře Josefa Pixy a jménem Antonína Průši. O. HANUŠ, *Vrbno nad Lesy*, s. 31.

konceptí hlavního průčelí a ostatně i podobou zvonice s cibulovou bání střechy. Můžeme zde hovořit o jakémisi ideovém návrhu přestavby, později precizovaném a upraveném, a to nejviditelněji v bočních fasádách lodi, jejich tektonice a počtu okenních os. Ostatně právě opětovný příklon k cibulovému zastřešení zvonice dokládá recepci původního projektu.¹³⁴

V roce 1904 se uskutečnila zásadní část přestavby kostela spočívající v přestavbě lodi sjednocením výšky bočních zdí a výstavbou nové střechy nad věží. Eduard Fiala později psal, že v roce 1904 byly prováděny stavební úpravy věže a lodi, a to bez intervence centrální komise, takže „*mnohé staré zajímavé vzalo skázu a celek novou úplně libovolnou úpravou věže i zdvihnutím střechy chrámové stratil svůj minulý ráz*“. Alespoň presbytář se středověkou výmalbou zůstal zachován.¹³⁵

Architekt Prückner za stavební práce s vyúčtováním obdržel v roce 1905 celkem 10 827 K 81 h. Témuž bylo za stavební plány a rozpočty vyplaceno 435 K a dalších 15 K za práce na kostele. Roku 1904 se uvádí platba za pojištění nové střechy na věži. Kromě renovačních prací na kostele byly zřejmě pořízeny také nové zvony, neboť pražský zvonář Diepold obdržel za přelití zvonu 700 K a chomutovský Herold za stejnou práci 30 K. Další stavební práce se uskutečnily na faře.¹³⁶

V průběhu přestavby kostela byly odstraněny dva oltáře, kazatelna a chórová přepážka kvůli úplné sešlosti a napadení červotočem. Mělo dojít v dohledné době k jejich obměně novým mobiliářem, počítalo se též s novou výmalbou interiéru. Avšak žádost po několik let zůstala nevyřízena, na což upozorňoval farář ještě v květnu 1911,¹³⁷ nicméně jednání se ještě o několik let protáhla.

Také v roce 1905 se objevila v kostelním účetnictví položka za zpětně vyplacené náklady architekta Prücknera ve výši 955 K 24 h.¹³⁸ V tomto roce vyhotovila Křesťanská akademie rozpočty a plány pro vnitřní úpravy kostela, avšak pro vysokou cenu byly v letech 1906 a 1907 zhotoveny skici a rozpočty nové. Úřední jednání a schvalování úprav se protáhlo na několik let. Mezitím degradovaly staré fresky, odkryté v průběhu přestavby kostela.¹³⁹ Přípravy obnovy interiéru byly v roce 1907 iniciovány farářem Vítkem. V září 1907 byla okresním hejtmánstvím v Lounech zřízena komise k posouzení předložených renovací (celková částka 7656,67 K), která následně schválila jejich účelnost a nutnost. Požadována byla také nová výmalba interiéru, neboť malba provedená v roce 1906 dosahovala velmi nízké kvality.¹⁴⁰

¹³⁴ Státní oblastní archiv v Litoměřicích (dále jen SOA Litoměřice), Velkostatek (dále jen Vs) Libochovice, složka plánů ke kostelu ve Vrbnu nad Lesy.

¹³⁵ SOA Litoměřice, Vs Libochovice, karton č. 230, sign. XIV M, složka Kirche zu Vrbno, komentář Ed. Fialy k opravám kostela na počátku 20. století.

¹³⁶ SOKA Louny, FÚ Vrbno nad Lesy, inv. č. 4.

¹³⁷ SOA Litoměřice, Vs Libochovice, karton č. 230, sign. XIV M, složka Kirche zu Vrbno, dopis z 25. 5. 1911.

¹³⁸ SOKA Louny, FÚ Vrbno nad Lesy, inv. č. 4.

¹³⁹ SOA Litoměřice, Vs Libochovice, karton č. 230, sign. XIV M, složka Kirche zu Vrbno, dopis z 3. 7. 1912.

¹⁴⁰ SOA Litoměřice, Vs Libochovice, karton č. 230, sign. XIV M, složka Kirche zu Vrbno, komentář Ed. Fialy k opravám kostela na počátku 20. století.

Koncem roku 1907 byly patronovi kostela odeslány návrhy a rozpočty vnitřní úpravy kostela (Bohumil Mudroch, Václav Gottlieb). Bylo požadováno zřízení nového gotického oltáře, stávající oltář měl být přesunut na jiné místo (byl totiž transferován z jiného kostela a byl příliš velký, takže zakrýval gotické okno v presbytáři), kazatelna měla být kopií staré gotické kazatelny na hřbitově v Budyni.¹⁴¹ Návrhy nebyly vypracovány ani začátkem roku 1912¹⁴² a povolení bylo vydáno zřejmě až v roce 1914.¹⁴³

Roku 1907 se práce soustředily na kostelní věž. Klempíř Brodil opravil a natřel střechu věže, zhotoveny či opraveny byly podlahy a schody ve věži a zhotoveno k nim zábradlí.¹⁴⁴ V roce 1908 byl rozšiřován hřbitov a renovována farní budova. Varhanář Antonín Mölzer z Kutné Hory vykonal opravu varhan (20 K). Roku 1909 se uskutečnily blíže nespécifikované stavební práce na kostele a faře. Roku 1910 obdržel stavitel Löbl za hřbitovní kříž 280 K. Témuž bylo vyplaceno 70 K za zhotovení plánů a skic k rozšíření hřbitova.¹⁴⁵

V květnu 1911 podal farář upravenou žádost ve věci stavebních úprav kostela. Okresní hejtmanství oslovilo architekta Kamila Hilberta, aby jmenoval osobu, která vyhotoví nové návrhy úprav interiéru. Ten však v březnu 1912, ačkoli byl konzervátorem pro lounský okres, odkázal na posouzení konzervátorem Josefem Hoffmannem z Kadaně.¹⁴⁶

Z roku 1911 můžeme jasně identifikovat z kostelního účetnictví pouze některé práce. Výdaje za nespécifikované stavební práce na kostele a faře dosáhly výše 2079 K 5 h. Dále byly opravovány taškové střechy neurčeného objektu, osazena kamna na faře a provedena oprava varhan (Mölzer, 85 K). Roku 1912 došlo k uhrazení 96 K 5 h za opravy střechy kostela a fary.

Kamil Hilbert referoval vídeňskému památkovému úřadu o své návštěvě ve vrbenském kostele dne 24. května 1912. Staré malby, představující zřejmě 12 apoštolů, byly velmi poškozené. Hlavní oltář ve stylu pozdní renesance měl být obnoven. Jižní okno presbytáře, zvětšené v nedávné době, mělo být zmenšeno. Gotický deskový obraz mohl být proměněn na vedlejší oltář, který

¹⁴¹ SOA Litoměřice, Vs Libochovice, karton č. 230, sign. XIV M, složka Kirche zu Vrbno, komentář Ed. Fialy k opravám kostela na počátku 20. století a další korespondence.

¹⁴² Kamil Hilbert k tomu podal okresnímu hejtmanství v Lounech následující vysvětlení: „[...] dovoluji si sdělit, že jsem ohledně pořízení nových skyc pro úpravu vnitřku kostela ve Vrbně nezařídil ničeho. Dostal jsem sice počátkem roku 1909 od pana c. k. konservátora Jos. Hofmana přípis, kterým mne žádal o jmenování schopného umělce, kterému by se vypracování skyc svěřiti mohlo, leč nejmenoval jsem tehda nikoho, to z důvodu toho, že mé dobré zdání, skycy a rozpočet, které jsem v této věci pro Křesťanskou akademii v Praze byl (snad v r. 1905 neb 1906) vypracoval, zůstaly od patronátního úřadu nepovšimnuty a i jinak nehonorovány. Necítím proto žádnou povinnost věci této radou sloužiti, neboť jsem byl panem profesorem Hofmanem jen jako architekt o radu požádán, třeba že tehda ne pan profesor, ale já byl c. k. konservátorem pro pol. okres lounský.“ SOA Litoměřice, Vs Libochovice, karton č. 230, sign. XIV M, složka Kirche zu Vrbno, dopis z 17. 3. 1912. Josef Hofmann byl gymnaziální profesor v Kadani a okresní konzervátor. Srov. NA, PÚR, karton č. 102, inv. č. 1992, dopis z 26. 1. 1908.

¹⁴³ SOA Litoměřice, Vs Libochovice, karton č. 230, sign. XIV M, složka Kirche zu Vrbno, dopis z 16. 4. 1914.

¹⁴⁴ SOA Litoměřice, Vs Libochovice, karton č. 230, sign. XIV M, složka Kirche zu Vrbno, dopis z 10. 1. 1914.

¹⁴⁵ SOKA Louny, FÚ Vrbno nad Lesy, inv. č. 4.

¹⁴⁶ SOA Litoměřice, Vs Libochovice, karton č. 230, sign. XIV M, složka Kirche zu Vrbno, komentář Ed. Fialy k opravám kostela na počátku 20. století.

by ale neměl mít pseudogotické formy. Oltář sv. Jana Nepomuckého by po úpravách mohl být zachován.¹⁴⁷

Ještě ani v roce 1912 nebyl presbytář od doby přestavby kostela upraven. Příčinou byla vleklá jednání o to, zda zachovat či nezachovat zbytky gotických maleb ve vítězném oblouku a zároveň diskuse nad podprůměrnými návrhy projektovaného zařízení kostela. Malby byly objeveny již v roce 1905, kdy se dalo tušit vymalovaných 12 či 14 hlav (poprsí), tj. buď 12 apoštolů, nebo 14 svatých pomocníků. Dle Hilberta „*tyto fragmenty staly se uplynulou řadou let tak neznatelný a nepatrný, že není dnes důvodu pro požadavek jejich zachování.*“ Neměly však být zničeny, pouze přebíleny a přemalovány. Bylo plánováno dříve rozšířené jižní okno presbytáře zmenšit a upravit na drobnější rozměry čtvercového gotického okna. Pod oknem se nacházel výklenek, který by mohl být upraven na sedilum. Dle architekta názoru by bylo vhodné sedm let starou výmalbu kostelní lodi (nevkusnou, co do barev, tak co do rozdělení) odstranit a nahradit novým tónováním, a to i s ohledem na výmalbu presbytáře v budoucnu. Hilbert doslova psal, že „*dnes je loď vymalována jak vesnická tančírna.*“¹⁴⁸

V listopadu 1912 vypracoval pražský Bohumil Mudroch rozpočet na práce v interiéru kostela. Měla být vyspravena konstrukce hlavního oltáře, nahrazeny vadné části novými, proveden nátěr a zlacení i u oltářních soch. Vyčištěn měl být oltářní obraz. Kovaná mřížka do presbytáře s dvířky měla být natřena olejovými barvami, vyplněna spojovacími sloupky a deskami z tvrdého dřeva. Kazatelna měla být provedena ze zdravého borového dřeva, se schody a zábradlím, strop stříšky měla zdobit holubice s paprsky, výplně s Evangelisty měly být zhotoveny akademickým malířem. I tento kus mobiliáře měl být opatřen trojím nátěrem olejovými barvami a zlacen. Boční oltář měl být zhotoven též z borového dřeva s řezbami z lipového dřeva. Oltář a přední část tumbly měly být odnímatelné, vnitřek tumbly měl pak sloužit jako Boží hrob. Proveden měl být nátěr jako u dalšího mobiliáře, restaurován starý oltářní obraz, z lipového dřeva vyřezané a polychromované měly být tři sochy, a sice klečící andělé „Modlitby a Pokory“ a socha Božího Těla pro Boží hrob o délce 130 cm. Stávající protějščí boční oltář měl být upraven, dodána křížová cesta o 14 obrazech (80 x 50 cm) malovaných akademickým malířem v oleji na plátně a rámovaných. Rozpočet byl navržen ve výši 5300 K.¹⁴⁹

Dekorační malíř Václav Gottlieb z Prahy rozpočtoval výmalbu chrámu „*skutečným zlatem, dobrými trvanlivými barvami temperovými a voskovými,*

¹⁴⁷ NA Praha, Památkový úřad, Vídeň, karton č. 102, inv. č. 1992, dobrozdání a koncept odpovědi, 1912. Tomu odpovídá tvrzení E. Fialy, že dobrozdání z roku 1912 odmítlo restaurování starých fresek a navrhlo jejich zabílení a přemalbu, odmítlo pořízení nového oltáře. Druhé okno v presbytáři mělo být zmenšeno a upraveno v moderním slohu, což bylo zřejmě v rozporu se stavebníkem (či zástupcem velkostatku), jelikož by presbytář opět pozbyl středověké podoby. SOA Litoměřice, Vs Libochovice, karton č. 230, sign. XIV M, složka Kirche zu Vrbno, komentář Ed. Fialy k opravám kostela na počátku 20. století.

¹⁴⁸ NA Praha, Památkový úřad, Vídeň, karton č. 102, inv. č. 1992, dobrozdání z 2. 9. 1912.

¹⁴⁹ SOA Litoměřice, Vs Libochovice, karton č. 230, sign. XIV M, složka Kirche zu Vrbno, rozpočet z 15. 11. 1912.

stěny pod okny a sokle barvou olejovou“ v ceně 1200 K, v bohatším provedení a zlacení stropu v lodi pak o 100 K dražší.¹⁵⁰

V roce 1913 truhlář Prokš zhotovil schody ve zvonici a dodal skříň pro hodiny, opravena byla hřbitovní zeď. Opravy kostela v hodnotě 408 K 37 h vykonal perucký stavitel Julius Löbl. Další opravy se soustředily na farní budovu. Akademický malíř August Vlček z Prahy dostal zapláceno 30 K za rozpočet na restaurování kostelních obrazů.¹⁵¹

V roce 1913 rozpočtoval práci ve výši 2380 K umělecký truhlář Josef Váchal: seřízení nové kazatelny s použitím starých maleb (900 K), doplnění oltáře sv. Jana (160 K), oprava hlavního oltáře (600 K), oprava šnerklového oltáře (180 K), nová tumba u něj (360 K) a seřízení balustrády (180 K).¹⁵²

V listopadu 1913 Eduard Fiala sumarizoval všechny zamýšlené práce na kostele pro potřeby zemského konservatorátu: 1/ staré freskové malby v presbytáři budou konzervovány, stejně jako malby na konzolách; 2/ žebroví kleneb bude zbaveno vápenných nátěrů; 3/ okno v presbytáři zůstane ponecháno v současném stavu; 4/ bude provedena oprava hlavního oltáře se zlacením, oltář zůstane na svém místě; 5/ kazatelna se umístí do rohu lodi na epištolní straně a k její výzdobě bude použito tabulových maleb a řezeb ze staré kazatelny; 6/ nevkusné zábradlí (myšlena chórová přepážka) chované na půdě fary, poškozené a nepůvodní, bude nahrazeno novým; 7/ opět se sestaví postranní oltář zdobený akantovou řezbou a umístí se v chrámové lodi; 8/ přemalovaný tabulový obraz Panny Marie bude odborně restaurován a následně zavěšen v lodi na evangelijní straně; 9/ obrazy deponované na faře se opět zavěsí v kostele. Obrazy budou ošetřeny a restaurovány malířem Vlčkem; 10/ vnitřek kostela bude jednoduše vymalován a bude se respektován architekt (v projektu zakreslené kvádrování stěn presbytáře nebude realizováno), výmalbu provede osvědčená firma Říhovský; 11/ měla by být pořízena křížová cesta, ovšem skromným nákladem.¹⁵³

Ačkoli již roku 1913 bylo plánováno zahájit práce na kazatelně, restaurování oltářů a obrazů, zřízení chrámového zábradlí (zřejmě chórové přepážky) a nové křížové cesty,¹⁵⁴ k uskutečnění alespoň některých plánovaných prací došlo až v roce 1914. Tehdy se práce soustředily na renovaci interiéru kostela. Renovaci obrazů provedl pražský malíř Vlček (700 K), za malířské práce obdržel malíř Říhovský z Prahy 600 K. Práce snad na oltářním obraze vykonal řezbář J. Váchal z Prahy. Renovační práce na kostelním mobiliáři vyšly na 1378 K 48 h. Tyto práce pokračovaly i v roce následujícím. Stavitel Fr. Krupka z Libochovan obdržel za zednickou práci 1432,54 K, pražský J. Váchal za dřevořezbářskou 3660 K, V. Šesták z Prahy za pozlacovačské práce

¹⁵⁰ SOA Litoměřice, Vs Libochovice, karton č. 230, sign. XIV M, složka Kirche zu Vrbno, rozpočet připojený k rozpočtu z 15. 11. 1912.

¹⁵¹ SOKA Louny, FÚ Vrbno nad Lesy, inv. č. 4.

¹⁵² SOA Litoměřice, Vs Libochovice, karton č. 230, sign. XIV M, složka Kirche zu Vrbno, rozpočet z 4. 9. 1913.

¹⁵³ NA Praha, SPS, Praha, karton č. 598, dopis z 9. 11. 1913.

¹⁵⁴ SOA Litoměřice, Vs Libochovice, karton č. 230, sign. XIV M, složka Kirche zu Vrbno, dopis z 30. 4. 1913.

1675 K, doplatky byly vyplaceny malířům Augustu Vlčkovi a Rudolfovi Říhovskému.¹⁵⁵

Začátkem roku 1914 prohlédl a posoudil obrazy z Vrbna konzervátor Jeřábek. Obraz Madony malovaný na dřevě měl pocházet z roku 1565 (1,45 x 1,86 m), hlavní oltářní obraz Nanebevzetí Panny Marie byl velmi poškozený. Dalšími byly dva obrazy apoštolů z postranního oltáře malované na plátně (0,42 x 1,20 m), oválný obraz sv. Barbory na plátně (1,76 x 73 cm) ze 17. století, obraz sv. Rodiny na plátně z postranního oltáře (110 x 95 cm) z konce 17. století, Madona ze stejného oltáře oválného rozměru (39 x 47,5 cm), čtyři obrazy evangelistů na dřevě z výplně kazatelny ze 17. století, medailony z rozvilinové ozdoby oltáře a dva obrazy na plechu (sv. Josefa a sv. Xaver) z konce 18. století.¹⁵⁶

Dle dochované korespondence restaurační práce na kostelních obrazech pokračovaly i v roce 1914 (August Vlček, mj. namalování Těla Páně na plech).¹⁵⁷ Vlček měl vymalovat obrazy křížové cesty, osloven měl být akademický Rudolf Říhovský a stavitel František Kupka, aby převzali práce svého oboru.¹⁵⁸ Truhlář Váchal měl seřadit nový oltář a doplnit do něho starý obraz Panny Marie, k čemuž byly vyhotoveny skici. Restauraovat měl zповědnicí a seřadit čtyřkřídlé dveře do předsíně kostela s použitím dvou křídel stávajících. Práce byla rozpočtována na 1164 K.¹⁵⁹ Pozlaccovací práce (hlavní oltář, oltář sv. Jana Nepomuckého, malý oltář s vyřezávaným rámem, kazatelna, zповědnice, anděl na chóru, korouhve, oltář s obrazem Panny Marie, varhany) ve výši 1671 K vyúčtoval pražský pozlaccovač Václav Šesták.¹⁶⁰

Roku 1917 se uskutečnila oprava střechy a též oprava varhan (Mölzer z Kutné Hory 240 K). Jirásek z Hříškova přesadil sanktusníkový zvon do hlavní věže. V letech 1917 a 1918 bylo peruckému staviteli Juliu Löblovi placeno za restaurátorské práce (1026 a 1807,41 K).¹⁶¹ Löbl v roce 1917 zřejmě opravil hřbitovní zeď.¹⁶²

V souvislosti s válečnou rekvizicí zvonů konstatoval farář Bárta v lednu 1918, že se ve věži nachází zvon z roku 1673 (Löw) s průměrem 54 cm, který je určený k zachování. Sejmout a odevzdat měl být ale starší a hodnotnější zvon mistra Bartoloměje z roku 1509 s průměrem 100 cm. Žádal proto o změnu Zemský konservátorský úřad v Praze. Ačkoli úřad zaujal kladné stanovisko k tomuto řešení, sděloval farář již druhý den dopisem, „že zvon, který při farním chrámu ve Vrbně se nacházel a v celém okolí nejpamátnejším byl, vojínové konající zde requisici zvonů, na věži rozbili.“¹⁶³

¹⁵⁵ SOKA Louny, FÚ Vrbno nad Lesy, inv. č. 4.

¹⁵⁶ NA Praha, SPS, Praha, karton č. 598, zpráva z 14. 3. 1914.

¹⁵⁷ SOA Litoměřice, Vs Libochovice, karton č. 230, sign. XIV M, složka Kirche zu Vrbno, dopis z 24. 2. 1914.

¹⁵⁸ SOA Litoměřice, Vs Libochovice, karton č. 230, sign. XIV M, složka Kirche zu Vrbno, dopis z 25. 4. 1914. Vlčkova křížová cesta se jevila příliš drahou.

¹⁵⁹ SOA Litoměřice, Vs Libochovice, karton č. 230, sign. XIV M, složka Kirche zu Vrbno, rozpočet z 17. 6. 1914.

¹⁶⁰ SOA Litoměřice, Vs Libochovice, karton č. 230, sign. XIV M, složka Kirche zu Vrbno, rozpočet z 30. 8. 1914.

¹⁶¹ SOKA Louny, FÚ Vrbno nad Lesy, inv. č. 4.

¹⁶² NA Praha, SPS, Praha, karton č. 598, kopie dopisu z 22. 7. 1918.

¹⁶³ NA Praha, Zemský památkový úřad, Praha, karton č. 51, zvony Vrbno nad Lesy 1918.

Roku 1923 byla opravena zeď u hřbitova a železná vrata ke hřbitovu. V roce 1924 Josef Doksanský opravil plechovou střechu na věži.¹⁶⁴

V roce 1925 se Státní památkový úřad vyjadřoval k výzdobě nově pořizovaného zvonu, která včetně nápisů měla být jednoduchá a moderní, nikoli pseudoslohová.¹⁶⁵ Účetnictví z roku 1926 eviduje první splátku za zvon koupený u firmy Herold 7800 Kč, druhá splátka ve výši 8182,93 Kč byla vydána v roce 1927. Tehdy se také uskutečnila oprava kostelní věže a hodin (5081 Kč).¹⁶⁶

Roku 1933 uskutečnil perucký stavitel V. Kopecký opravu kostela, která však dle mínění státní památkové péče byla neuspokojivá. Zbarokizované průčelí bylo opraveno tím způsobem, že pilastry a římsy byly omítnuty, zbytek plochy vyspárován. Jednalo se však již o opravu provedenou před lety, nicméně bylo konstatováno, že „*celek působí velmi bizarně.*“ Doporučovalo se oškrábat omítku z kamenných portálů, očistit náhrobní kameny potřené cementovým potěrem, částečně opravit malbu kostela na vítězném oblouku či provést důkladnější odvodnění základů kostela.¹⁶⁷

V poválečném období se stav kostela zhoršil i v důsledku vandalských útoků. V roce 1965 psal farní administrátor o „*řádění školní a poškození mládeže*“ v kostele, kterému zřejmě ani později nebylo zabráněno.¹⁶⁸

V průběhu roku 1973 byly na kostele realizovány opravy spočívající v opravě a výměně věžního pláště, střešní krytiny a fasád bočních zdí. Měla následovat i oprava fasády hlavního průčelí a bylo v této souvislosti ze strany církve žádáno o odstranění konzole elektrického osvětlení včetně osvětlovacího tělesa.¹⁶⁹

Koncem 70. let mělo dojít k restaurování deskového obrazu Assumpty, koncem roku 1979 se sešla komise k dílčí kolaudaci provedeného restaurátorského průzkumu a započetí restaurátorských prací.¹⁷⁰

Od počátku 90. let probíhala oprava kostela. V říjnu 1991 bylo vydáno závazné stanovisko, dle něhož mělo dojít k opravám západního průčelí (opětovné vyzdění tympanonu, vyspravení štítu, omítnutí průčelí s obnovou původní profilace), jižní (doporučeno zřízení okapových žlabů a svodů, odklonění dešťové vody od objektu) a severní strany (vydláždění prostoru mezi vstupem do kostela a věží se sklonem od budovy, umístění okapových žlabů na předsíň) i věže (oprava střešní krytiny pod bání měděným plechem, oprava říms). Na celém objektu kostela pak měly být opraveny štukové prvky, římsy,

¹⁶⁴ SOKA Louny, FÚ Vrbno nad Lesy, inv. č. 4.

¹⁶⁵ NA Praha, SPS, Praha, karton č. 598, koncept dopisu z 2. 7. 1925.

¹⁶⁶ SOKA Louny, FÚ Vrbno nad Lesy, inv. č. 4.

¹⁶⁷ NA Praha, SPS, Praha, karton č. 598, koncept dopisu z 23. 5. 1933.

¹⁶⁸ NPÚ ÚOP Ústí nad Labem, odborná spisovna, Vrbno nad Lesy (LN), kostel Nanebevzetí Panny Marie, dopis z 17. 11. 1966.

¹⁶⁹ NPÚ ÚOP Ústí nad Labem, odborná spisovna, Vrbno nad Lesy (LN), kostel Nanebevzetí Panny Marie, dopis z 14. 9. 1973.

¹⁷⁰ NPÚ ÚOP Ústí nad Labem, odborná spisovna, Vrbno nad Lesy (LN), kostel Nanebevzetí Panny Marie, zpráva z 12. 12. 1979.

ostění a pilastry. Kolem objektu měl být zřízen okapový chodník a opraven pískovcový sokl.¹⁷¹

V červenci 1994 rozhodl Okresní úřad v Lounech o omítnutí profilované korunní římsy, nárožních říms, vertikálních nárožních lizén a šambrán okolo oken s kartušemi pod okny na jižní a východní straně kostele. Na severní a západní straně kostela pak měla být omítnuta profilovaná korunní římsa a plocha zdiva od korunní římsy k nárožním kamenům. Částečné omítnutí věže ze dvou stran mělo být barevně odlišeno, aby bylo zdůrazněno provizorní provedení opravy, kdy se nedostávalo finančních prostředků na kamenickou opravu.¹⁷² Prohlídka pracovníkem Památkového ústavu zjistila nevhodné používání cementu ke spárování zdiva.¹⁷³

Archivní prameny

<i>fond</i>	<i>karton</i>	<i>inv. č./sign.</i>	<i>obsah</i>	<i>datace</i>
Národní archiv, Praha, Archiv pražského arcibiskupství I				
			Vrbno nad Ley – kostelní inventář	1787
Národní archiv, Praha, Památkový úřad, Vídeň				
	102	1992	Vrbno nad Lesy – kostel	
Národní archiv, Praha, Státní památková správa				
	598		Vrbno nad Lesy: kostel	
Národní archiv, Praha, Zemský památkový úřad				
	51		Vrbno nad Lesy: zvony	1918
Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště Ústí nad Labem, odborná spisovna				
	-	-	Vrbno nad Lesy (LN), kostel Nanebevzetí Panny Marie	
Státní oblastní archiv v Litoměřicích, Velkostatek Libochovice				
	230		Vrbno nad Lesy – kostel	
	-	-	Vrbno nad Lesy – stavební plány kostela	
Státní okresní archiv Louny, Farní úřad Vrbno nad Lesy				
	-	1	Pamětní kniha	1777–1834
	-	2	Inventář kostela a fary	1711–1838
	-	3	Kniha kostelních počtů	1810–1864
	-	4	Kniha kostelních počtů	od 1865

Literatura

HANUŠ, Oldřich, *Vrbno nad Lesy*, strojopis, Praha 1963.
 HONYS, Vít – HRUBÝ, Petr, *Šlechtické sepulkrální památky Lounska*, Ústí nad Labem 2013.
 MATĚJKA, Bohumil, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Lounském*, Praha 1897.

¹⁷¹ NPÚ ÚOP Ústí nad Labem, odborná spisovna, Vrbno nad Lesy (LN), kostel Nanebevzetí Panny Marie, závazné stanovisko z 11. 10. 1991.

¹⁷² NPÚ ÚOP Ústí nad Labem, odborná spisovna, Vrbno nad Lesy (LN), kostel Nanebevzetí Panny Marie, rozhodnutí z 27. 7. 1994.

¹⁷³ NPÚ ÚOP Ústí nad Labem, odborná spisovna, Vrbno nad Lesy (LN), kostel Nanebevzetí Panny Marie, dopis z 20. 1. 1995.

SCHALLER, Jaroslaus, *Topographie des Königreichs Böhmen. Erster Theil: Rakonitzer Kreis*, Prag 1785.

SOMMER, Johann Gottfried, *Das Königreich Böhmen; statistisch-topographisch dargestellt, Dreizehnter Band: Rakonitzer Kreis*, Prag 1845.

ŠTĚDRÝ, František, *Farní osada Vrbenská*, Sborník Historického kroužku 7, 1906, s. 64–73.